

Калин Градев

**ВОЕННАТА ЗАБЛУДА
КАТО
ЧАСТ ОТ ВОЕННАТА НАУКА
И
ИЗКУСТВО**

2015

Военна академия
„Георги Стойков Раковски“

ВОЕННА АКАДЕМИЯ
„ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ”

Калин Градев

**ВОЕННАТА ЗАБЛУДА
КАТО ЧАСТ ОТ ВОЕННАТА
НАУКА И ИЗКУСТВО**

София•2015

Рецензенти

полковник доц. д-р Емил Енев
полковник доц. д-р Росен Геров

© Калин Веселинов Градев, автор, 2015

© Военна академия „Георги Стойков Раковски“, издател, 2015

<http://rnda.armf.bg>

ISBN 978-954-9348-65-1

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	5
СЪЩНОСТ НА ВОЕННАТА ЗАБЛУДА	10
Историческо развитие на военната заблуда	11
Дефиниране същността на заблудата	23
Класификация на военната заблуда	28
Принципи на военната заблуда	40
ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ВОЕННАТА ЗАБЛУДА КАТО СИСТЕМА	48
Военната заблуда като система	48
Логическа структура на системата на военната заблуда	51
Времева структура на системата на военната заблуда	59
Последователност на вземането на управленско решение	61
за прилагане на военна заблуда	61
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ И ПЛАНИРАНЕ НА ВОЕННА	
ЗАБЛУДА	78
Съставни елементи на операциите по военна заблуда	82
ПРОЦЕС НА ПЛАНИРАНЕ НА ОПЕРАЦИИ ПО ВОЕННА ЗАБЛУДА	125
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	140
БИБЛИОГРАФИЯ	144
ПРИЛОЖЕНИЯ	147
Примери за военна заблуда	147
Инструкция за маскирането на техника с щатния маскировъчен комплект	153
Похвати за заблуда и маскировка по време на Втората световна война	155
Иновации в областта на военната заблуда	158

ПРЕДГОВОР

*Най-опасната лъжа е леко
изопачената истина.*

Г. Лихтенберг

Векове наред измамата се е развивала, разнообразявала и усложнявала, докато се превърне в неделима част от живота на хората. Можем да я открием както в междуличностните отношения, така и на всички равнища на обществения живот – в националната политика, професионалните и бизнес отношения, международните отношения. Свидетели сме на съвременните ѝ проявления – в рекламите, телефонните измами, действията на туроператорски фирми за екскурзии и работа в чужбина; подмяната на съставките в храните; в ежедневно поведение на хората – например да си изключиш парното и да накараш други да платят твоята консумация, и т.н.

В нашата народопсихология има интересни моменти по отношение на лъжата. Надали има друг народ, който да празнува ден на лъжата, елегантно преименуван по-късно в ден на шегата. В бита ни от древността до днес лъжата е неотделима част от нашето ежедневие, един от начините за излизане от затруднения. Общоприетата гледна точка е, че лъжата може да бъде осъждана морално, но се оказва, че трудно може да се оцелее без нея.

Във времена на изпитания всеки опитва да надхитри останалите. Имаме дори национален герой, за когото се разказват приказки и анекдоти из всички български територии от близо 400 години насам – Хитър Петър. С неговите истории са се разсмивали, с тях са учили на поведение децата и дори е бил обект на подражание. Лъжата и хитрината

са се използвали, за да се отървем от нещо безнаказано или да се сдобием с нещо по не толкова честен начин.

Заблудата обаче се използва, за да се постигне и изненада. При нея също се търси някакъв резултат, но по „по-почтен” начин. Това е същото, както когато боксьор финтира с едната ръка с цел да отвлече вниманието на опонента си, за да може да му нанесе удар с другата ръка. С течение на времето много способности са се развили, за да бъде заблуждаван опонентът по подобен начин, при това във всички области на човешката дейност. Военното дело също не прави изключение.

Военната заблуда (ВЗ) е част от човешкото съществуване. Тя е неотделима от военните конфликти в различните епохи, битки, сражения или кампании, прилагана от известни и не дотам известни военачалници и пълководци. Веднъж обаче решено, че ще се използва, това отнема доста време и енергия, а понякога и значителни човешки усилия и материални ресурси. Успешното прилагане на военната заблуда при определени условия е преобръщало хода на битки и войни, а оттам и на историческото развитие. Значително по-малко във военната история са конфликтите, при които е използван елементът на заблуда, но не е постигнат успех. Колкото по-теоретичен е въпросът, ще изчезнат ли някога войните и военните конфликти, толкова по-реторичен е въпросът, ще има ли конфликт без заблуда.

Строго погледнато, военната заблуда не може да се разглежда като наука, въпреки че има свои принципи, методи и способности за прилагане. Тя по-скоро следва да се разглежда като част от военното изкуство, а в настоящия момент и като неразделна част или инструмент на информационните операции.

Често заблудата се представя като равностойна на лъжата, което съвсем не е така. За да се дискутира този въпрос и да се открие разликата между лъжата и заблудата, важно е първо да се вникне по-дълбоко в същността на всяко едно от тези действия. При лъжата един субект дава информация на друг, знаейки, че тя е изцяло или фалшива, или неистинска, с намерението да го убеди да повярва в нея. Заблудата обаче може

да съдържа и истина – например едно реално учение, проведено като част от операция по заблуда на противника, си е все пак реално проведено учение. Веднага става ясно, че заблудата и лъжата не са синоними, което потвърждава, че лъжата все пак е част от целия процес на заблудата. В какво значение се използват тези взаимносвързани понятия се разбира от контекста на изложението и от това от коя страна (на заблудения или заблуждаващия) се разглежда. Въпросът е преди всичко теоретичен, а от гледна точка на практиката проблем не съществува.

За военната заблуда е дискутирано, писано и е обсъждана като похват още в древността. Тя се развива съобразно развитието на военното дело, избистрят се предметът ѝ на изследване, функциите, способите и методиката на изследване, отделя се от общата теория за водене на бойни действия и намира собствено място между военната наука и военното изкуство. Мнозина са авторите, които в своите трудове съдействат за този процес: Сун Дзъ, Фронтиус, Дж. Боуър Бел, Бъртън Уайли, Майкъл Дюърс, В. Н. Лобов А. А. Бекетов, А. П. Белокон, С. Г. Чермашенцев и редица други изследователи.

В сравнение с войните в миналото, днес прилагането на военната заблуда значително се усложнява във връзка с настъпилите промени в схващанията за водене на бойните действия и редица обстоятелства, по-важните от които могат да се определят, както следва:

Първо, опонентът може да разполага с достатъчно съвършени средства за разузнаване, които да му позволят да открива формированията и обектите ни от земята, въздуха и Космоса, през деня и нощта и дори в неблагоприятни метеорологични условия.

Второ, нарасналото количество въоръжение, бойна и транспортна техника в частите и формированията, необходимостта от оборудване на районите и позициите с фортификационни съоръжения водят до рязко увеличаване на признаците, по които да се откриват формированията. В резултат на това обемът на мероприятията по заблуда значително нараства.

Трето, рязкото съкращаване на сроковете за подготовка на боя, високите темпове на настъпление и скоротечност на бойните действия намаляват времето, определено за прилагане на военна заблуда.

Всичко това показва, че е необходимо да се обръща сериозно внимание на военната заблуда. Правилното разбиране на нейната роля, умението за своевременното ѝ прилагане при конкретните условия на обстановката допринасят за воденето на значително по-ефективни действия на формированията.

Българското военно изкуство и наука не обръщат внимание на този проблем. Обикновено се задоволяват с приемането на едно или друго становище на западноевропейски, американски или руски автори. Цялостно теоретично изследване липсва, а това е достатъчно предизвикателство пред изследователите в тази област.

Целта на настоящата разработка е да представи едно виждане за предмета, съдържанието, принципите, мястото и методологията на военната заблуда, да изтъкне значимостта и приложимостта ѝ в операциите и тактическите действия, а чрез напътствията към занимаващи се с проблемите на планирането да се формулират налагащите се от състоянието на изследваните проблеми актуално значими изводи.

Така поставената цел ще се реализира въз основата на анализ на миналия и настоящия български и чуждестранен опит чрез обобщаване на натрупаното познание за военната заблуда. Основните усилия са насочени към систематизиране на актуалните теории и практики на водещите световни сили за възможностите на тактическите формирования от сухопътните войски да прилагат успешно методите, способите, формите, действията, дейностите и мероприятията за въвеждане на противника в заблуждение.

В монографията са използвани широк кръг източници, като особено внимание е обърнато на трудовете на военни класици, на анализи на известни пълководци и теоретици, изследвали военната заблуда в различни исторически периоди. Анализирани са национални и съюзни-

чески регламентиращи документи, както и публикации на отделни автори по проблема.

Трудът е разработен в три глави. Първата е посветена на историческото развитие и на основите на военната заблуда и има подчертано теоретичен характер. Чрез съпоставка на нормативни документи са дефинирани същността и основните характеристики на военната заблуда. Въз основа на направените изследвания са доразвити нейните класификация и принципи.

Втората глава е посветена на описанието на военната заблуда като част от методологията на управленската дейност и се разглеждат нейните основни характеристики, логическа, времева и организационна структура. Представени са основите на методологията на военната заблуда като част от военната наука и изкуство за надделяване над противника.

В третата глава са представени възможностите за прилагане и планиране на операциите по военна заблуда и са разкрити методите и способите за прилагане, както и средствата, действията и дейностите, свързани с нея. Разкрити са състоянието на изследвания проблем и очертаващите се тенденции за развитие.

Настоящият труд няма претенциите за пълно осветляване на разглежданите проблеми. Те са толкова много и разнообразни, че за тяхното изследване са необходими усилията на научни колективи. Неговите цели обаче ще бъдат постигнати дори ако само предизвика интерес и размисъл у военните специалисти и командири по очертаните направления. Монографията е предназначена за широк кръг читатели – от командири на оперативно и тактическо ниво; офицери от щабовете на формирования, занимаващи се предимно с планиране на тактически действия и операции; слушатели, курсанти и студенти, обучаващи се във висшите военни учебни заведения.

Първа глава

СЪЩНОСТ НА ВОЕННАТА ЗАБЛУДА

Страхът сковава ума и волята, преувеличава и създава опасност дори там, където я няма, а въображаемата опасност въздейства по същия начин, по който и истинската.

Борис Дрангов

Заблудата във войните вероятно е толкова стара, колкото и самите въоръжени конфликти. Логиката да объркваш противника е ефикасна и реализацията от това може да се осъществи много бързо. Заблудата е традиционен елемент както от военната сфера, така и от политическата, икономическата, търговската. Тя всъщност е присъща и на всички човешки взаимоотношения и се определя като умишлено действие, целящо да спечели предимство на извършващия го.

Да заблудиш противникът е неделима част от военното дело и самото действие „заблуда на противника“ изисква време, усилия и ресурси. Във военните операции често заблуждаването на противника е сред най-значимите фактори за постигането на изненада. От своя страна изненадата нарушава баланса на противника и позволява на този, който успява да проведе успешни действия за въвеждане на противника в заблуждение, да завоюва инициативата. От тази гледна точка заблудата на противника е множител на силата на тази от противостоящите страни, която успее да я използва ефективно и резултатно.

За да бъде задълбочено изследването на военната заблуда, е необходимо първоначално да се обърне внимание на развитието и

същността на военната заблуда като част от военната наука и военното изкуство.

Историческо развитие на военната заблуда

Най-ранни примери за заблуда във военното дело се откриват при древните династии на Египет и Китай. Известната творба на Сун Дзъ „Изкуството на войната“ [35], наред с други автори като Ян Нанк¹, Сун Бин и други, разкриват множество тактики за заблуда на противника. Ханибал, признаван за един от изключителните военачалници в цялата история на човечеството, широко прилага заблуда в своите кампании.

На древните гърци също са били известни някои форми на тактическа заблуда. Те са народът, използвал за първи път димна завеса през Пелопонеската война, а да не забравяме и небезизвестната история за големия дървен кон, който им позволява да разгромят Троя. [29]

Въпреки че като цяло тактиката на заблудата не се е приемала изцяло в Древен Рим, през 52 г. пр.н.е. при един от своите походи Гай Юлий Цезар използва заблуда, за да успее да форсира река Алие. Опонентът му Версенжеторикс, намиращ се на отсрещния бряг, е възпрепятствал всеки негов опит за преминаване на реката. В търсенето на начин за преодоляването на проблема, Цезар разполага своята войска да нощува в гората, а на следващата сутрин оставя там скрита една трета от нея. С останалата войска, в разреден строй (така че при наблюдение отдалеч да изглежда, че е в пълен състав) той се оттегля. След като отсрещният бряг е „освободен“ от противника, който е повярвал, че Цезар се е оттеглил, скритата войска заема отс-

¹ Стратегема (от гр.). Небългарска дума, използвана като синоним на „военна хитрост“, „уловка“ и „стратегически замисъл“.

рещния бряг и осигурява преминаването на реката от останалата част на войските. [29] Други техники за заблуда са описани в произведението „Стратегии“ [36] на римския аристократ Фронтин през I век, почти изцяло посветено на заблудата.

Отношението към използването на заблуда във войната се променя след падането на Римската империя. И докато тя не е на почит в рицарските държави от Западна Европа, то за източните армии се смята за ключово умение. Според историческите свидетелства византийският генерал Белисариус често използва заблуждаването на противника като похват, когато му се е налагало да се изправя пред превъзхождащи го сили. [29] За разлика от рицарската тактика на западните държави в Средновековието норманите използват тактиката на заблуждаващото (преднамереното) оттегляне, която е успешно използвана и от Уилям Завоевателя в Битката за Хастингс по време на завоюването на Англия от норманите. Всъщност тези събития се опорват от различните източници, но каквато и точно да е фактологията, тази битка се използва като блестящ пример на успешна тактика за въвеждането в заблуждение. [29]

Византийският император Лъв VI Мъдри отбелязва в книгата си „Тактика“, че храбростта е най-висшият идеал на българите. [17] По-нататък той пише, че от всички скитски народи само българите и маджарите имат силен военен ред. Тогава нашите предци са владеели и използвали разнообразни тактически прийоми и военни хитрости, целящи да заблудят противника, да го изтощят и да му нанесат внезапен съкрушителен удар. Така те жънали победи с цената на минимални загуби.

През онази епоха българската войска е действала с решителност и изненада, настъпвала е с шеметна бързина, можела е да води бойни действия с голям обseg – каквато е територията на целия Балкански полуостров. Показателен пример за това е кампанията от 502 г., за която византийският хронист Теофан [15] пише, че българите нахлули в Илирик и Тракия и се оттеглили със завзетите трофеи още преди

императорските вестоносци да съобщят в Константинопол за станалото. Българите с голям успех са водили бойни действия и нощем. Така, с внезапно нощно нападение в началото на VI век, те разгромяват лангобардите. Византийският автор Псевдомаврикий (VI век) пише: „Българите се стараят да надвият противника си не толкова със сила, колкото с измама, изненада и като му пречат да се снабдява с хранителни продукти“ [16].

Монголските войски също използвали преднамереното оттегляне като форма на бойни действия. За целта обречен предварително авангард влизал в битка с врага и впоследствие се оттеглял, за да се опита да го въвлече в предварително подготвен капан. Монголските пълководци си служели и с дезинформация, като предварително разпространявали слухове за размера и ефективността на собствените си въоръжени сили. Те прилагали и визуалната измама като похват за въвеждането на противника в заблуда относно числеността си, като в конницата си на повечето от резервните коне поставяли сламени чучела. На бойното поле монголите използвали и димни завеси за прикриване на преместването си и за заблуждаване на своите опоненти при подвеждането им в капани. [29]

Примери за използване на заблуда на противника се откриват и по време на кръстоносните походи. През 1271 г. султан Байбарс успешно пленява страховития рицар Крак де Шевалие, като предава на обкръжените рицари писмо (за което се предполага, че е от техния командир), в което им заповядва да се предадат. Писмото, разбира се, е фалшиво, но рицарите се предават в плен доброволно. [29]

Малката по обем, но велика по съдържание книга на Николо Макиавели „Владетелят“ е своеобразен наръчник за държавници, издържан изцяло в духа на присъщите, дори на нашето съвремие, виждания за воденето на войни. Като виден учен на своята епоха Макиавели е привлечен от тактиките за заблуда, за която казва: „Макар използването на измама във всяко действие да е презряно, все пак при водене на война това е похвално и носи слава – този, който

побеждава врага чрез измама, се възхвалява толкова, колкото и този, който завладява със сила“ [26].

Ако продължим прегледа на използването на заблудата в исторически план, ще открием, че тя е широко прилагана на бойните полета по време на войните, водени и от Първата френска република. През 1797 г. по време на битката за Фишгард британският командир барон Джон Кембъл блъфира френските нашественици и успява да ги принуди да се предадат на много по-малка по численост от тях сила. В отговор на френското искане за отказ от битка и осигуряване на коридор за безопасно оттегляне Кембъл отговаря: „Превъзходството на силите под мое командване, което нараства с всеки един изминал час, ми дава основание не само да не се предам, а да поискам от вас предаването на всичките Ви сили като военнопленници“. Отговорът на барон Джон Кембъл е невероятен блъф, но необяснимо защо противниковият командир американецът Уилям Тейт смята, че британците действително са се укрепили, превъзхождат го по численост и се предава. [29]

Друга забележителна употреба на подобна тактика откриваме при Битката за Детройт по време на Англо-американската война през 1812 г. Британският генерал-майор Айзък Брук и индианският вожд от племето на шейените Текумсах използват множество трикове, включващи кореспонденция, в която се описва прекомерно увеличеният размер на силите на англичаните или преминаването на едно и също въоръжено индианско племе няколко пъти покрай американските наблюдатели с цел да бъде заблуден американският бригаден генерал Уилям Хъл, че е изправен пред превъзхождащи го редовни британски войски и орди от неконтролируеми индианци. Страхувайки се от индианско клане, генерал Хъл капитулира, предавайки града, прилежащия му форт и гарнизон, който всъщност превъзхожда силите на Брук и Текумсах. [31]

Разбира се, опитвайки се да представим повече примери за използването на заблудата във военното изкуство, не можем да под-

минем видния френски военачалник Наполеон Бонапарт, който широко използва заблудата на тактическо и стратегическо ниво в своите кампании. През 1796 г. в битката за Лоди той успява да преодолее река По, заблуждавайки противника. В повторение на тактиката на Цезаровите легиони той предприема форсиране на реката с малка част от своите войски, които ангажират австрийските сили, заели отсрещния бряг. В същото време с по-голямата част от войските си Наполеон извършва маньовър, заема удобен плацдарм и атакува в тил противниковия ариергард. Той нарича тази своя тактика *manoeuvre sur led derrières*, или стратегически обход. [20]

Развитието на военното дело след XVIII век се заключава в търсенето на огнево превъзходство, масиране на силите и постигане на внезапност. Усилията по отношение на заблудата се насочват предимно към маньовъра и скриването на собствените планове чрез бързи и внезапни действия.

Днес приемаме за даденост, че проведената на 6 юни 1944 г. операция, позната като Десантните действия в Нормандия, е била успешна. Тогава обаче съществувала реална опасност десантните действия да се провалят и германците да изчакат, за да отблъснат врага в морето, както направили това в Диеп през 1942 г. [5]

Групата, която трябвало да заблуди немското висше командване, била наречена Съюзнически щаб за заблуждаващи действия, известна и като Лондонска контролираща секция. Нейната главна задача била да обърка немското висше командване и Хитлер относно намеренията на съюзниците за десантните действия в Нормандия. Хитлер и военните му експерти били убедени, че за да осъществят успешно нападение, съюзниците трябвало предварително да овладеят пристанището, където щял да бъде извършен десантът. Това предубеждение (основаващо се на логичните военноморски съвети и опита от рейда на съюзническите сили в Диеп през 1942 г.) е в основата на всяка погрешна разузнавателна преценка впоследствие. [19] Разбирайки за това, от другата страна на Канала разработват наход-

чив план с единствената цел да подхранва германските предубеждения. Планът бил наречен с двусмисленото име „Поддръжник“.

„Поддръжник“ е името, което използвали съюзниците, за да обединят в едно всичките си действия за нарочно заблуждаване на врага, използвайки немската разузнавателна система за препредаване на фалшиви съобщения. Тези действия имали две основни цели: първата, да отслабят военните сили на Хитлер, принуждавайки го да разпръсне ключовите си дивизии и армии в цяла Европа (от Норвегия до Балканския полуостров); и втората – да бъде забавена германската реакция срещу нападението на съюзниците за по-дълго време, държейки немските плановици в неведение относно това, дали първият десант няма да е за заблуда.

Очевидната цел на плана „Поддръжник“ не била нищо повече от постигането на една пълномащабна измама. Планът бил разделен на 16 различни военни хитрости или разузнавателни зони, като всяка имала за цел да подхранва събраните данни от разгадани немски разузнавателни планове. Тук се включвали различни похвати – като се започне от незначителните шумове, използването на електромагнитния спектър, анализите на бомбените мишени и се стигне до френската съпротива. В тази дейност британците получили неоценима помощ от УЛТРА (високосекретна, разгадаваща кодовете операция), която им позволила да разчетат повечето от загадъчните съобщения („Енигма“) на Хитлер, понякога преди да ги видят самите им получатели. Използвайки УЛТРА, съюзниците с голяма прецизност откривали каква информация се надявали да получат германците и им я предоставяли по-късно чрез определени действия за заблуда и дезинформация. [11]

Множество примери за прилагането на заблудата като подход от различните войски и армии описва в своята книга руският автор Владимир Николаевич Лобов озаглавена „Военная хитрость“. Освен за периода на Втората световна война (приложение 3) и прилагането ѝ в локалните конфликти между арабите и евреите той дава примери

за войните в Афганистан и Чечения [12]. Авторът достига до извода, че в резултат на недостиг на сили и средства в локалните конфликти след Втората световна война чрез военната заблуда се е достигнало и до откриването на нови форми на прилагане на тактически действия.

В периода след войната един от най-ярките примери (описван от множество анализатори) за успешна военна заблуда е по време на войната Йом Кипур през 1973 г. Тогава Египет използва подходи за заблуда с голям ефект срещу Израел на всички нива на управление. Планирането за войната започва едва ли не на „следващия ден“ след края на войната през 1967 г., завършила с разгрома на Египет. Със стъпването си на президентския пост Ануар Садат решава, че арабската победа в следващата война ще зависи от това дали ще успеят да заблудят Израел. [32] Садат постоянно държи Израел в напрежение посредством мобилизирането на резерви, предислоцирането на войски в близост до Суецкия канал и предприемането на различни инженерни дейности. Освен чрез военния си потенциал в поредица от публични речи той постоянно убеждава населението на държавата в правилността на войната и това, че е неизбежна. [22]

Първоначално Израел провежда мобилизация при всяко по-голямо раздвижване на войски в Египет (тогава част от т.нар. ОАР – Обединена арабска република). Това обаче скоро се оказва твърде непрактично от финансова гледна точка, а и отнема прекалено много ресурси. По същото време израелските сили за отбрана са мобилизационни, а всяка проведена мобилизация тежи изключително на икономиката на страната. Израелците достигат до извода, че ученията на египетската армия не са нищо повече от обикновени тренировки, насочени към подтикването на Израел към мобилизации и обвързани с икономическото им отслабване. [32]

В късния септември на 1973 г. израелското разузнаване забелязва значителна групировка сирийски войски (по това време Сирия също е част от ОАР) в пограничната зона, но заключението им е, че се подготвят за отбрана, а не за настъпление. В същото време предис-

локацията на египетски сили се възприема като част от ежегодното септемврийско учение, което обичайно се провежда от доста години насам. [22] На ученията (около 40 на брой) се изпълнявали занятия за форсирането на Суецкия канал, за чиято цел била привлечана тежка понтонна техника, прибирана след това.

Неизвестно за Израел обаче след всяко от проведените учения египтяните заравят в пясъците и маскират определено количество понтони. По този начин те създават групировки „под носа“ на израелското разузнаване, което въпреки данните не вярва на доказателствата. Египетските военни анализатори правилно определят израелския министър-председател Голда Меир като човека, вземащ решенията. Тя редовно получава сведения от министъра на отбраната Моше Даян, директор на военното разузнаване и герой от войната през 1967 г. Всички индикатори за война са налице, но израелското правителство ги подценява и продължава да смята, че Египет е неспособен да пресече Суецкия канал и да настъпи срещу Израел. Когато египтяните го правят през октомври 1973 г., те постигат тотална изненада над Израел. [32] Израелската отбрана на Суецкия канал е пробита и пред египетската армия се отваря пространство на изток от канала към Израел. Мащабът на първоначалния успех изненадва дори самите египтяни. [31]

Прилагането на военна заблуда продължава и през последните години на XX век в операциите в Персийския залив и на Балканите. По време на операция „Пустинна буря“ (17 януари – 28 февруари 1991 г.) американските и коалиционните сили разработват надеждна и ефективна кампания по заблудата, която допринася за успешния изход на войната. Въвеждането на Саддам Хюсеин в заблуждение започва почти веднага след иракската инвазия в Кувейт през август 1990 г., когато 2500 морски пехотинци отплават за Средиземно море в амфибийния ударен кораб USS Inchon.

До средата на август 15 000-ният състав на експедиционните сили от Корпуса морска пехота, базиран на 13 различни кораба в

Персийския залив, започва да бъде посещаван многократно от представители на средствата за масова информация. До средата на януари 1991 г. коалицията се ангажира с различни военни операции (въздушни удари срещу крайбрежни цели, нападения срещу иракските военни кораби във водите на Кувейт и др.), предназначени да убедят Саддам Хюсеин, че ще се проведе значителен морски десант в Кувейт. Освен това започва и най-голямото учение по стоварването на морски десант от годините на войната в Корея. [29]

В резултат на предприетите операции иракските военни са убедени, че се подготвя мащабен морски десант и разполагат на брега войски, сили и средства в съотношение 5:1 спрямо силите и средствата на морската пехота на САЩ. След като се уверяват, че иракските войски остават в крайбрежната зона и организират противодесантна отбрана, в ранните часове на началото на сухопътната операция Коалиционните сили напредват на север през Саудитска Арабия и излизат в гръб на иракските сили. Подготовката на Ирак за отбрана срещу десанта, който така и не се провежда, е доказателство, че операцията по заблуда, проведена от коалиционните сили, е успешна. [24]

Пример за въвеждането на противника в заблуждение през първата война в Залива е и използването на войсковото формирование, известно като бойна група „Троя“. В състав от 460 души то успява да създаде „дивизия призрак“ (лъжлива дивизия) с незначителни допълнителни сили и средства в състав: 5 танка, няколко колесни превозни средства, 4-та група за психологически операции и няколко елемента на морската пехота на САЩ и британската армия.

Бойна група „Троя“ заема изходен район за настъпление, като се разполага на площ, която обикновено се заема от дивизия. Целта е да се убеди противникът, че срещу него действително е разположена американска дивизия. Използвани са макети на бронирани машини, артилерийски оръдия, хеликоптери, както и серия от високоговорители, които да излъчват звуци, присъщи на имитираната техника. Именно излъчвания шум обърква иракските постове за звуково ра-

зузнаване. Няколко иракски разузнавателни групи са изпратени и правят опити за разузнаване, но са посрещнати от огъня на хеликоптери Apache и щурмови самолети A-10 Thunderbolt II, намиращи се в режим на постоянна готовност, за да подкрепят усилията на операцията по заблуда.

Скоро след това иракчаните престават да правят опити за изследване произхода на звуците и приемат за даденост, че насреща им е военно формирование с големина най-малко на дивизия. Тази успешна заблуда блокира голямо количество иракски войски и осигурява възможност на други формирования от състава на коалицията да се предислоцират за последващия флангови маньовър. [38]

За сравнение, числеността на една американска дивизия е приблизително от 17000 до 21000 души, тоест съотношението на имитиращи сили и средства към имитирани е 1:36 до 45. Ако сравним тези цифри със схващането на съветската военна наука, че съотношението на имитиращи към имитирани средства би следвало да е около 1:3, можем да направим извода, че тези действия са изключително успешен пример за въвеждането на противника в заблуждение.

Представеният пример показва, че при умело планиране, организиране и използване на съвременните технически средства в съчетание с изкусно изпълнение ефективността на операциите по военна заблуда може значително да нарасне и да надхвърли общоприетите във военната наука схващания. Усилията, вложени от съюзниците за заблуждаване на противника, са изключително успешни поради няколко причини. Първо, ефективността на целия разузнавателен апарат на Ирак е драстично намалена. На практика Саддам Хюсеин черпи цялата си информация от медиите. Средствата му за въздушно разузнаване са почти безполезни след завоюването на въздушно превъзходство от коалицията. Той не притежава средства за сателитни изображения, а в резултат на шестседмичната въздушна кампания губи наземно базираните си средства за радиоразузнаване. Поуките от практиката в тази операция потвърждават аргумента, че без стой-

ността информация от разузнавателния анализ, извлечен от множество източници, вземащите решения са изключително уязвими да бъдат въведени в заблуждение.

Класически пример за активна военна заблуда е използваната от армията на Югославия по време на операция „Съюзна сила“. Специфичното тук е, че чрез действията по заблуда на противника югославските военни привличат вниманието му върху недействителни свои способности. Целта им е защита на действителните способности и запазване на ресурсите. Чрез отлично планираната операция по заблуда на американските военни допълнително се търси и накарване имиджа на НАТО и оказване влияние върху световното обществено мнение за спиране на военните действия.

Чрез военна заблуда съюзническите самолети атакуват цели-примамки, като по този начин имитацията на сърбите позволява и допринася (в известен смисъл) за съхраняване на ограничените им бойни възможности. В допълнение към това, във военно-икономическо отношение тези действия водят до неефективното (по отношение на поразяване на бойния потенциал на противника) използване на изключително скъпи високоточни боеприпаси. [33] Примамките заблуждават самолетите и подводниците на коалицията да атакуват мишени от дървени плоскости и зебло. С помощта на макети, съчетани с топлинни уловки, се създават термални изображения на предполагаеми цели (танкове, бойни машини на пехотата, самоходни артилерийски системи), разположени на мостове с цел да привлекат в засада самолетите на НАТО.

Друг способ, използван от югославските командири, е включването на военна техника в състава на конвои с бежанци. Това, от една страна, скрива тяхното придвижване и от друга, дори да бъдат разкрити, ги защитава от самолетите на НАТО, тъй като спазвайки правилата за употреба на сила (ROE), пилотите не ги атакуват.

Резултатът на сръбските усилия по отношение на заблудата не е еднозначен – вследствие насочването на усилията за защита на собс-

твените им сили и средства те ограничават способността си да ги използват по предназначение. [39]

От друга страна, разглеждайки войната във вече бивша Югославия като частен случай във военното дело, усилията на югославските военни са насочени в правилна посока – запазването на собствените сили. Това е възможно най-доброто решение, имайки предвид несъизмеримите съотношения на сили и средства между враждуващите страни и силно ограниченият икономически потенциал на разпадащата се държава.

Един от последните примери за заблуда е в конфликта в Украйна, когато беше изпратена хуманитарна помощ от Русия за Източна Украйна. Всички медии отблизо следяха придвижването на колоната от спешно преобоядисани в бяло военни камиони (приложение 1, сн. 1) и търсеха начини да разберат какво всъщност е тяхното съдържание. Докато чакат на един от пропускателните пунктове, основното им внимание се насочва към разясняването на въпроса с пропускането им през границата от украинските власти. В същото време през контролни пунктове, намиращи се под руски контрол, се извършва интензивно прехвърляне на военна техника и войски. [40]

Историята с „хуманитарния конвой“ е класически пример за военна заблуда. Постигането на целите на тази операция по отвличане на вниманието на множеството журналисти и военни наблюдатели не би могло да се осъществи без активното участие на повечето руски средства за масова информация. Генерал-майор Дейвис² отбелязва, че първата хуманитарна колона е „впечатляващ пример за заблуда“ заради отвличането на вниманието от реално случващото се в зоната на конфликта.

Независимо че примерите дотук са малък фрагмент от прилагането на хитрости, заблуда и измама във военното дело, те са представени с една-единствена цел – формулирането на извода, че воен-

² Генерал-майор Гордън „Скип“ Дейвис отговаря за оперативното планиране и разузнаване в Съвместното командване на НАТО в Брюксел.

ната заблуда може да се смята за похват на по-слабия, но го прилагат и силните, когато не желаят да понасят загуби, за които самите те да носят отговорност.

Имайки предвид историческото развитие на тактиката и оперативното изкуство и съвременната военно-политическа обстановка, може да се твърди, че заблудата във военното дело продължава да бъде актуална и следва да се търсят пътища за нейното развитие. Недостатъчната ѝ популярност в доктриналната база и като изучаван учебен материал във военните училища и академии на национално равнище съвсем не означава, че нейното планиране и прилагане не е приоритет. Напротив, разкриването на възможностите за практическо приложение на военната заблуда от командирите и щабовете би допринесло за отхвърлянето на догмите във военното дело и насърчаването на рационалността, разширяването на кръгозора и новаторството при провеждането на военни кампании и операции.

Възможностите за използване на различни похвати за военна заблуда, терминологичното многообразие в различните военни схващания, както и липсата на изследвания по темата на национално равнище изискват да се разкрие нейното място във военната наука и дело.

Дефиниране същността на заблудата

Както стана дума, да се заблуди противникът³ е неделима част от военната наука и военното изкуство и самото действие „заблуда на противника“ изисква време, усилия и ресурси. Във военните операции често това е един от най-значимите фактори за постигане на поставените задачи, а нерядко с помощта на военната заблуда е решаван и изходът на

³ В доктриналната база на ВС на Република България се използват два термина определящи опонента във военните операции – противник и противостоящи сили.

боеве, битки, сражения. Успехът на бойните действия до голяма степен зависи от правилната оценка на противостоящите сили (ПС). Да им се попречи да водят разузнаване или максимално да бъдат затруднени при получаването на разузнавателни данни за разположението, действията и намеренията на собствените формирования е една от основните задачи на съвременния бой. В нейното разрешаване важно място заема военната заблуда (маскировката)⁴.

Задълбоченото изследване на този въпрос показва, че е трудно да се намери единно мнение за дефиниране на военната заблуда. Това наложи представянето на възможно най-много мнения на теоретици и анализатори на проблема, за да се формулира възможно най-пълно определение на понятието.

Термините, свързани със заблудата, са много и обхващат различни страни на човешкото съзнание, поведение и развитие. Думи като хитрост, манипулация, блъф, измама, лъжа, трик и други са различни по своята етимология, но са тясно свързани, и от гледна точка на постигнатата полза имат едно и също желано крайно състояние – придобиване на изгода чрез предоставяне у опонента на неистинска представа за собственото реалното състояние.

Хитростта произлиза от старобългарската дума *хытръ*, което в пряк смисъл се замества от „умел“ или „изкусен“, а в преносен е производна на *хытити*, т.е. хващам. *Блъфът* се представя като преднамерено създаване на лъжлива представа; измама, заблуда. [42] *Манипулацията* като цяло е преднамерено, осъзнато или неосъзнато въздействие по хитър и нечестен начин върху някого или нещо за постигането на определена цел. Според Тълковния речник на българския език [41] *заблудата* е погрешна представа или мнение, схващане за нещо или някого.

Не по-различно е становището по отношение на заблудата и в чуждестранната литература. Според тълковния речник на *Random*

⁴ В съюзни публикации на САЩ и НАТО действията свързани с въвеждане на противника в заблуждение се отъждествяват с термина маскировка

House Webster's [34] заблудата е „нещо, което заблуждава или е предназначено да заблуждава, измама, хитрост“. Въпреки факта, че тя намира място във военните операции от дълбока древност до наши дни, едва през 1982 г. американските автори Дж. Боуър Бел и Бъртън Уайли твърдят в своя труд „Измама и заблуда“, че тяхната теория е първият опит да се създаде „обща теория на измамата“⁵. [20]

Теорията на Бел и Уайли за заблудата се откроява със своята простота. Тя категоризира общо заблуда на две основни части: показване на неистина и скриване на реалност. От своя страна представените категории се подразделят на четири подкатегории. Скриването на реалността се подразделя на маскиране и заслепяване, докато показването на неистина – на имитация и използване на примамки. Всяка от категориите има свои обширни характеристики.

Целта на заблудата е да се създаде такова възприятие у субекта на заблудата, при което фалшивата цел се интерпретира като реалност, и да го накара да действа по желания от нас начин за постигане на собствената ни цел. [21] И докато теорията на Бел и Уайли предоставя опростена структура на заблудата, то една от слабостите ѝ е, че не дава точно обяснение (от психологическа гледна точка) за познанието, което да позволи заблудата да се възприеме от този, към когото е насочена.

Друга теория представя Майкъл Дюърс в творбата си „Изкуството на заблудата във военното дело“. Тя внася по-малко яснота по отношение на структурирането на заблудата, но се вниква по-дълбоко и се търси обяснение на въпроса, как функционира тя. Освен това Дюърс предоставя преглед на средствата, принципите и техниките за заблуда. От особено значение са неговите коментари относно разпространението на предубеждения на бойното поле, както и за ролята на доктриналните и техническите иновации за постигането на изненада. [31]

⁵ Cheating, lying, trickery, or deceit – всички тези термини на английски език са свързани със заблудата, а във френския се използва *ruse de guerre*.

Доналд Даниел и Катрин Хербиг в своя труд „Предложения по отношение на военната заблуда“ [23] я определят като „умишлено изопачаване на реалността с цел получаване на конкурентно предимство“. Същественото при тези автори е, че характеризират заблудата като „действие или поредица от действия, основани на неистинност или лъжа“. Тази концепция на заблудата пренебрегва идеята за заблуда чрез селективна истина. Също така не се споменава кой е в основата на заблудата. В защита на тяхното определение може да се представи аргументът, че концепцията за спечелване на конкурентно предимство, която представят двамата автори, е определяща и изключително важна за военните цели. Във военните операции заблудата не се предприема самоцелно, а за да бъдат постигнати определени цели или определено крайно състояние.

Добре формулирано и прецизно определение за заблудата във военните операции срещаме в Доктрината на Сухопътните войски на САЩ, където е отразено, че „заблудата е дейност, предназначена за подвеждане на противника чрез манипулации, изкривяване или фалшифициране на доказателства, с цел да бъде принуден да реагира по начин, който е във вреда на собствения му интерес“. [43] Тук обаче липсва описанието на основните действащи лица в бойните действия и се обръща внимание единствено и само на похватите, които могат да бъдат използвани.

В руския юридически речник [44] военната хитрост е дефинирана като „действия, предназначени да заблудят врага или да го накарат да действа безразсъдно, които не нарушават нормите на международното хуманитарно право“. Тези действия са приложими при въоръжен конфликт и не попадат в категорията „вероломство“, тъй като не се възползват от доверието на другата страна по отношение на защитата, предвидена в тези норми. Представените примери за военна хитрост са използването на маскировка (камуфлаж), примамки, заблуждаващи операции и дезинформация.

В руската литература има дефиниция за тактическа маскировка [1], чиято основна цел е да застави противниковото разузнаване да получи лъжливи данни за нашите войски и обекти. Определена е като „комплекс от съгласувани мероприятия, провеждане за заблуждаване на противника за бойния състав, боеготовността, разположението и действията на войските относно местонахождението, предназначението и състоянието на обектите“. Също така друг руски автор – генерал-полковник В. Н. Лобов, дава определение за военна хитрост: „Под военна хитрост би следвало да се разбира теорията и практиката на скриването и въвеждането на противника в заблуждение“. [11]

В Доктрината на въоръжените сили на Република България [3] определението за маскировка е „комплекс от мероприятия и действия, насочени към скриване от разузнаването на противостоящи сили и въвеждането му в заблуждение за истински състав, бойно построение, бойна готовност и боеспособност, замисъл и характер на действие на силите, както и към осигуряване на внезапност на действие на собствените войски и сили и повишаване на тяхната живучест“.

Така представеното определение обхваща малка част от целия спектър на военната заблуда и не кореспондира със съвременните теории и концепции за въвеждане на противостоящите в заблуждение. Съсредоточаването върху само един от методите за въвеждане в заблуждение ограничава възможността за прилагането на похватите, използвани още в древността, а какво да се очаква за съвременieto ни.

Отчитайки нюансите, отразяващи същността на военната заблуда⁶, приликите и разликите в теориите на анализаторите, както и липсващите елементи, неотдаващи значение на цялостния процес по планиране и провеждане на военната заблуда бе установено, че като най-всеобхватно определение за военната заблуда се очертава след-

⁶ Имайки предвид множеството термини на български, руски и английски език, представени в специализираната литература, терминът *заблуда* обхваща всички понятия, свързани с постигането на изгода над опонента, като хитрост, измама, блъф и т.н.

ното: *поредица от процеси, действия, дейности, мерки и мероприятия, осъществявани с цел умишлено подвеждане на даден опонент да предприеме действия в ущърб на собствените си интереси чрез манипулиране процеса му за вземане на решение за отговор, посредством целенасочено и съзнателно довеждане до негово знание на комплекс от истинска, манипулирана, непълна и/или невярна информация.*

Така представеното определение дава достатъчно информация за това към кого е насочена, защо се прилага и по какъв начин ще се прилага военната заблуда. Обхващането на широкия кръг от съставни на военната заблуда предоставя възможност тя да бъде класифицирана по определени признаци, както и да се представят основните принципи, които следва да се спазват при необходимост от нейното прилагане.

Класификация на военната заблуда

Изследванията по темата показват, че разработените теории по проблематиката на военната заблуда, споменати в предходния раздел, не отчитат значително количество фактори и представените в тях класификации не обхващат напълно целия спектър показатели и критерии, по които да се характеризират.

Една от най-разпространените класификации във военните доктрини и трудовете на автори, разглеждащи проблематиката на военната заблуда (въвеждането на противника в заблуждение) я категоризира в зависимост от нивото и мащаба, в който се изпълняват този вид дейности.

В зависимост от *мащаба*⁷, в който се провежда военната заблуда (хитрост)⁸, тя се подразделя на:

⁷ Съгласно Военната доктрина на САЩ.

- военна заблуда на стратегическо ниво;
- военна заблуда на оперативно ниво;
- военна заблуда на тактическо ниво.

Военна заблуда на стратегическо ниво. На стратегическо ниво целта е да се повлияе върху способността на противниковите стратегически решения успешно да се противопоставят на собствените национални интереси и цели. Стратегическата заблуда се провежда, за да повлияе на възможността противниковите националните лидери и висши военни командири да вземат точни решения. Цел на стратегическата заблуда е създаването на благоприятни условия за постигане на стратегическите цели на войната. Желаният резултат са противниковите стратегическите цели, политики и операции, които са в полза на собствените и приятелските интереси. Тя се явява отговорност на военно-политическото и военностратегическо ръководство.

Военна заблуда на оперативно ниво. Тук целта на военната заблуда е да повлияе на способността на противниковите оперативни нива при вземането на решения за успешно провеждане на военни операции. Фокусът е да се подкопае способността на противниковите оперативни командири да вземат решения и да провеждат операции. Оперативната заблуда влияе върху решенията на противниковите командири преди, по време и след операцията, така че постигнатият тактически резултат да може да бъде използван на оперативно ниво. Оперативната военна заблуда се използва за скриване на подготовката за провеждане на операция от фронтови или армейски мащаб, въвеждането на противника в заблуждение относно замисъла, главните и други направления, целите и задачите на операцията, а така също и състоянието, разположението и готовността на войските. Осъществяването на военната хитрост на оперативно ниво е задължение на командирите/командващите и щабовете на видовете въоръжени сили и на съвместно ниво.

⁸ В източниците от Русия класификацията, отнасяща се до военната заблуда, се определя като военна хитрост.

Военна заблуда на тактическо ниво. Фокусира се върху възможността да се повлияе върху способността на противниковите тактически командири да направят точни и навременни преценки. Целта е да се повлияе на способността на противостоящите командири да вземат решения относно провеждането на боеве и сражения, както и по всякакъв възможен начин да бъдат манипулирани преди и по време на бойните действия. Голяма част от изненадата в хода на бойните действия се постига чрез заблудата. Може да се твърди, че тези два основни компонента са неразривно свързани във военното дело. Тактическата военна заблуда трябва да подпомага и подкрепя оперативните усилия в тази насока. [28]

В руската литература има и друга класификация, която акцентира върху общия замисъл на военната заблуда и може да се разглежда като насочена към реалното изпълнение или вида на задачите. В зависимост от *вида на задачите* операциите по въвеждане на противостоящите сили в заблуждение се решават чрез скриване, имитация, демонстрация и дезинформация.

Скриването се състои в използване на мероприятия и начини на маскировка, които изключват или затрудняват противостоящите сили в откриването на демаскиращите признаци, а по тях и на самите формирования, техните действия и обекти. Може да се използва за скриване на подготовката на бойните действия и въвеждане на противника в заблуждение относно наличността, състоянието и готовността на подразделенията, частите и съединенията, тяхното въоръжение, способности за използване на огневите средства и водене на бойните действия. Постига се чрез спазване на маскировъчната дисциплина, използване на маскиращите свойства на местността, на ограничената видимост и чрез инженерно-техническите начини и средства. Скриването се провежда от формированията постоянно, без специални указания от старшия командир (щаб).

Имитацията представлява възпроизвеждане на демаскиращите признаци, присъщи на реални обекти. Тя предвижда създаването

на лъжливи позиции и райони за разполагане на формированията, лъжливи обекти с използване на макети на техниката и други маскировъчни средства чрез устройване на лъжливи съоръжения, както и чрез обозначаване на признаци за дейност на формированията, частите и подразделенията.

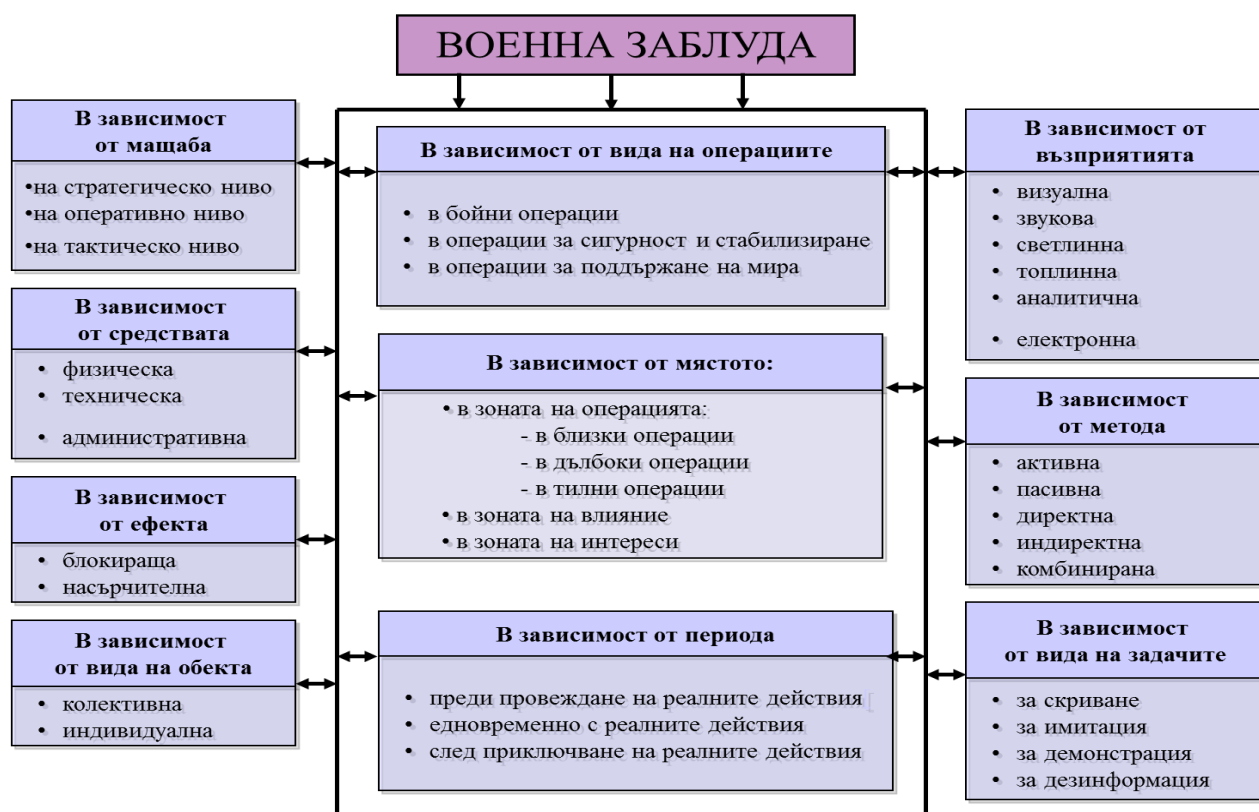
Демонстрацията (демонстративните действия) е комплекс от преднамерено показване на придвижвания, прегрупиране, съсредоточаване и водене на бой с реални войскове единици. Провежда се с цел сковаване силите на противостоящите сили на второстепенни направления или представяне (показване) на съсредоточаване на голямо количество сили и средства в определени райони. Обикновено се изпълнява с ограничени сили и средства, отделяни от съединенията, частите и подразделенията. Провеждащите демонстративни действия формирования могат и да не знаят истинската цел на своите задачи. Това се прави за максимална реалност в демонстрацията. [1]

Дезинформацията има за цел да бъдат предоставени на противника неверни и подвеждащи сведения от най-различен характер. Тя е едно от най-силните средства на оперативната маскировка [1] и това се дължи на големия брой средства и способности за тяхното използване. Дезинформацията се осъществява в строго съответствие със замисъла на командира за провеждане на операцията и въвеждането на противника в заблуждение.

Освен по „мащаб“ и „вид на задачите“ съществуват и други признаци и критерии, по които да се класифицира военната заблуда. Тяхното разкриване би внесло допълнителна яснота и пълнота при представянето на значението и характера на военната заблуда. Една по-обширна класификация ще способства за постигането на оперативност при определянето на методите, способите и подходите за прилагане на военната заблуда в операциите и тактическите действия.

В процеса на изследването се установи, че за допълването на класификацията на военната заблуда е необходимо да се набележат

критерии и признаци, които, отчитайки параметрите на военните операции към настоящия момент и състоянието на доктриналната база на въоръжените сили на Република България, са с най-голямо значение. Те могат да са в зависимост от вида на операцията, мястото, вида на обекта, възприятията, върху които трябва да въздействат, използваните средства, прилагания метод, търсения ефект и периода на провеждане. (Обобщената класификация на военната заблуда е представена на фиг. 1).

Фиг. 1. Обобщена класификация на военната заблуда

Съобразно *вида на операцията* [3], в които се планира, организира и прилага, военната заблуда може да бъде в бойни операции (отбранителни, настъпателни), в операции за сигурност и стабилизиране, в операции за поддържане на мира. Съдържанието на дейностите, свързани с военната заблуда при всяка от изброените операции, е идентично, но способите и ефектите, които се търсят, ще са различ-

ни. Различни ще бъдат и прилаганите средства, както и ресурсите, които се заделят, за да се достигне до желаното ниво. Много по-лесно е да се убедят неграмотни селяни в достоверността на дадено събитие, отколкото противостоящите сили, разполагащи със свое собствено разузнаване и аналитичен апарат за търсене и откриване на източници или следи и признаци за прилагането на военна заблуда.

В зависимост *от мястото* на прилагане военната заблуда се планира и осъществява, като се отчита концептуалната рамка⁹ за провеждане на операциите и по-точно от зоната на провеждане на операциите. Съобразно този показател тя може да се осъществява в зоната на операцията, близката зона на операциите, дълбоката зона на операциите, тилната зона на операциите, в зоната на влияние и в зоната на интереси.

Мястото за провеждане на военната заблуда е от значителна важност при планирането на операциите, тъй като в зависимост от определените критични точки и центъра на тежестта за всяка операция е необходимо да се извършват разчети за разпределение на силите и средствата.

Ако при отбранителни операции военната заблуда се концентрира предимно в зоната на близките и тилните операции, то при настъпателни операции тя е насочена предимно към зоната на дълбоките операции. Необходими са детайлно планиране и отчитане на ефектите и резултатите от военната заблуда, планирани в зоната на влияние и в зоната на интереси, особено при стабилизиращи операции, тъй като вместо ползи е възможно да произлязат значителни вреди за формированията, които действат в съседство с нашите войски и сили.

⁹ Ръководство за планиране на операции. Част III – тактическо ниво. София: Военно издателство, 2013, с. 58.

В зависимост от вида на *обекта*¹⁰ военната заблуда може да бъде колективна и индивидуална. Тя е *колективна*, когато е насочена към широка аудитория, като целта може да е скриване на моралния дух и волята на противостоящите сили за борба, оказване на влияние върху населението и др. *Индивидуалната военна заблуда* е насочена срещу отделни компоненти, от които органите за вземане на решение на опонента да добият информация.

Действията, дейностите и мероприятията, свързани с военната заблуда, могат да се планират и осъществяват по единен план или самостоятелно, през определен интервал от време или еднократно, чрез прилагане на едни и същи или комбинирани похвати, като в зависимост от *периода* на провеждане се подразделят: преди провеждането на реалните действия,¹¹ едновременно с реалните действия, след приключване на реалните действия.

Преди реалните действия военната заблуда е насочена към скриване на собствените действия и създаване на погрешни впечатления у противостоящите сили за истинските намерения и цели. Едновременно с реалните действия тя се прилага предимно с демонстративна цел. Усилията са насочени за отклоняването на носители на бойната мощ на противостоящите сили на направлението на решителните тактически действия и пренасянето им на второстепенно направление.

След приключване на реалните действия военна заблуда обикновено се прилага за скриване намеренията на последващите операции, за създаване на определено обществено мнение или за пренасочване на разузнаването на противостоящите сили от създали се неблагоприятни условия за собствените или съседни формирова-

¹⁰ Под „субект на военната заблуда“ се има предвид този, който планира и осъществява действията по военната заблуда, а под „обект на военната заблуда“ – този, срещу когото са насочени противостоящите сили (опонентът).

¹¹ Терминът „реални действия“ се използва като обединителен за бойни и стабилизиращи действия.

ния. В този период за недопускане на въздействие от страна на отделни групи е необходимо планиране на военната заблуда по отношение на основните маршрути, пунктове за напускане на зоната на конфликта.

В зависимост от *възприятията*, върху които трябва да въздейства, военната заблуда се подразделя на:

- визуална – когато е насочена към промяна на визуалните възприятия, снимки, видео и т.н.;
- звукова – когато е насочена към изопачаване на данните на звуковото (сигналното) разузнаване;
- светлинна – използва се предимно нощем с цел предоставяне на нереални данни или заслепяване;
- топлинна – използва се за изопачаване на данните за несъществуващи или за промяна на информация за реални обекти;
- аналитична – когато чрез документи, карти или други средства се цели промяна в решенията на органите за управление на противостоящите сили;
- електронна – целенасочена промяна на параметрите в електромагнитния спектър;
- информационна – когато е насочена към изменение на реалните данни в медии, интернет, киберпространство и т.н.;
- комбинирана – между споменатите възприятия.

Дистанцията, от която противникът ще наблюдава нашите позиции или действия, е от определящо значение за реалистичното представяне на визуалната заблуда. Тя трябва да внушава достоверни образи, които да не подлежат на съмнение. При симулирането на обекти или войскови формирования заблудата задължително трябва да включва личен състав и движение на бойна и осигуряваща техника.

Противостоящите сили биха очаквали да наблюдават определени типове силуети на техника и следи по повърхността на почвата. Ако се използват макети на техника, тогава броят на следите трябва

да отговаря на броя на действително числящата се техника в имитираното формиране. Желателно е те да бъдат направени с реална техника за пълна достоверност. Трябва да се представят и видими следи от войсковата дейност и живот в обекта. Например отпадъци, които да бъдат разхвърляни и да съответстват на характеристиките на реалния тип формиране, което се представя, както и поддържащите ги елементи (брой на тоалетните, водоносните и др.).

Чрез сравняването на снимки, направени в различно време, противостоящите сили лесно биха установили липсата на движение в определен участък. Това изисква преместването на макетите и приамките и дори работа с истинска техника и извършване на дейности от реален личен състав (увеличаващи вероятността от въвеждането в заблуждение) с цел достоверност на визуалната заблуда. Всички тези дейности трябва да се извършват регулярно, включително през нощта и при лоши метеорологични условия.

Звуковата заблуда на противника представлява възпроизвеждане на определен звуков фон, като от бойното поле. Насочена е срещу противниковите сензори за звуково разузнаване и от човешкото ухо. За да е убедителна заблудата, трябва да се спазва следното правило – онова, което противникът вижда, да бъде потвърдено със съответните звуци. Ако визуалната заблуда се изпълнява пред противниковите средства за наблюдение, звуковата симулация трябва точно да съответства на визуалната.

Средствата за представяне на звуковата картина могат да бъдат реални, приличащи на тях или симулатори. Например за имитиране на танкове могат да се използват танкови влекачи. Истинският шум би следвало да бъде смесен с изкуствено възпроизведения, тъй като самостоятелното използване на възпроизведените звуци рядко би било успешно. Също така те трябва да произлизат от места, за които противникът очаква действително да бъдат заети от формиранния или техника. Например разузнаването на противостоящите сили няма да повярва на шума от танкове, носещ се от непроходимо блато.

С напредването на технологиите във военното дело се въведе и апаратура, позволяваща едновременно следене на визуалната, термичната и електронната картина. Това затруднява дейностите по въвеждането в заблуждение и изисква съчетаването на различни способности и похвати при планирането на военната заблуда за възпрепятстване получаването на достоверна информация.

В зависимост от *средствата*¹², които се използват за въвеждане на противника в заблуждение, военната заблуда може да се класифицира като физическа, техническа и административна.

Физическата заблуда може да се определи като съвкупност от дейности и ресурси, използвани, за да се убедят противостоящите сили в съществуването на дадена информация, или тя да бъде отречена. При този вид заблуда се прилага комбинация от сили и средства за постигане на търсения ефект. Физическите средства включват, но не се ограничават до действия и ресурси, както следва:

- придвижване, транспортиране и маршове;
- учения и тренировки по определена тематика;
- използване на едни и същи тактически форми на маньовър;
- създаване и преместване на мними запаси от материални средства;
- сертифициране на формирования и явно обявяване на резултатите;
- имитиране на разузнавателни дейности;
- използване на средства за скриване, маскиране, смесване, нарушаване на формата на обекта;
- използване на макети и примамки.

Техническата заблуда е симбиоза от материалните ресурси и свързаните с тях приложни техники, използвани да убедят противостоящите сили в съществуването на сили, средства, формирования и

¹² Подробно описание на възможните за прилагане средства е дадено в трета глава на настоящия труд.

информация или създаването на условия за тяхното скриване. Прилага се с цел засилване или намаляване (минимизиране) убедеността на противостоящите сили в точно определено направление. Изисква да се използват всички налични технически средства (станции, компютърни системи и медии). [27] При техническата заблуда се използват различни видове технически средства за умишлено излъчване, промяна на посоката на излъчване, поглъщане на енергия и звуци, отразяване на енергия и звуци. Подробности за мероприятията, свързани с използването на техническите средства, са представени в трета глава на монографията.

Административната заблуда използва ресурси, методи и техники, предназначени да подвеждат противостоящите сили в съществуването или не на документални или други веществени доказателства. [27] Използва се предимно за въвеждане в заблуждение посредством бойни документи (графични или текстови).

Класификацията по този признак подпомага командирите и щабовете за определяне на приложимостта на военната заблуда още в самото начало на процеса на нейното планиране. В зависимост от наличните ресурси може да се определи към какъв вид заблуда могат да се насочат основните усилия. Всеки от представените елементи може да се използва самостоятелно или в комбинация с другите в зависимост от развитието на обстановката и указанията на командира.

В зависимост от *метода*, който се прилага, военната заблуда може да бъде определена като:

- активна – свързана с целенасочени активни¹³ действия спрямо противостоящите сили за постигането на определен ефект;
- пасивна – когато не се предприемат активни действия спрямо противостоящите сили;

¹³ Активните действия включват целия набор от военни и невоенни, смъртоносни и несмъртоносни действия.

- директна – предприетите мерки са насочени към командири-те, вземащи решения и с възможност да променят мисиите на подчинените им формирования;
- индиректна – предприетите мерки са насочени към други обекти и системи (медии, обществени или международни нагласи), но целят промяна в решенията на обекта на военна заблуда;
- комбинирана – когато се прилага комбинация от посочените видове заблуда.

Методът за организиране на военната заблуда се определя предимно от нивото, наличното време и степента на изненада. При по-продължителен период за провеждане на дадена операция може да се заложи на пасивната или индиректната военна заблуда и обратно – при липса на време се залага на активен или директен метод. Достатъчността от време предоставя възможност да бъде следено постигането на търсените ефекти от военната заблуда. Комбинираният метод се прилага, когато се търси компромис между времето и риска от разкриване на военната заблуда.

В зависимост от *ефекта*, който трябва да бъде постигнат, военната заблуда може да се категоризира като блокираща или насърчителна.

Военната заблуда се определя като *блокираща*, когато се цели преустановяване или забавяне на определени действия от страна на противостоящите сили. В такива случаи командирите ще насочват усилията на подчинените си към отказване на противостоящите сили от изпълнение на определени действия. По този начин командирите се стараят да представят слабите си места като силни. Постигането на блокиращи ефекти изисква наличието на повече усилия.

Насърчителната военната заблуда се прилага, когато се търси подтикване на противостоящите сили към определени действия. В този случай командирите насочват усилията си към умишлено представяне на силните си страни за слаби. Ефектите се постигат чрез поставянето на определени задачи за изпълнение от подчинените.

Да бъдат заблудени противостоящите сили е възможно посредством използването на множество начини, форми и способности и чрез прилагането на специфични подходи, техники, тактики и процедури. Военната заблуда може да има различни цели и задачи, да е насочена към реализирането на различни ефекти за постигане на определени резултати. Може да се практикува на всички нива на командване и управление с различни сили, средства и ресурси.

Класификацията на военната заблуда не е самоцел, а търсене на възможност за пресъздаване на взаимовръзката между военното изкуство, военната наука и основополагащите принципи на тази така при- съща им закономерност – заблудата на противника в операциите и бойните действия.

Принципи на военната заблуда

*Хиляди пътища водят към заблуждението,
към истината – само един.*

Жан-Жак Русо

Като част от военната наука военната заблуда също се подчинява на определени правила и норми, влияе се от различни фактори и е зависима от прилагането на определени принципи. Принципите на военната заблуда, въпреки че произтичат от общите принципи на военното дело, все пак имат и своя специфика.

Военната заблуда е тясно свързана и насочена към постигането на изненада в операциите и тактическите действия. Постигането на изненада обикновено води до по-бърза победа с по-малко жертви. Принципът на изненадата често е позволявал на командирите да се сражават и да печелят, когато са били многократно превъзхождани. Следователно колкото средствата са по-малко от тези на опонента,

толкова по-наложително е да се съблюдава за прилагането именно на този принцип.

Както пише маршал Жуков „най-значимият фактор, влияещ на успешното провеждане на операциите, е постигането на оперативна и тактическа внезапност. Внезапност се постига основно чрез два елемента — хитрост и стремителност на действията“. [8] Внезапността в действията пък е в основата за постигането на изненада.

Според някои военни аналитици „изненадата идва от късмета“, но ако се обърнем към историческото развитие на военното дело, ще се натъкнем на израза: „Ако не се използва заблуда, изненада се постига само в 50% от случаите“. [6]

В американската теория при планирането, организиране и провеждането на операциите по въвеждане на противостоящите сили в заблуждение са изведени следните основни принципи [27]:

- фокусиране;
- конкретност;
- централизираност в командването и управлението;
- сигурност;
- навременност;
- интеграция.

Фокусиране на действията е принцип, изискващ военната заблуда да е насочена към този, който е способен да вземе решение (конкретните командири, щабове и т.н.) за предприемане на търсените действия или дейности. Системата за разузнаване и наблюдение на противостоящите сили не бива да бъде мишена на военната заблуда, тъй като тя е само средството, чрез което селектираната или манипулираната информация, предназначена да обърка командването на противостоящите сили, достига до тях.

Конкретността определя, че най-важната цел на военната заблуда е не само за убеждаване на командирите на противостоящите сили чрез предаване на определена информация, а и да бъдат прину-

дени да фокусират своите действия, способности и ресурси към предприемането (или не) на специфични действия.

Централизирано командване и управление. Операциите по военна заблуда следва да бъдат централизирано планирани, организирани, осъществени и контролирани. Този подход е необходим, за да се избегне объркването и да се гарантира, че различните формирования, участващи в операцията, са насочени към общата цел и не са в конфликт с останалите оперативни цели. Изпълнението на тези операции обаче може да бъде децентрализирано, при което всички участващи формирования се придържат към един-единствен замисъл и план.

Сигурност. Успешното прилагане на военната заблуда в операциите изисква стриктно спазване на изискванията за сигурност. Необходимо е да се предприемат всички мерки за недопускане изтичането на информация за собствените намерения по въвеждане на противостоящите сили в заблуждение. Плановите и заповедите, касаещи тази дейност, задължително се разпространяват само до съответния личен състав. Стриктно да се прилага критерият „има необходимост да знае“ (достъп до информация стриктно в касаещия обем) за всяко едно от собствените (приятелските) действия.

Навременност. Операциите по заблуда на противостоящите сили изискват точни времеви граници. Необходимо е времето така да се разчете, че да се дава възможност за:

- извършване на действията от собствените сили,
- разузнавателната система на противостоящите сили да събере, обработи, анализира и разпространи информация за действията на собствените ни сили;
- собствената разузнавателна система, която да добие информация за предприетите действия на противника като реакция на нашите заблуждаващи действия, въз основа на която командирът да вземе решение относно последващи действия.

Интеграцията на заблудата в основните действия. Операциите по въвеждане на противостоящите сили в заблуждение са формиращи и като такива е необходимо да бъдат в пълен обем интегрирани с решителните операции (основата за постигане на желаното крайно състояние). Концепцията на операциите по въвеждане на противостоящите сили в заблуждение трябва да се развива като част от общата концепция на операцията (КОНОП). Заблудата на противостоящите сили трябва се разглежда от началото на процеса на планиране на операцията, на всички нива, за да се осигури интегрирането на процеса в планове на старшата инстанция, ако са делегирани права на подчинените. [27]

Представените в публикациите на САЩ принципи съответстват на основните правила, които да се съблюдават при планирането, организирането и прилагането на военна заблуда, но не обхващат цялостно проблематиката на военната заблуда. Основният пропуск е необвързването на военната заблуда с изненадата. Освен към постигането на изненада заблудата е насочена към метода, който се използва за уточняване на истините, а именно – съмнението.

Насочването на усилията за пораждаване на съмнение у противниковото командване може да доведе до постигането на търсения ефект. И както всяко нещо, доведено до крайност (нарушено равновесие), така и прекаленото съмнение може да доведе операцията до неблагоприятен изход. Пораждането на съмнение също може да се разглежда като начин за въвеждане на командването на противостоящите сили в заблуждение, тъй като създаването на условия за неопределеност и трудност също нарушава увереността (във възможностите на силите, интуиция, морален дух, натрупан опит и др.).

Въз основа на съпоставките между западните изследователи и тези от източните школи [1] допълнително са формулирани следните принципи за военна заблуда:

- активност;
- убедителност;

- съпоставимост;
- непрекъснатост;
- разнообразие;
- приоритизиране;
- предвидимост;
- прецизност;
- мащабност.

Активността се изразява в настойчив стремеж да се създаде у противостоящите сили лъжлива представа за бойния състав и групировката на формиранията, характера и замисъла на техните действия, местоположението им и др. Важно е усилията да се насочат към принуждаването на противостоящите сили да оценят обстановката неправилно и да предизвикат от негова страна действия, изгодни за нашите войски. Чрез активността се търси не само изпълнението на определени действия, а и осигуряването на убеденост в истинността на определени факти. Активността също така способства и за постигането на увереност в собствените действия.

Убедителността като принцип означава създаване у противостоящите сили впечатление за реалност и правдоподобност. Този принцип се насочва към създаването на условия за правдивост не само в доктриналните замисли, а и по размери, време и визия. Убедителността е обвързана с принципа за интегриране на военната заблуда с реалните операции.

Съпоставимостта е принцип, насочен към оправданост на всяко от провежданите мероприятия, действия или дейности, свързани с военната заблуда, т.е. дали реално се налагат от изискванията на обстановката. Този принцип може да се обвърже с преценката на риска, която всеки от командирите следва да приеме. За всеки отделен командир съпоставимостта ще бъде различна. Тя може да бъде определена и в документи на старшия командир (указания, правила за поведение и др.).

Непрекъснатостта като принцип на военната заблуда изисква да бъде провеждана постоянно и своевременно във всякакви условия на обстановка и период на тактическите действия или операцията (при подготовката и в хода на боя, при марш, разполагане на място и т.н). Закъснялото прилагане на военната заблуда може да се окаже не само безполезно, но дори вредно. Непрекъснатостта не бива да се разбира като циклично повтаряне на определени действия многократно, а като възможност за реализиране на различни методи, способности и форми за прилагането на военната заблуда в определена последователност за постигането на определен ефект.

Разнообразието като принцип е насочено към освобождаване от шаблона при осъществяването на военната заблуда. Еднаквите начини, използвани за скриване или дезинформация, рано или късно ще бъдат разкрити и опознати от противостоящите сили. Повтарянето (освен ако не е предварително предприет способ) е недопустимо както в мероприятията по дезинформация, при демонстративните действия на формированията, така и в скриването или имитирането на отделни обекти.

Приоритизирането е принцип, изразяващ баланса между целите на операцията и предоставените ресурси на командира. Необходимо е да се има предвид, че заделянето на сили за извършване на заблудата намалява бойната мощ, която да бъде използвана на други направления.

Предвидимост. Военната заблуда трябва да бъде в синхрон с дългосрочните изисквания и необходимите оперативни нужди на висшестоящото командване. Познаването на доктриналните схващания за водене на бойните действия може да допринесе за търсенето на слабости именно в тази насока. Ако например се установи (в доктриналните схващания), че има определени съотношения за изграждане на минновзривни заграждения пред фронта и в дълбочина, то при промяната им (в зависимост от данните за уменията и обучението на командира на противостоящите сили) не биха могли да се очакват изненади по отношение на тяхното изграждане.

Управлението трябва да бъде достатъчно гъвкаво, за да действа изпреварващо или да реагира своевременно на създалата се обстановка. Това се отнася както за тези, които планират и организират заблудата, така и към тези, които управляват нейното прилагане. Чрез предвидимостта се осигурява и разпознаването на конфликтни ситуации, преди те да се превърнат в проблем.

Прецизността като принцип на военната заблуда изисква задълбочени знания за начина на мислене на опонента и създаване на условия, при които да се поднесе информацията, така че да въздейства по желания начин. Този принцип е тясно свързан с планирането на операциите по военната заблуда. Има за цел да се обръща голямо значение дори на най-малките подробности при планирането на специфични операции по военната заблуда.

Мащабността като принцип може да се съблюдава при наличието на превъзходство в определен компонент на военната мощ или когато основната цел е пренасищане на противостоящите сили с информация, като по този начин се затрудняват откриването на реалната от манипулираната информация. Мащабността може да бъде насочена и за пораждаването на съмнение у противостоящите сили относно собствените възможности или постигането на условия за успех в предстоящите действия.

Принципите като универсални и общоприети правила са присъщи за всяка система и следва да се спазват при планиране, организиране и прилагане на военната заблуда. Това е отговорност на командирите, които следва да осъществяват необходимия контрол и легитимността на прилаганите действия, мерки и мероприятия по военна заблуда. Принципи на военната заблуда не бива да противоречат на общите принципи за воденето на бойни действия, а да ги допълват. Те не бива да се променят за формирания с различен състав, състоящи се от различни видове въоръжени сили и родове войски бойни групи, организирани за изпълнение на определени задачи с оглед на конкретна мисия. прило-

жими са дори при планирането на операции, изискващи командване и контрол от многонационален съвместен щаб.

Стриктното придържане към всички принципи е почти невъзможно и изисква определен компромис по отношение на приоритета и балансирането между тях. Предоставянето на предимство на един или друг принцип ще зависи от личната подготовка и интуиция на командирите и щабовете на формиранията.

Обвързаността на принципите на военната заблуда с принципите на войната поставя военната заблуда като неизменна част на кампаниите и операциите. Като подсистема от общата система за управление във военното дело военната заблуда притежава свои специфики. Разкриването им би допринесло за цялостно навлизане в същността и възможностите за прилагането на военната заблуда на всички нива на командване и управление.

ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ВОЕННАТА ЗАБЛУДА КАТО СИСТЕМА

*Човешката душа с така устроена, че много по-лесно
се пленява от лъжата, отколкото от истината.*

Еразъм Ротердамски

Военната заблуда като система

Методологията на военната заблуда разглежда всички дейности, свързани със заблудата – превантивни, по време на планирането и при воденето на тактическите действия и операциите, свързани с тази дейност.

Като част от общата система на планиране и провеждане на кампаниите, операциите и бойните действия системата на военната заблуда притежава свои ясно разграничими характеристики, логическа структура и процеси, които, разглеждани в тази последователност, могат да бъдат определени като схема на методологията на военната заблуда:

- характеристика на системата на военната заблуда – особености и принципи;
- логическа структура на системата на военната заблуда, включваща субект, обект, форми, средства, методи и резултати.
- времева структура с нейните фази, стадии и етапи.

Характеристиките на системата могат да се обособят като вътрешни и външни. Вътрешни са взаимоотношенията, осъществявани между нивата на командване и управление, между подчинени и

старши, командири и щабовете, ниво на подготовка на формированията, мотивацията и т.н. Колкото по-подготвени са командирите, щабовете и формированията за водене на реални операции, толкова по-ефективни биха били и операциите по военна заблуда.

Като външни по отношение на тази система се определят следните ѝ характеристики:

- външна среда (особености);
- принципи;
- условия на обстановката;
- норми.

Външната среда (условия на обстановката) се определя като съвкупност от всички субекти/обекти, невлизащи в системата, изменението на свойствата и/или поведението им, влияещи на системата, като и онези обекти/субекти, чиито свойства и/или поведение се променят вследствие на промяната на поведението на самата система. [2]

Факторите, които също могат да се явяват като ограничения по отношение на системата на военната заблуда, са:

- изисквания към действията, свързани с военната заблуда;
- критерии за оценка, съответстващи на резултатите от постигането на целта на военната заблуда;
- приети международни, обществени и организационни норми (правни, културни, етични и т.н.);
- принципи на военната заблуда.

Съобразявайки се с част от принципите на военната заблуда, командирът или старшият щаб като субекти за управление спрямо управлявания субект (подчинени, щабни офицери, подчинени щабовете и т.н.) също могат да се окажат част от външните въздействия. Това е така, тъй като в зависимост от промяната в условията на обстановката, придобита нова разузнавателна информация или други обстоятелства се налага промяна в първоначалното намерение за осъществ-

вяване на военната заблуда. Освен това част от влиянията на външната среда имат непредвидим (случаен, неопределен, неконтролируем) характер. Част от тях може да са нецелесъобразни, непродуктивни, а други дори контрапродуктивни.

Условията (материални, технически, финансови, информационни и др.) за изпълнение на военната заблуда също могат да бъдат отнесени към външната среда и едновременно с това да са част от действията на подчинените, отчитайки възможностите за активно влияние¹⁴ на субекта върху условията чрез неговата дейност.

*Принципите*¹⁵ са онези общоприети правила, които следва да се спазват при планиране, организиране и прилагане на военната заблуда. Част от тях имат по-скоро ограничителен характер, което е причината да са именно в тези характеристики.

Под *условия на обстановката* е необходимо да се разбират всички онези характеристики и фактори, които се имат предвид при планиране на операциите на тактическо или оперативно ниво. На различните нива на командване и управление обстановката е различна (стратегическа, оперативна или тактическа) и обхваща различни по обем фактори и условия, които оказват най-голямо въздействие. На стратегическо ниво тя се определя от следните основните характеристики [3]: политически, военни, икономически, социални и културни, научно-технически, физикогеографски, правни, етични и морални. За оперативното ниво това са политикоикономическото състояние, социалните, информационните, инфраструктурните, географските и други фактори. [9] За тактическото ниво те се определят от следните фактори: мисия, противостоящи сили, терен, метеорологични условия, налични формирования и поддръжка, налично време и граждански фактор. [10]

Към условията на обстановката (освен споменатите) би следвало да се причислят и всички външни институции, организации, медии и

¹⁴ Може да осъществи през всички фази и съответно да се налага да се внасят корекции.

¹⁵ Виж „Принципи на военната заблуда“ в първа глава.

местни власти, които могат да окажат влияние (благоприятно или неблагоприятно) върху системата на военната заблуда.

Нормите, с които е необходимо да се съобразяват командирите и щабовете при планиране, организиране и провеждане на операциите по военна заблуда, са онези, от които зависи спазването на международните договорености и правила за воденето на военни действия. Неспазването им води до прояви на вероломство, за което ще стане дума по-нататък в изследването.¹⁶

Логическа структура на системата на военната заблуда

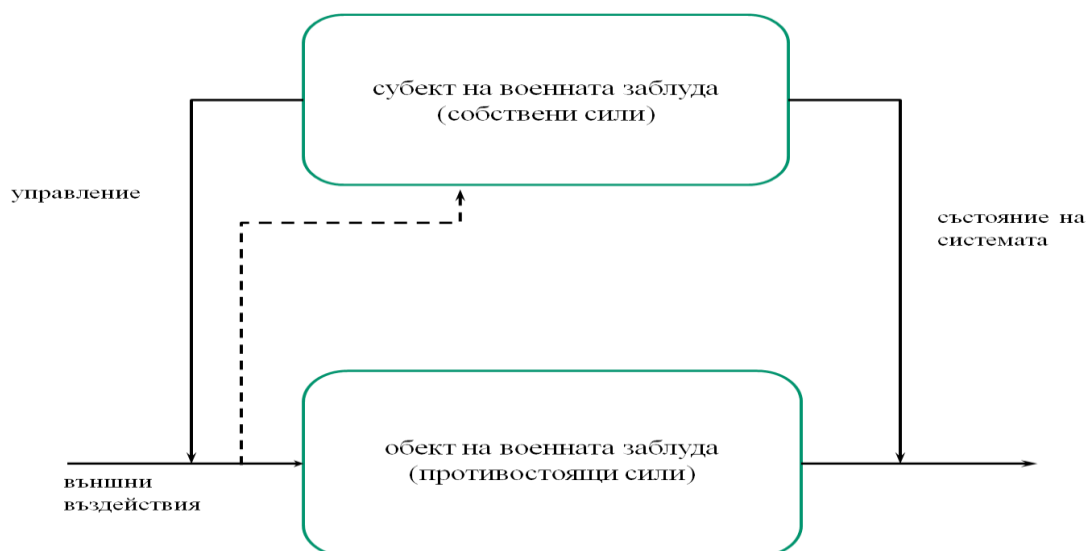
В основата на логическата структура на системата на военна заблуда са управленските взаимоотношения между обекта и субектите в нея. За да се достигне до същността на влиянието между елементите в тази система, е наложително да се обърне възможно най-детайлно внимание на съществуващите взаимовръзки между тях.

Логическата структура включва в себе си следните компоненти:

- субект ;
- обект;
- методи;
- способности;
- форми;
- резултати.

Имайки предвид, че субектът се възприема като този, който осъществява управлението, и в системата на военната заблуда собствените сили се стремят да управляват по някакъв начин противостоящите, то общата схема на управление би следвало да е представената на фигура 2.

¹⁶ Виж „Действия по въвеждане на противника в заблуждение“ в трета глава.

Фиг. 2. Обща структура на системата на военна заблуда

Представената структура на системата на военна заблуда е възможно най-опростена и не може да представи задълбочено процесите и явленията в системата. Имайки предвид, че въздействията, оказвани от субекта спрямо обекта, не са точно управление и това че и субектът, и обектът на военната заблуда могат да се разглеждат като самостоятелни системи, следва да се направи по-задълбочено изследване на взаимовръзките, които се осъществяват между тях и в самите тях.

Насочеността на военната заблуда към убеждаване на противостоящото ръководство (обекта на военна заблуда) да предприеме определени действия, от които да се възползват собствените или приятелските сили в определено място и време, изисква да се разясни процесът на управление на военната заблуда.

При търсенето на подход за определяне на въздействието, което обектът на военна заблуда (собствените сили) се стреми да окаже върху обекта на заблуда (противостоящите сили), има възможност за декомпозиране и представяне на системата на военната заблуда посредством системния и функционално-структурния подход.

Разглеждайки обекта и субекта на военната заблуда като отделни системи, те също притежават свои съставен обект и субект на уп-

равление. Използвайки системния подход и декомпозирането на системите на обекта и субекта на военната заблуда, ще се наложи да се разглежда всяка система като система от подсистеми, до достигането до нивата на субект, като отделен военнослужещ, и обект, като отделната материална част за осъществяването на военна заблуда. Търсенето на възможност да се пресъздадат само основните процеси в системата на военната заблуда изисква налагането на определени ограничения.

Термините „орган за управление“ (управляващ орган), „управляваща система“ (система за управление), „управляващ субект“ се разглеждат като синоними и чрез тях се представя този, който осъществява управлението. Термините „управлявана система“, „управляем субект“, „обект на управление“ (управляван обект) също се използват като синоними и чрез тях се представя онзи, който е управляван. Това се обуславя от историческото развитие на различните дялове на науката, например в теорията на управлението стандартно се използват „субект и обект на управлението“. От гледна точка на психологията обаче, когато става дума за управление на хора, то е абсолютно некоректно те да се възприемат като обекти.

Анализирайки определенията за военна заблуда, от управленческа гледна точка (теорията на управлението¹⁷) в системата на военната заблуда управлението се осъществява между субекти и системи. Може да се твърди, че дейностите, свързани с управлението във военната заблуда, могат да се определят като дейности на субекта, насочени към управление на действията на своите системи. По този начин общата схема от теорията на управлението придобива вида, представен на фигура 3.

Подчинените командири и щабове ще се разглеждат като управляема система на субекта на военната заблуда (командира), а сис-

¹⁷ Управлението може да се определи и като съвкупност от структури и хора, осигуряващи използването и координацията на всички налични ресурси на системата на военна заблуда за постигане на поставените цели.

темата, която е необходимо да предостави информацията на обекта на военната заблуда (противниковия командир) – управлявана системата на обекта на военната заблуда (подчинените командири и щабове на противниковия командир). Ако управлението е дейност на управляващия орган, то осъществяването на тази дейност е функция на управляващата система, на чието управление съответства процесът от управленски дейности, а управленското въздействие – нейни резултати и т.н.

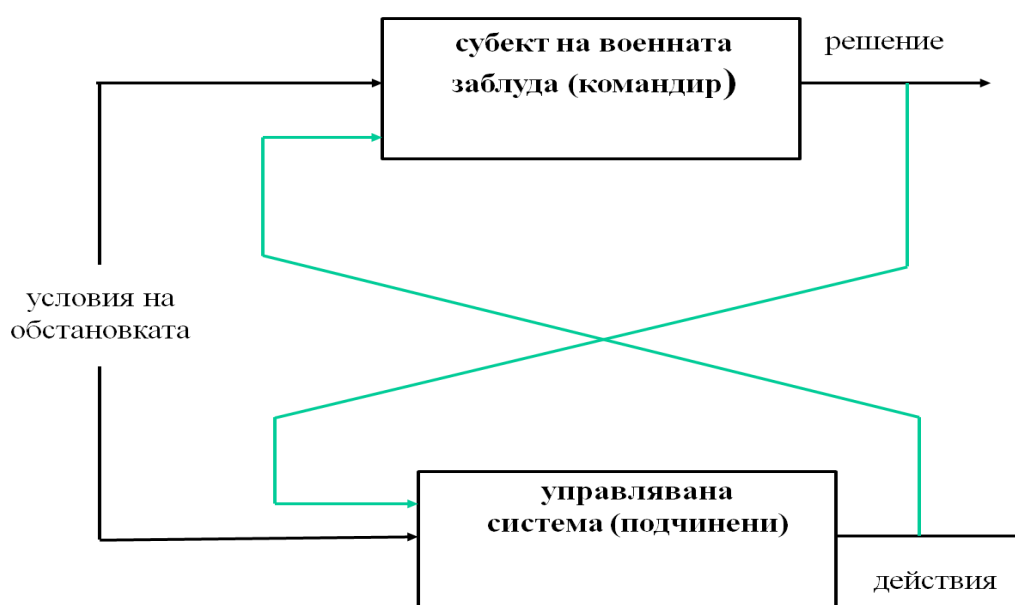

Фиг. 3. Обща схема на управление

Управляваната система във военното дело обикновено е система от военнослужещи (формирование или щаб) в етапа на водене на операциите (тактическите действия), свързани с военна заблуда, като основна задача на органа за управление (командира) е осъществяването на такива управленски въздействия спрямо управляваната система (формированието, изпълняващо действията по военна заблуда), които, отчитайки условията на обстановката, да осигурят исканото (от негова гледна точка) състояние на цялата система и на субекта на военна заблуда. Състоянието на системата на военната заблуда зависи от външните въздействия, въздействията от страна на субекта на во-

енната заблуда (командира) и донякъде, ако управляваната система е активна,¹⁸) от действията на самата система (подчинените).

Въз основа на анализ на условията на обстановката и външната среда субектът на военната заблуда (командирът/старшият щаб) взема управленско решение за предприемането на действия, свързани с военната заблуда, което се свежда до управляваната система (подчинените/подчинения щаб). Това решение, наред с оценките и анализите, извършвани от подчинените, се изразява в действия, насочени към обекта на военната заблуда. Взаимодействията между субекта и управляемата система на военната заблуда са представени на фигура 4.

Фиг. 4. Схема на взаимодействието между субекта и управляваната система на военната заблуда

Изхождайки от определението за военната заблуда, става ясно, че в операциите за военната заблуда съществуват два основни императива – собствените и противостоящите сили. Първият насочва усилията си за осъществяване на *въздействие* спрямо другия с цел предприемане на определена реакция. Военната заблуда като систе-

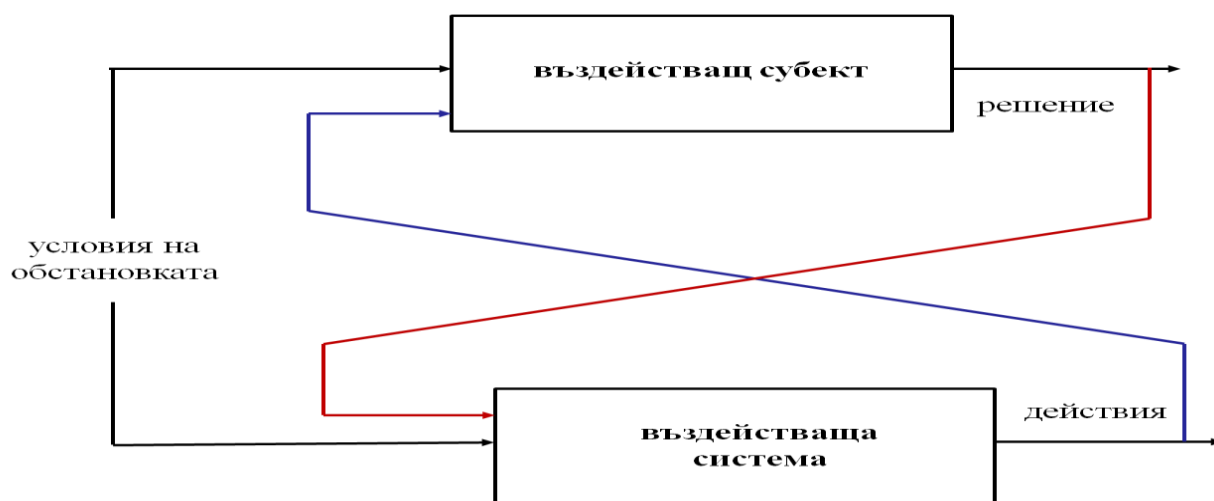
¹⁸ В хода на провеждането на операции или тактически действия, свързани с военна заблуда.

ма има своите особености и поради тази причина за по-ясно разбиране на процеса се въвеждат следни термини:

- въздействащ субект;
- въздействаща система;
- обект на въздействие;
- система, върху която се въздейства.

Въздействащ субект (субект на военната заблуда) са органите (командирите и щабовете на собствените формирования), които *планират, организират, провеждат и/или контролират* процесите по въвеждане на противостоящите сили в заблуждение.

Въздействаща система (управляваната от субекта на военната заблуда) са формированията, силите, средствата и институциите (собствени), които са пряко обвързани с *изпълнението* на всички планирани мерки, мероприятия, дейности и действия по военната заблуда.

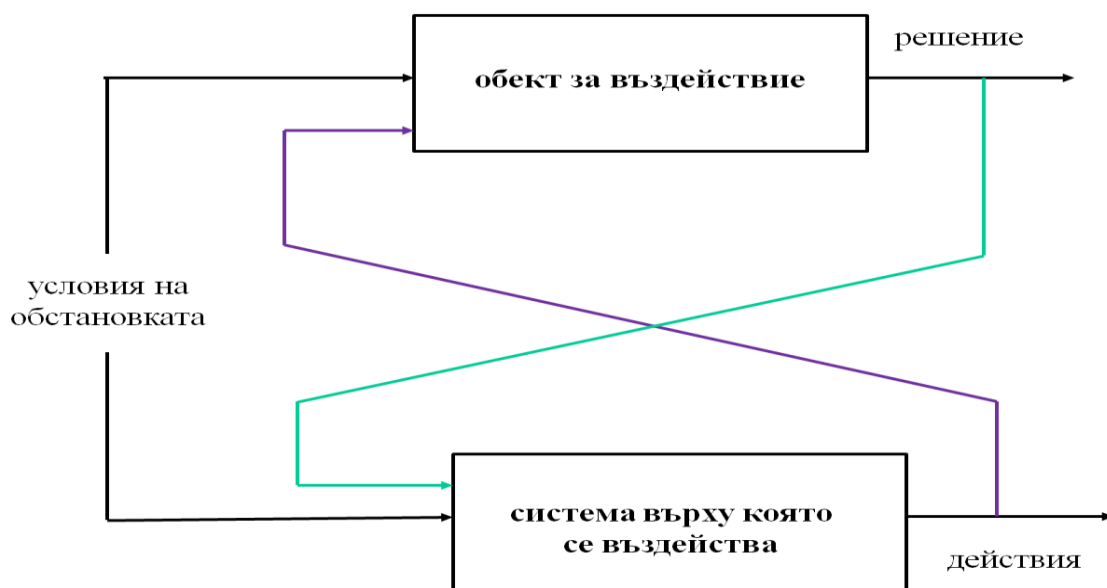

Фиг. 5. Взаимовръзки между въздействащата система и субекта

Обект на въздействие (обект на военната заблуда) са органите на противостоящите сили, вземащи решение (командирите и щабовете), към които са насочени всички мерки, мероприятия, дейности и действия, целящи да вземат или да ги откажат от вземането на определени решения.

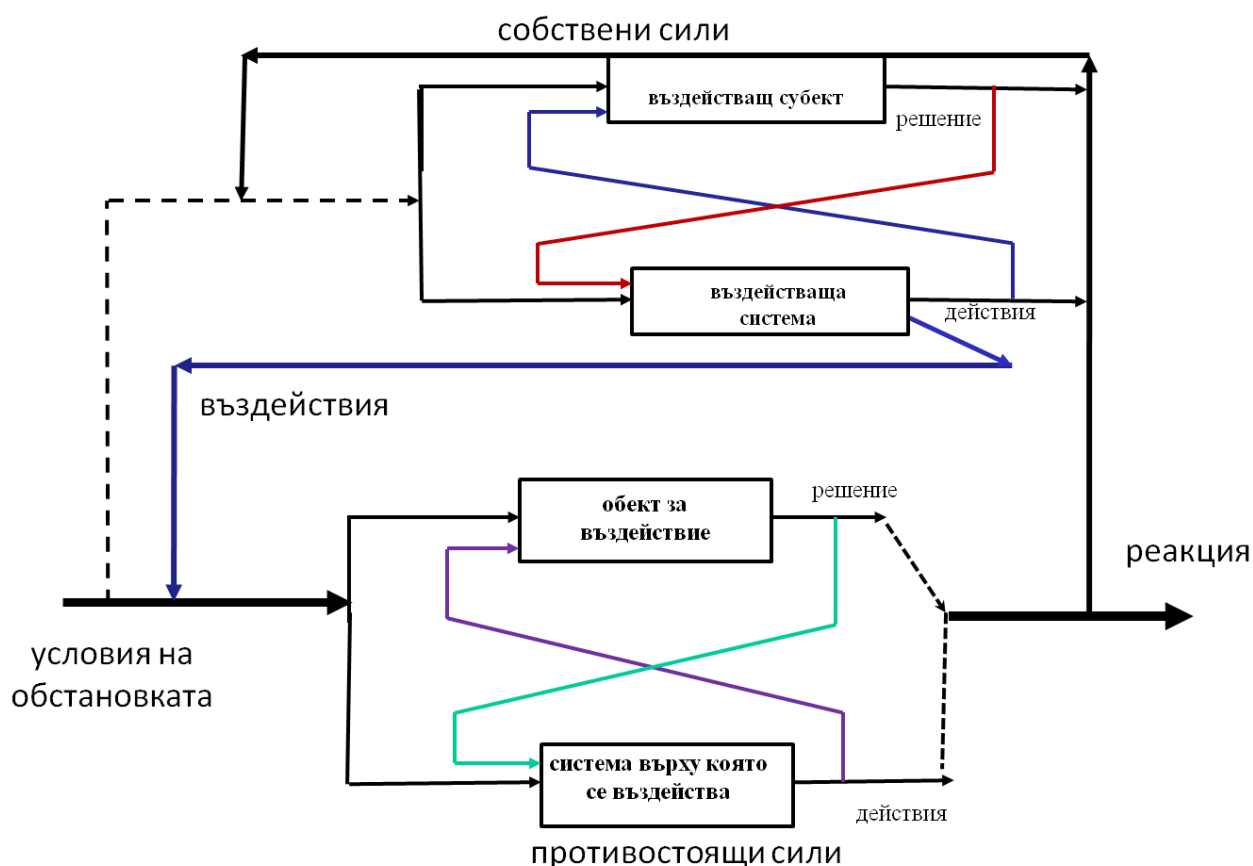
Система, върху която се въздейства (управляваната от обекта на военната заблуда), са формиранията, група, организация или структура, които следва да предоставят информацията, необходима да достигне до обекта на въздействие, и да способстват за осъществяването на очаквани действия или бездействия.

Прилагайки термините спрямо теорията на управлението, схемите на взаимовръзките придобиват вида, представен на фигура 5 и 6.

Фиг. 6. Взаимовръзки между обекта на въздействие и системата, върху която се въздейства

Въздействащият субект в зависимост от условията на обстановката и желаното крайно състояние взема управленско решение, което системата на въздействие привежда в изпълнение. Въз основа на предприетите действия (за постигане на търсените ефекти), насочени към обекта на военната заблуда, за промяна в неговото поведение се осъществява обратната връзка от обекта на въздействие чрез системата за въздействие.

Фиг. 7. Обща схема на взаимовръзките между елементите в системата на военната заблуда

Системата, върху която се въздейства следствие на предприетите действия от страна на въздействащата система и условията на обстановката, предава информация на обекта за въздействие. В зависимост от условията на обстановката и получените данни той взема решение, което довежда в изпълнение чрез същата или друга система, върху която се въздейства.

Въз основа на действието или бездействието от страна на системата, върху която се въздейства (които ще произтичат от решенията на обекта на въздействие), въздействащият субект взема решение за методите, способите, действията, дейностите и задачите, които е необходимо да се предприемат от въздействащата система. Взаимовръзките, които се осъществяват между елементите на системата на военната заблуда, са представени на фигура 7.

Времева структура на системата на военната заблуда

Времевата структура на системата на военната заблуда може да се разглежда посредством няколко взаимно свързани стадия:

- концептуален;
- аналитичен;
- стадий на синтез;
- стадий на реализация;
- стадий на адаптация.

Концептуалният стадий използва предимно общи категории (форми, методи и способности) и се свързва най-вече с определяне на основните похвати, които да се прилагат при военната заблуда. Успешното прилагане на заблуда изисква значителни военни познания и постоянно събиране на данни за поуците от практиката. По време на този стадий е необходимо да се обърне най-голямо внимание на създаването и структурирането на военната заблуда, тъй като ако на „най-високо“ ниво не се осъзнае необходимостта от събирането на познанието, свързано с възможностите за въвеждането в заблуда, то усилията на командирите на тактическите нива биха имали незначителен резултат. Обединяването на усилията на военен и невоенен сектор при планиране на военната заблуда би допринесло за постигането на единство при осъществяването на плана за военната заблуда.

Аналитичният стадий се изразява чрез декомпозиране и детайлизиране действията на системите, управляваните субекти и обекта на военна заблуда, което да позволява откриването на определени закономерности в тяхното функциониране. Извършват се предимно аналитични дейности и се изисква съставянето на модел на системата на военната заблуда и анализ за реакциите при промяна. Разпределянето на задачите на всеки от участниците в зависимост от техните способности и търсенето на възможности за постигането на достоверност е в основата на този стадий.

Стадият на синтез предоставя възможност за обединяване

(агрегиране) и конкретизация на действията на всички елементи на системата на военната заблуда и позволява да се открият най-ефективните направления за осъществяване на набеязаните цели. Изисква прилагане на специфични методи и форми, решаване на математически задачи или получаване на резултати от предварително заложили ситуации (сценарии) или моделиране на действията по военна заблуда. На това ниво се определят кои от способностите или бойните функции могат да бъдат обединени (психологически операции, защита, поддържащи и т.н.), за да се постигне изискването за икономия на ресурси.

Стадият на реализация е максимално конкретен и свързан с изпълнението на конкретни действия и мероприятия. Той отчита всички съществени аспекти на системата на военната заблуда (реализация на управленското решение, процеса на управление, действията на управляваните субекти, противодействията на противостоящите сили) при конкретни условия на обстановката. Задължително изисква реализиране на управленското решение (поставените задачи), което може да се изпълни чрез стандартни схеми или процедури, както и да се използва база с научени уроци.¹⁹ На това ниво огромно значение имат опитът на командирите и готовността на всеки от тях да приема обосновани рискове. Колкото по-ясно се разбере, че в основата на всяка битка е търсенето на възможност за надделяване на слабия над силния, толкова по-инициативно биха подхождали и самите подчинени.

Стадият на адаптация изисква обратна връзка за проследяване развитието на обстановката и преценяване доколко създадената (текущата обстановка) отговаря на очакваната. Тук е моментът да се спомене, че в процеса на планиране, чрез разработени критерии за успех, може да се установи доколко да се следва първоначалният план за военната заблуда. В зависимост етапа на раз-

¹⁹ Термините „поуки от практиката” и „научени уроци” се приемат като синоними въпреки разногласията сред военните анализатори.

витие на операцията по военната заблуда могат да се предприемат допълнителни действия, мероприятия или мерки, за да се ограничи (или засили) съмнението у противостоящите сили по отношение на истинността на операцията по военна заблуда.

В зависимост от подхода (математически или управленски), който се приема, е необходимо да се спомене, че етапите имат различна роля и значение. По принцип при прилагането на управленския подход основно внимание се обръща на най-високото и на най-ниското ниво в представената йерархия на етапите, т.е. на концептуалния и на етапа на реализацията.

Математическият пък е в пълна противоположност и се занимава с изследване предимно на моделите на реакция на обекта на военната заблуда на различните видове въздействия и се търси решение на задачата по откриване на оптималните варианти, което е в основата на етапите синтез и реализация.

Времевата структура на системата на военната заблуда се обвързва с основните етапи за планиране, подготовка, организиране и провеждане на операциите по военната заблуда. Методите, способите и формите за прилагане на военната заблуда са насочени към аналитичния, концептуалния и етапа на синтез (планиране), а действията, дейностите, мерките и мероприятията (операциите по военна заблуда) – към етапите организиране, реализация и адаптация.

Последователност при вземането на управленско решение за прилагане на военна заблуда

Като се има предвид, че активната страна в процеса на управление на военната заблуда е въздействащият субект, основателно е да се обърне внимание на последователността на вземането на управленско решение за прилагане на военната заблуда. Като вся-

ка войскова дейност, така и системата на военната заблуда се определя от последователността, по която протича процесът на вземане на управленско решение.

Последователността при вземането на управленско решение от субекта на военната заблуда (фиг. 8) се осъществява в следната последователност: *потребност – мотив – цел – задачи – технологии – действие – резултат*, като те съответстват на един „цикъл” от времевата структура. Тази последователност е идентична както за отделен индивид, така и за колективен субект.

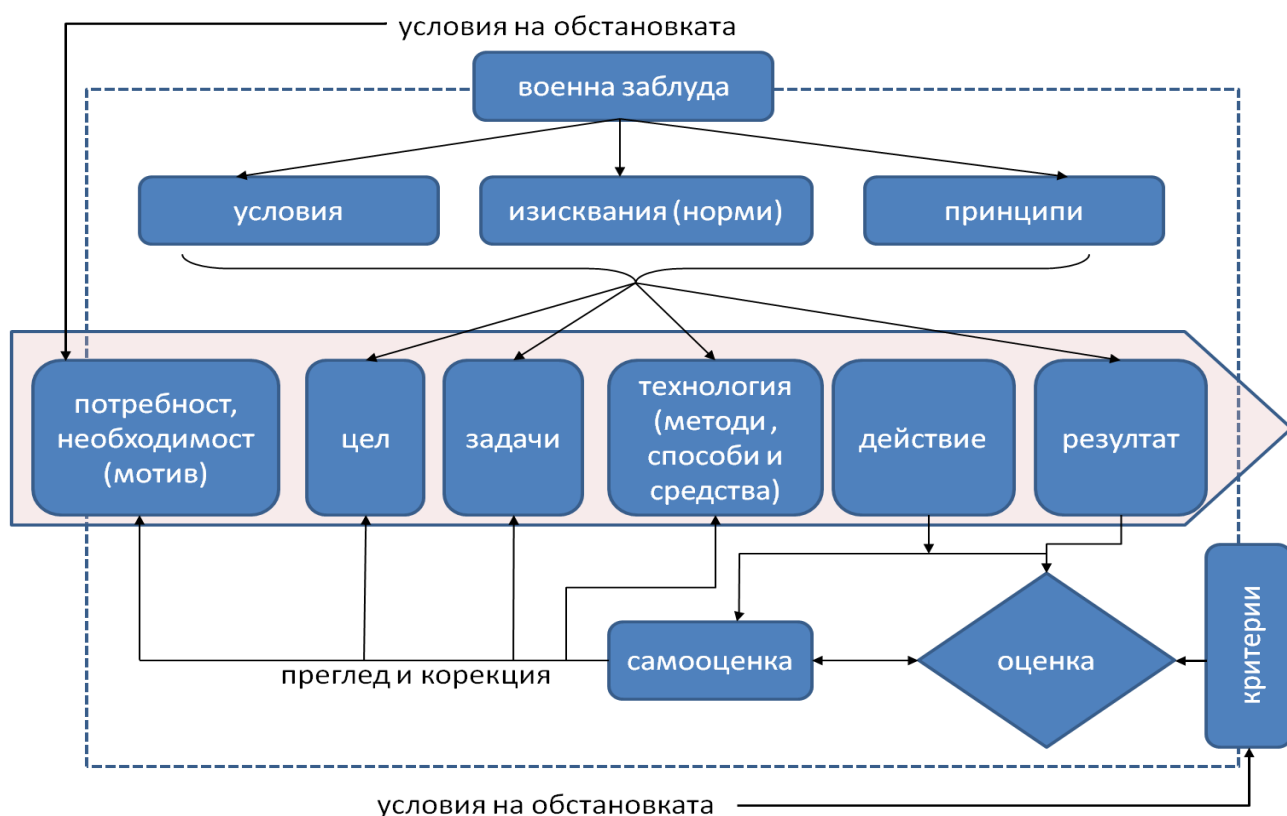
Потребностите могат да се определят като необходимост или недостатък от/на ресурси за поддържането на способностите за провеждане на операциите като цяло и след оценка да се определят възможностите за прилагането на военна заблуда. Потребностите зависят от нивото на подготовка на командирите, щабовете и формированията, оборудването и екипировката, както и от специфичните условия на обстановката. За дейностите, свързани с военната заблуда, потребностите могат да се определят като необходимост от икономия на ресурси, пренасочване на бойна мощ на противостоящите сили, липса на достатъчно сили и средства на собствените формирования и т.н.

Потребностите се конкретизират и материализират в мотиви, които са основните подбудителите във всяка войскова дейност. Мотивацията пък е процес на подтикване към извършването на определена дейност, на едни или други действия или постъпки.

Мотивите от своя страна обуславят определянето на целите като субективен образ на желания резултат. Целта заема особено важно място в структурата на управленското решение, защото обикновено се определя от старшия и е насочена към подчинения. Когато става дума за цел в ниските звена²⁰, там тя носи по-скоро изпълнителски и нетворчески характер и проблемът с процеса на определяне

²⁰ Командири на отделение, взвод и рота, ръководещи относително еднородни по състав войскови единици.

на целта²¹ не възниква. Когато обаче е необходимо да се определя целта на формирование в състава, което има разнородни по състав, структура и предназначение единици, този процес се превръща в иновативна, творческа и нестандартна дейност. Целта се определя от субекта на военната заблуда и процесът на целеполагане²² става много по-сложен със свои собствени стадии, етапи, методи и средства. [13]

Фиг. 8. Последователност при вземането на управленско решение

Целта обикновено дава отговор на въпроса „Защо?“ при определяне на мисията за всяка военна операция или тактически действия. Отчитайки условията, изискванията (нормите) и принципите на военна заблуда, целта се конкретизира в определен набор от задачи.

²¹ Целелеполагане.

²² В системния анализ процесът на целеполагане се определя като *проектиране*.

Методите, които се използват във военната заблуда, се характеризират в зависимост от пътя, по който се достига до търсения ефект. Те се подразделят на:

- активен;
- пасивен;
- директен;
- индиректен;
- комбиниран.

Активният метод е комплекс от планирани, организирани и изпълнени или изпълняващи се действия, мерки и мероприятия, които се овързват с активни действия спрямо противостоящите сили за постигане на определен ефект.

Пасивният метод е противоположност на активния и е насочен предимно към защита на собствени обекти или към фактори, които не са преки участници в операциите и не се предприемат активни действия спрямо противостоящите сили.

Директният метод представлява целенасочен комплекс от процеси, действия и мероприятия, предприети от въздействащия субект и въздействащата система, насочени към обекта на военната заблуда, целящи възможно най-бързо предприемане на очакваните реакции от страна на противостоящите сили. Имайки предвид че решенията на обекта на военната заблуда, реализирани чрез конкретни действия от подчинените му, могат да бъдат неочаквани, необходимо е да се планират и допълнителни задачи, както и да се осъществи задълбочена оценка за приемливост на риска.

При прилагането на този метод военната заблуда обикновено се планира едновременно с реални операции с цел постигане на достоверност. Необходимо е да се отчита, че при този метод колкото повече сили и средства се ангажират с операциите по военна заблуда, толкова повече намалява потенциалът за изпълнение на основните усилия. Наложително е да се обърне внимание, че този подход изисква съсредоточаване на усилията на органите за разузнаване върху

своевременното добиване на разузнавателна информация за наличие на желаната реакция от страна на противостоящите сили. Този метод е значително по-рискован, но създава условия за постигането на изненада.

Индиректният метод е насочен към предварително предоставяне на информация, насочена към обекта на военната заблуда, и разкриване реакциите на субекта на военна заблуда, като се цели промяна в състава и разположението на противостоящите сили. За постигане на достоверност е необходимо изграждане на детайлно планиране и включване в него на всички възможни правителствени, неправителствени и частни организации, органи на държавната и местната власт. Индиректният метод е подходящ, когато при определени условия на обстановката в зоната на операцията формиранията са недостатъчни за преки действия, има достатъчно време и възможности за прилагане на информационни и психологически операции.

При този метод усилията се концентрират върху използването на уязвимостта на противостоящите сили чрез серия от мероприятия, дейности и мерки и много по-малко действия. Рискът при този подход е значително по-малък, имайки предвид че ще бъде налице информация за реакцията на системата, върху която се въздейства (противостоящите сили). При индиректния подход се предоставя възможност за използване на една и съща част от въздействащата система (формирания) преди и по време на операцията, без да се намалява потенциалът на въздействащата система (собствените сили).

Комбинираният метод е комбинация от директния и индиректния, като се използва възможността да се въздейства едновременно върху уязвимостта на противостоящите сили във физическата, нравствената и кибернетичната сфера и се цели постигането на синергичен ефект.

Способите за прилагане на операциите по военна заблуда се обвързват с времето и процесите на планиране, организиране и про-

веждането им и са в основата на разработваните планове за заблуда на противостоящите сили. В зависимост от начина, по който се търси въвлечане в заблуждение, във военното дело се прилагат способите на:

- стимулирането;
- примамката;
- повторемостта;
- двойното блъфване;
- непреднамерената грешка;
- замяната.

Способът на стимулирането се заключава в предприемане на действия, които да усилят увереността на обекта на военната заблуда в правилността на възприетите от него намерения и отвличане на вниманието му от възможностите за използване на алтернативни варианти за действие.

Способът на примамката се състои в умишлено представяне на възможност на обекта на военната заблуда, от която той да се възползва, предназначена всъщност да го въвлече в капан. Пример за примамка е преднамереното отстъпление с цел въвеждане на противостоящите сили в предварително подготвени участъци за нанасяне на максимални поражения.

Способът на повторемостта се заключава в извършването на множество повторения на един и същ процес или действия, имащи за цел да внушат у обекта на военната заблуда лъжливо чувство за безопасност, за познаване на определен подход на действие при определени ситуации, специфични схващания и т.н., които в определен момент да се приложат по коренно различен начин. Добър пример за повторемостта е примерът, представен в първа глава за преодоляването на Суецкия канал от египетската армия в конфликта през 1973 г.

Способът на двойното блъфване се състои в предоставяне на действителното състояние на противостоящите сили, които очакват

да бъдат заблудени, и убедени, че реално представената ситуация ще е опит за заблуда. Този способ е определено най-рискован, тъй като шансовете за успех при прилагането му са 50:50. Друга разновидност на този способ е прилагането на един и същ подход за заблуда два пъти. Историческите примери потвърждават правилото, че една и съща заблуда не бива да се прилага последователно. В такъв случай при прилагането на една и съща заблуда дори да разкрие заблудата, обектът на военната заблуда би бил склонен да повярва, че няма как един и същ опонент да се опита да му приложи последователно един и същ трик.

Непреднамерената грешка е способ, при който обектът на военната заблуда се оставя да бъде запознат с определена информация, която е попаднала по погрешка, въз основа на „щателното“ му разузнаване или неефективност на системи за сигурност на субекта на военна заблуда.

Разновидност на непреднамерената грешка е „щастливата случайност“, при която информацията попада в обекта на военната заблуда вследствие на „неблагоприятни“ (предварително планирани) за субекта ситуации. Пример за такава заблуда [19] от Втората световна война е, когато намереното от германците мъртво тяло²³ (изхвърлено от морето дни след потопяването на английски кораб), облечено в униформа на кралски морски пехотинец с чантичка с документи, ги убеждава да укрепват Пелопонеския полуостров и Сардиния, докато съюзниците атакуват Сицилия. Поради обръщането на голямо внимание на детайлите в тази твърде рискована операция по военната заблуда от страна на съюзниците, германците действително са били убедени, че са попаднали на ценна документация.

Способът на замяната се прилага чрез предварително „предоставяне“ на информация на обекта на военната заблуда, че дадени действия са лъжливи, и се подхранва с допълнителна информация, за

²³ Операция, позната като „Никога несъществуващият мъж“.

да е сигурен, че са лъжливи, след което в необходимия момент се извършва замяна с реални сили или обратното. Този способ успешно може да се прилага предимно на тактическо ниво.

Формите на военната заблуда могат да се окачествят в зависимост от основната цел, с която се прилагат. В този случай те се покриват като смисъл с основната цел и могат да бъдат:

- скриване;
- имитация;
- дезинформация;
- демонстрация.

Скриването се състои в използването на такива мероприятия и начини на маскировка, които изключват или затрудняват противостоящите сили (опонента) в откриването на демаскиращите признаци на самите формирования, техните действия и обекти. Постига се чрез спазване на маскировъчната дисциплина, използване на маскиращите свойства на местността, условията на ограничена видимост и чрез инженерно-техническите начини и средства. Скриването се провежда от формированията постоянно, дори без да се отдават специални указания от старшия командир (щаб).

Имитацията представлява възпроизвеждане на демаскиращите признаци, присъщи на реални обекти. Тя предвижда създаване на лъжливи позиции и райони за разполагане на формированията, лъжливи обекти с използване на макети на техниката и други маскировъчни средства, чрез устройване на лъжливи съоръжения, както и чрез обозначаване на признаци за дейност на войските.

Дезинформация е грешна или неточна информация, разпространена умишлено. Може да включва подправени документи, ръкописи и фотографии или разпространяване на злонамерени слухове. Наред с това тя включва и изкривяване на вярна информация по такъв начин, че да я направи безполезна. Най-общо техниката на дезинформация е да се смесват известна доза истина с неверни изводи и лъжи или да разкрие само част от истината, претендирайки, че се

представя цялата истина. Друга техника на дезинформирането е прикриването на фактите, или налагането на цензура, ако заинтересуваната група е в състояние да приложи такава форма на контрол. Когато информационните канали не могат да бъдат напълно затворени, те могат да бъдат интерпретирани като негодни, като се напълнят с дезинформация или ефективно се намали сигналът. Радио-дезинформацията може да се осъществява чрез предаване на лъжливи сведения, команди, разпореждания в определени наши радиомрежи и радионаправления. [14]

Устната дезинформация може да се осъществява чрез разпространяването на лъжливи слухове, сведения, съобщения от агентурата, кореспонденти, военнопленници, местни жители, партизани, диверсионно-разузнавателни групи и др.

Документалната дезинформация най-добре се осъществява чрез преднамерено „загубване“ на различни лъжливи документи или чрез публикуването в печата на дезинформиращи сведения и съобщения.

Демонстрацията представлява преднамерено показване на придвижвания, съсредоточавания и водене на бой с реални войскове единици. Провежда се за сковаване на противостоящите сили на второстепенни направления или с цел показване на съсредоточаване на голямо количество войски в определени райони. Обикновено се провежда с ограничени сили и средства, отделяни от съединенията, частите и формированията. Провеждащите демонстративни действия могат и да не знаят истинската цел на своите задачи. Това се прави за постигане на максимална реалност на демонстрацията. [1]

Комбинацията от форми неминуемо ще доведе до по-голяма пълноценност и ефективност за постигане на желания ефект, но ще изисква и заделяне на повече ресурси за неговото осъществяване.

След избора на технологията²⁴ (определяне на методите, способите и средствата) се определят действия за изпълнение, които, съобразени с въздействията на обкръжаващата среда, водят до определени резултати.

Действията, които могат да се предприемат в зависимост от желания краен резултат, представляват съчетание от дейности, мерки, мероприятия и процедури и се обединяват в един-единствен термин – операции по военната заблуда. Поради значимостта и обема си те ще бъдат разгледани в отделен раздел на следващата глава на монографията.

Резултатите в системата на военната заблуда са онази обратна информация за взетите решения от обекта на военната заблуда, приложени от управляваната му система, анализирани от въздействащата система и предоставени на субекта на военната заблуда. Обвързвайки оценката на ситуацията с външните за системата условия и времевата структура, субектът взема решение за продължаване или отменяне на предприетите операции по военната заблуда.

Отменянето може да се наложи поради повишаването на риска от разкриване или при изпълнение на поставените критерии за ефективност на военната заблуда. При ниско ниво на риск и неизпълнени условия вследствие на адаптиране на системата могат да се приложат различни способности, методи и форми, чрез които да се породи, затвърди или отхвърли съмнение у обекта на военната заблуда.

Резултатите от действия, свързани с военната заблуда, се оценяват от субекта по определени (собствени) критерии. Необходимо е да се отбележи, че терминът „оценка“ се използва с двояко значение – първо като резултат от определени измервания и като процес. Процесът на оценка се заключава в описване на състоянието на системата с определени показатели, които могат да бъдат измерени по определени скали.

²⁴ Технология – система от условия, критерии, форми, методи и средства за решаването на поставена задача.

Ефективността на функционирането на системата на военната заблуда се оценява по определени критерии („оценка” като резултат), които също се измерват по съответстващи скали. Накратко казано, процесът на оценка се заключава в прехода от пространственото състояние на системата за военната заблуда в критериалното пространство. Определят се чрез установени зависимости между значенията на оценките по критериите и значението на показателите на състоянието на системата (в определени единични случаи показателите могат да съвпадат с критериите).

Критериите се определят от субекта на военната заблуда за всяка отделна цел. Те трябва да бъдат измерими по отношение на основните физически, кибернетични или психологически условия. Критериите за успех описват състоянието, необходимо да бъде постигнато, за да се определи изпълнението на определена цел като успешно. Изборът на критерии обикновено е продиктуван от целта на оценяването.

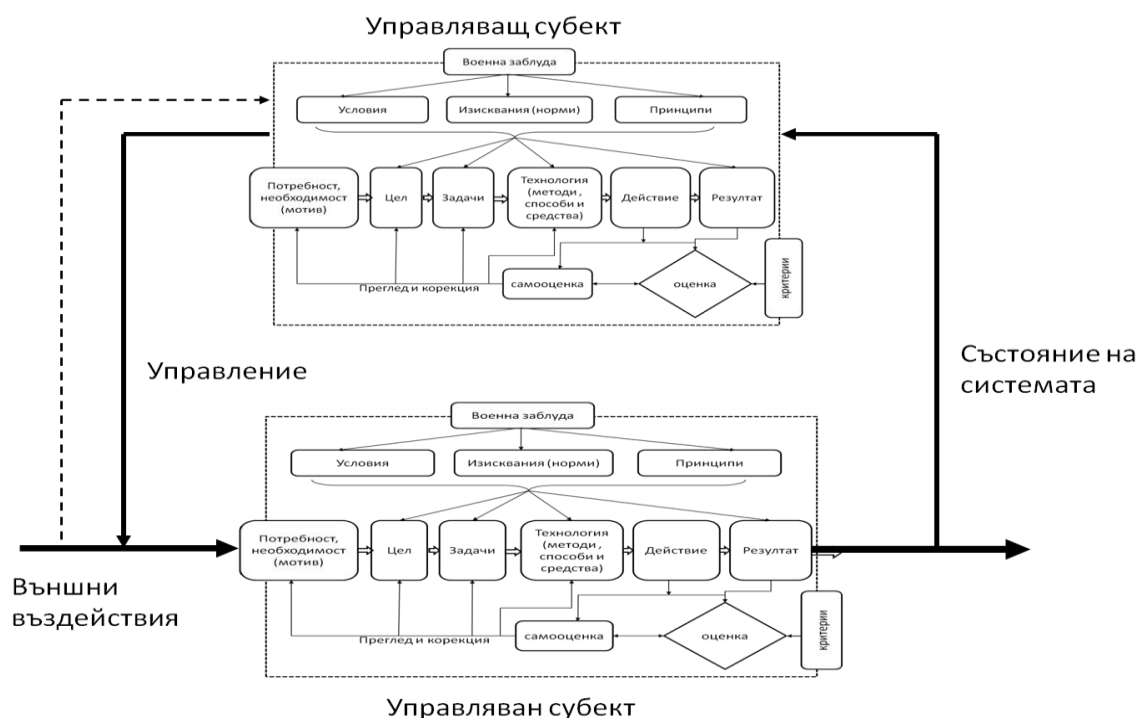
Показателите на състоянието на системата се разработват въз основа на познаването на определените за действие участници в операциите по военна заблуда. Командирът и щабът обикновено определят показателите за ефективност, които могат да се класифицират като положителни и отрицателни. Положителните ще се проявят (ще са видими), ако действията на въздействащата система (формированията) са ефективни, а отрицателните ще са видими (ще се проявят), когато предприетите действия, дейности, мерки и мероприятия не са ефективни. Показателите могат да бъдат доуточнени в по-късен стадий от времевата структура на нивата на синхронизиране и реализиране (планирането и изпълнението).

Особено важно място в структурата на военната заблуда заемат компонентите, които в зависимост дали се отнасят за отделния индивид, или при колективен орган (взаимодействие между субекти) се наричат съответно саморегулация и управление. Субектът на военната заблуда (командирът) осъществява едновременно и саморегула-

ция и управление, а елементите от щаба – управляваните субекти (офицерите, занимаващи се с планирането организацията, воденето и т.н.) – саморегулиране. В процеса на саморегулация всеки индивидуален субект²⁵ на основание на оценката на постигнатите резултати коригира компонентите на своята дейност.

Адаптирането на общата схема на управление със системата за военната заблуда със своите специфични особености води до създаването на базовата входно-изходна структура на системата за военна заблуда, която придобива вида, представен на фигура 9. Структурата може да се допълва, да нараства или да се развива, като се добавят нови йерархичните нива в зависимост от броя на управляваните субекти, т.е. да прераства в система от трето, четвърто и по-високо ниво.

Например, ако командир на батальон директно постави задача на подчинен командир да изпълни определено действие, свързано с военна заблуда, то системата е като представената на фигура 9.

Фиг. 9. Базовата входно-изходна структура на системата за военна заблуда

25 В психологията под субект се разбира всяко човешко същество.

Ако обаче на щаба се постави задача да планира тактически действия, свързани с военна заблуда, то в системата вече има два управлявани субекта (щабните офицери и подчиненият командир, който трябва реално да приложи планираните тактически действия). Ако пък същият този командир получи директно задача от старшия си командир, той съответно става управляван субект и системата се разраства с още едно ниво.

Задачата²⁶ по управление на системата за военната заблуда може да се състои и в търсенето на допустимите въздействия с максимална ефективност, т.е. търсене на възможно „най-добър“ вариант за постигане желаното състояние или изпълнение на определени действия. В този случай могат да се приложат няколко подхода (математически, управленски). Всеки от тях обаче преминава през стадия синтез (проиграване), като по този начин се откриват най-слабите страни на целта, участниците, начините за осъществяване на военната заблуда и т.н. Често при проиграването се налага промяна в използването на субекта на управление с цел повишаване на ефективността от действията или намаляване на риска. При установяване на необходимост от промяна в начина за прилагане на военната заблуда е необходимо да се задава един-единствен въпрос – КОЕ налага промяната.

Задавайки аналогични въпроси, може да се достигне до много по-задълбочени разсъждения относно използването на различни методи за прилагането на военна заблуда. За въпроси могат да се използват следните въпросителни местоимения и наречия: кой, какво,

²⁶ Задача – нещо, изискващо изпълнение, решение, зададено при определени конкретни условия за изпълнение на определена цел. Терминът „задача“ може да се използва в два смисъла. В по-широкия е търсене на оптимално управление в рамките на общия модел (цел на действията е търсене на максимална ефективност), а в по-тесния – търсене на оптималност при различни видове задачи (задачи по разпределение на ресурси, задача за оперативно управление и др.).

колко, къде, кога, защо, как, откъде, на кого, накъде и др. Всеки от зададените въпроси може да бъде отнесен към специфичните за военната заблуда компоненти на дейност. Примерното им разпределение е представено в таблица 1.

Таблица 1

**Взаимовръзка между компонентите на военната заблуда
и характеристиките на промяна**

<i>Компоненти на дейностите по военна заблуда</i>		<i>Въпрос</i>	<i>Характеристика на промяната</i>
Потребност		Кога?	Възникване на необходимост от изменение на действия, свързани с военна заблуда
Мотив		Къде? Защо?	Пространствено и времево откриване на обекта на въздействие и предоставяне на информация, която да доведе до необходимостта от промяна
Цел		Какво?	Общи изисквания към резултатите от действията
Задача		Какво? На кого?	Детайлни изисквания към резултатите от действията
Технология	Съдържание	Какво?	Същност на действията
	Метод	Къде? Откъде?	Характеристики на началното състояние на управлявания субект
	Форми	Как? Накъде?	Тактики, техники и процедури
	Средства	Кой? С какво? Колко?	Условия, ресурси, мероприятия и дейности
Резултат		Какво? Откъде?	Характеристики на резултата от действията

Когато се търси такова управление на системата на военната заблуда, е необходимо прилагането на процеса за планиране на операции в частта анализ, проиграване, сравняване и избор на вариант за прилагане на военна заблуда.

От представените фигури става ясно, че всеки цикъл от дейности, свързани с военната заблуда, завършва с постигането на предварително определен резултат, поради което под „оценка на ефективността от дейностите“ ще се разбира оценка на резултата от действията. Наличието на измерим резултат позволява да се оцени степента на постигане на целите на предварително очаквания резултат от действията.

Ефективността на дейностите, свързани с военната заблуда, може да се определи като степен на съответствие на получените резултатите спрямо целите на субекта. Резултатът от дейностите на субекта на управление пък се определя от неговите действия и от състоянието на управляваната система.

Търсенето на максимална ефективност е съставено от множество оптимизации. Оптимизацията се заключава в това сред множеството възможни варианти за прилагане на военната заблуда да се открие най-добрият при определени условия, при предварително зададени ограничения, т.е. оптимални алтернативи. В търсенето на „най-добрия“ се предполага, че ще има набор от критерии и показатели, по които да се сравнят няколко варианта.

Важно е да се спомене, че отчитането на условията на обстановката, ограниченията и допусканията (както и тяхната промяна) могат да доведат до това, че при едни и същи критерии най-добрият вариант да е друг. Необходимо е да се спомене, че от практическа гледна точка невинаги оптималният вариант е най-добър. Понякога е достатъчно да се ограничи изборът до най-рационален (ограничено оптимален), т.е. такъв, който осигурява не максимална, а удовлетворителна ефективност. Нецелесъобразността или невъзможността за вземане на оптимално решение за използване на военната заблуда

обикновено се обуславя от редица фактори, като най-съществените са:

- липсата на достатъчно информация за намеренията, състоянието или местоположението;
- липсата на ресурси (човешки, финансови, технически, материални средства, екипировка и т.н);
- липсата на достатъчно време;

При липсата на време командирът може да предприеме някой от следните подходи за действие:

- не се разглеждат множество варианти, а само такъв, който удовлетворява командира по отношение на ефективността;
- компилация на части от един вариант с друг, при който да се търси повишаването на едни или други показатели или критерии;
- придържане към приложен в миналото подход за действие с подчертано ефикасни последици;
- при недостиг на информация може да се ограничи значението на ефективността в зависимост от придобитите познания и личен опит.

В общи линии „ограничено оптималният вариант” може да бъде избран в ситуации, когато командирът (органът за управление) няма време или желание да търси оптимален вариант.

Представената логическа схема на системата на военната заблуда се ограничава до най-общите взаимовръзки. Ако се търси разглеждането на системата от функционално структурния подход, ще се наложи въздействащата система да се подразделя на съставлящите я функционални структури (разузнаване, наблюдение, събиране, анализ, разпространение на информация, поддържащи, осигуряващи и т.н). По същия начин би следвало да се разглежда и системата, върху която се въздейства, след което да се определя коя от функционалните структури върху коя ще въздейства, какви биха се използвали за намаляване на ефекта от въздействието и т.н.

Основният акцент при този подход би следвало да се съсредоточи върху това, че въздействащият субект, чрез структурите за реализация, би следвало да въздейства върху функционалните структури за разузнаване и наблюдение, които от своя страна да предоставят информацията на обекта на въздействие. Той от своя страна чрез функционалната си структура за управление да вземе решение за определено действие или противодействие. Това решение би следвало да се осъществи от неговите структури за реализация, което чрез функционалните структури за разузнаване и наблюдение на въздействащия субект да му предоставят информацията. От практическа гледна точка на това ниво и двата подхода предоставят почти идентична информация за процесите в системата на военната заблуда.

Използването на този подход би допринесло в значителна степен за разкриването на функционалните връзки между всеки отделен елемент, а в дълбочина – до разкриване на необходимите процедури за действие, но това ще бъде направление за изследователска дейност в по-нататъшен период.

Обикновено усилията при разработването на модели, методологии и теории е свързано с повишаването на ефективността на определена система, икономия на ресурси, време и ли усилия, но в крайна сметка са насочени към постигането на ефикасност при изпълнението на определени действия. В чисто военен план планирането от щабове и решенията на командирите са насочени към реализирането на определени действия и дейности или изпълнение на конкретни мерки и мероприятия. Многообразието им и възможността от комбинираното им прилагане изискват тяхното представяне.

Трета глава

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ И ПЛАНИРАНЕ НА ВОЕННА ЗАБЛУДА

*Трябва да казваме истината... поне от време навреме. Така
ще можем да разчитаме, че ще ни повярват в деня,
когато излъжем.*

Ж. Ренар

Съвременното развитие на технологиите и фактът, че с течение на времето военната заблуда е претърпяла развитие, изискват да се търсят подходи за допълване и усъвършенстване на теорията, свързана с възможностите за въвеждане на противостоящите сили в заблуждение.²⁷ Разглеждането на аспектите на военната заблуда и търсенето на възможности за практическото им прилагане от командирите, щабовете и формированията би допринесло за повишаване на шансовете за постигане на успех при планиране и провеждане на бойни и не бойни операции.

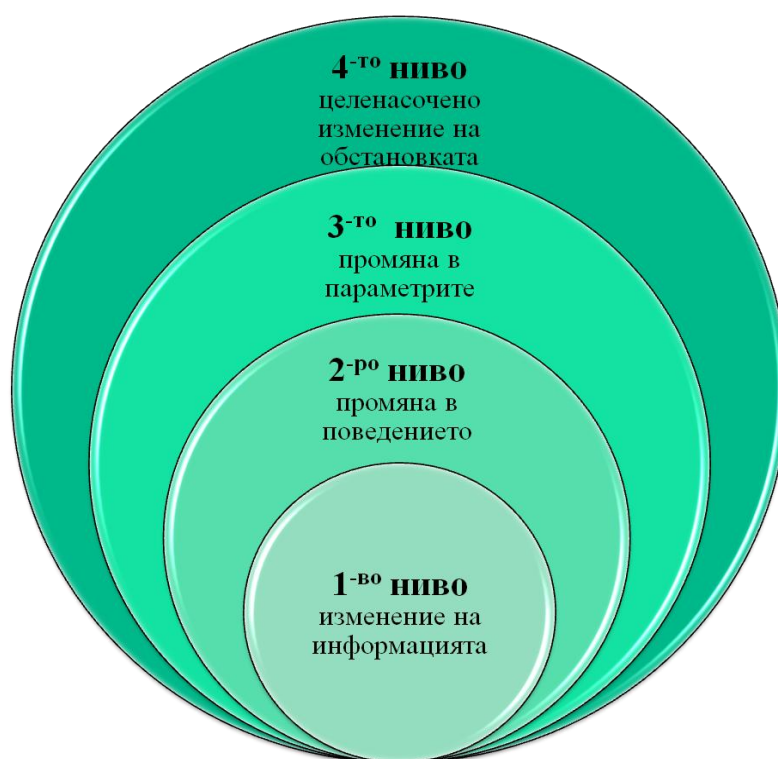
Прилагането на военна заблуда в операциите е част от системата на военната заблуда и е отговорност едновременно както на субекта, така и на въздействащата система. Познаването на мероприятията, мерките, дейностите и действията, свързани с военната заблуда, неминуемо ще предостави на командирите възможност за рационалност при планирането и прилагането им и постигане на максимални резултати с минимално използване на ресурси. Прилагането се осъществява през стадия на реализация.

В зависимост от наличните сили, времето, с което се разполага,

²⁷ Виж: Досков, Д. Възможности на тактическите формирования на Сухопътните войски за прилагане на способности и форми за въвеждане на противника в заблуждение. София: издателство Военна академия „Г. С. Раковски“, 2013.

и нивото, на което се взема решението за предприемане на действия, свързани с военната заблуда, се разграничават няколко нива на реализация (представени на фиг. 10), насочени към обекта на военната заблуда, целящи или свързани с:

- изменение на информацията;
- промяна в поведението;
- промяна на параметрите;
- изменение в обстановката.

Фиг. 10. Нива на реализация, насочени към обекта на военна заблуда

Търсенето на изменение (промяна) на информацията за обстановката е насочено към предоставянето на информация, която не отговаря на действителността. Промяната в поведението цели подтикване към действия или бездействия, предприети на базата на определени действия от страна на въздействащата система.

Промяната (изменението) на параметрите на управляваните субекти цели създаването на достоверна информация за увеличаване или намаляване на количеството ресурси в определено място и време. Чрез целенасоченото търсене на изменение (промяна) в обстановката се цели предприемане на активни действия, целящи реална промяна.

Важно е да се спомене, че всяко от по-високите нива включва дейности, действия, мерки и мероприятия, свързани с предходните нива. Всяко от нивата изисква подбор на различни методи, средства, способности, подходи, които да бъдат реализирани посредством мерки, мероприятия, дейности и действия. Първите са приоритет на въздействащия субект (т.е. командирите и щабовете), докато вторите – на въздействащата система, т.е. изпълнителите.

Поредицата от процеси, дейности, действия, мерки и мероприятия, които са обвързани с военната заблуда и се предприемат спрямо опонента, е удачно да се обединят в едно единно понятие (термин) наречено „операции по военна заблуда”.

В американската армия е определено, че операции по военна заблуда се провеждат от командирите на военни командвания [45] и подчинени съвместни сили за поддръжка на всички цели на кампанията. [27] Според това определение операциите по военна заблуда са приоритет на стратегическо и оперативно ниво, както и тяхното планиране.

Имайки предвид определението за военна заблуда, представено в първата глава на монографията, може да се изведе и определението на операциите по военна заблуда. Те представляват *съгласувани по цели, време, място, ресурси и усилия действия, дейности, мерки и мероприятия, насочени към постигане на намерението на командира за осъществяване на военната заблуда, реализиране на предварително определени ефекти и постигане на желано крайно състояние.*

Целта на операциите по военна заблуда ще бъде различна в зависимост от променливи като време, ресурси, оборудване и т.н. и се обвързва с прилаганите тактики на военна заблуда. Тя може да е насочена към постигането на един от следните резултати:

- скриване съсредоточаването или предислокацията на формированията, които противникът има възможност да наблюдава;
- убеждаване на противника в използването на нови сили и средства в операцията;
- засилване на предубежденията на противника;
- отвличане на вниманието му;
- претоварване на възможностите за събиране и анализ на информация;
- създаване на илюзия у противника за наличието на сили там, където всъщност са слабите места на собствените (приятелските) сили;
- объркване на очакванията на противника относно размера на собствените и приятелските сили, дейности, местоположение, намерение и (или) вариант за действие (използване на силите) с цел постигане на изненада в тези функционални области;
- намаляване възможностите на противника за правдоподобна оценка на ситуацията и ефективно управление.

Когато усилията са насочени към създаването на погрешна представа за целта на предстоящите действия, усилията следва да се насочат към дезинформацията. Когато основната цел на военната заблуда е да се скрият собствените намерения, усилията трябва да се насочат предимно към демонстративни и провокиращи действия. Създаването на погрешни заключения у противостоящите сили относно състава на собствените формирования се постига предимно с имитация. При търсенето на ефект от недопускане разкриването на точното разположение на собствените сили и средства е необходимо усилията на военната заблуда да се насочат към скриването.

Операциите по военна заблуда могат да се провеждат в различна среда (физическа, кибернетична, информационна т.н.), в различни условия на обстановката. Тези операции в процеса на планиране се отразяват в приложение G-2 „Мерки по укриване от наблюдение и въвеждане на противника в заблуждение” на анекс G – Сухопътни операции. [9]

Довеждането на информацията до знанието на опонента може да се осъществява чрез реални, фиктивни или комбинация от реални и фиктивни дейности, действия и мероприятия, провеждани от определени формирования от родове войски и сили по единен план. Всичко това, съчетано с използването на различни по обем, обхват, цели и действия, стремящи се към постигане на надмощие спрямо опонента чрез прилагането на нетрадиционни методи, способности и форми в бойни и не бойни операции, изисква разкриване на основните елементи за реализация, свързани с операциите по военна заблуда.

Планирането на операции по военна заблуда може да се осъществява от предварително определен състав от щаба на формирането или да е част от общия план на операцията.

Съставни елементи на операциите по военна заблуда

*Нужен е цял том, за да се опровергае
заблуждение от един ред.*

П. Буаст

Дейностите, свързани с военната заблуда, представляват комбинация от указания, процедури и организиране на действия, предприети от командирите и щабовете, по планиране, организиране, син-

хронизиране, координиране на операциите по военна заблуда. Към дейностите могат да се отнесат, без да ги обхваща напълно:

- изяви в медии (включително електронни);
- последователност от събиране, обработка, анализ, съхранение и разпространение на информация за събития;
- разпределение на отговорностите по планиране, организиране и контрол на готовността за провеждане на операции по военна заблуда;
- разработване на последователност и изследване на поуки-те от практиката.

Изцяло военните дейности, свързани с въвеждането на противника в заблуждение, могат да се отъждествят с термина *процедури*. Такива процедури се използват в шабовете на формиранията, описват последователността на прилагане на определени действия и се наричат стандартизирани. Освен тях в шабовете може да се разработва и модел за работа на щаба при планирането и провеждането на операциите по военна заблуда.

На стратегическо и оперативно ниво операциите по военна заблуда са насочени и към структури извън военната сфера, които волно или не могат да окажат влияние върху хода на събитията. На тези нива на командване и управление е необходимо осъществяване на координация и синхронизация на действията на различните военни и невоенни структури, включени в провеждането на операциите по военна заблуда. Добър пример за съдействие на медиите в операциите по военна заблуда е дейността на руските медии в отразяване придвижването на колоната от „хуманитарния конвой“. Към тях може да се причислят и голяма част от психологическите, социологическите и т.нар. практики и подходи, използвани в съвременните условия.

Един такъв подход, използван в съвременните условия и свързан със заблудата, е *преформулирането*²⁸. Това е умение да се пог-

²⁸ На английски език – *рефрейминг (reframing)*.

ледне на един съществуващ въпрос или ситуация по нов и различен начин. Подобна промяна на гледната точка може да е от сериозна полза за командирите и щабовете при търсенето на възможности за постигане на желаното крайно състояние, при планиране на операциите по заблуда на противника, воденето на преговори, управлението на гражданско-военното сътрудничество, разрешаването на различни проблеми и др.

За да се навлезе в същността на преформулирането, ще бъдат представени няколко примера. Един младеж попитал свещеник: „Може ли да пуша, докато се моля?“. Свещеникът ядосано отговорил: „Разбира се, че не“. Друг младеж попитал същия свещеник: „Може ли да се моля, докато пуша?“. Свещеникът отговорил: „Добро дете“.

Друг случай, представен от Дийпак Малхотра от Харвард²⁹ бизнес скул. Когато президентът на САЩ Теодор Рузвелт се подготвя за преизбиране през 1912 г., неговият предизборен щаб изготвя брошура, включваща снимка на президента и информация за кампанията му. Направени са 3 млн. копия, но само дни преди да започне разпространението им, от изборния щаб осъзнават, че нямат право да използват снимката. Правата принадлежат на частно студио (да го наречем Студио Х), а няма достатъчно време за отпечатването на други брошури.

Първата реакция при разрешаването на проблема била да се изпрати възможно най-скоро представител на преговори със Студио Х. Но този подход можел да струва милиони за авторски права дори за 1 долар на копие от снимката. Какво предприел ръководителят на кампанията? Изпратил телеграма до Студио Х със следното съдържание: *„Планираме отпечатване на 3 млн. копия от речта на кампанията с Ваша снимка. Колко бихте платили за възможността?“*.

²⁹ Чан, Емили. Поверително от Харвард бизнес скул. София: Пътят на успеха“, 2013.

От Студио Х отговорили: „*Оценяваме възможността, но можем да си позволим само 250 долара.*” Екипът на кампанията щедро прил.

Тези две истории илюстрират силата на преформулирането – концепция, целяща спечелване на предимство чрез промяна на начина за възприемане на дадена ситуация. Преформулирането е особено мощен инструмент, ако има възможност да се преформулира ситуацията, така че да допадне на опонента (в преговори, бойни действия, дори сред други организации или участници).

Има два начина да се преформулира:

- да се промени *контекстът* на ситуацията;
- да се промени *значението* на ситуацията.

Преформулиране на контекста означава *едно и също поведение, опит или събитие да бъде разгледано в различен контекст (гледна точка)*. Историята за пушенето и молитвата е преформулиране на контекста. Поведението – молитва и пушене едновременно, остават непроменени. Променя се контекстът на поведението, т.е. дали се състои, докато човек пуши или докато човек се моли.

Историята за брошурите на президента Рузвелт има елемент на преформулиране на значението, т.е. да се разгледат една и съща ситуация и контекст, но да се промени значението им. Ситуацията в случая с Рузвелт е такава, че кампанията иска да използва снимка от Студио Х. Ситуацията може да се тълкува като имаща две много различни значения за Студио Х. Едното е още един клиент, който иска да използва снимката им. Тогава нормалната реакция е предизборният щаб да плати. Но предизборният щаб кара Студио Х да интерпретира ситуацията различно. Вместо „*просто още един клиент*”, това е *привилегия* и маркетингова възможност за студиото. Така че нормално е да се иска от студиото да наддава за привилегията. Това е пример за преформулиране на значението.

В конкретните примери рефреймингът се използва с цел манипулиране на другата страна.

Действия по въвеждане на противника в заблуждение

За разлика от дейностите действията са насочени към реално прилагане на сили и средства в определена времева и пространствена рамка. Действията може да се представят като **пряко ангажиране на системата за въздействие** от страна на субекта на военната заблуда.

Под *действия* в операциите по военна заблуда следва да се разбират всички конкретно изпълняващи се или изпълнени тактически, оперативни и специфични задачи от формированията, свързани с постигането на очакван или желан ефект за осъществяването на намерението на командира. Действията намират своя израз в поставените на формированията задачи към подчинените командири и формирования. Всяко от действията се изпълнява въз основа на заповед, указания или разпореждания. Действията по военната заблуда могат да се поставят и чрез графическо изобразяване на стандартните тактически задачи.³⁰ Част от тях описват действията, които могат да бъдат приложени за изпълнение от подчинените (табл. 2).

Всяко тактическо действие може да се използва с цел заблуда на противостоящите сили – лъжливи атаки; устройване на лъжливи позиции, обекти, инфраструктура; лъжливи или демонстративни действия в зоната на дълбоките, тилните и близките операции; преднамерени отстъпления и т.н.

Всички видове формирования от състава на Сухопътните войски могат да изпълняват задачи и действия, свързани с военна заблуда, като при подходящото съчетание и доктринално обоснована (тактическа и оперативна) последователност би се постигнала необходимата достоверност.

Таблица 2

³⁰ За повече информация виж: STANAG 2287 Task verbs for use in planning and the dissemination of orders 2006.

Стандартните тактически задачи свързани с военната заблуда

Задача	Същност	Графични изображения	Съдържание
Заблуди <i>Deception</i>	Заблудата се включва в специална категория на тактическите действия, заповядана с „проведи“ и описание за по-нататъшните действия		Графичният знак има две функции: показва и уточнява някои други задачи на заблудата; сам по себе показва неспецифична форма на заблуда
Подведи (увлечи) <i>Feint</i>	Заблуди противника посредством търсене на контакт, но избягване на влизане в решителен бой		Feints се ползват да принудят противника да реагира основно по три направления да въведе резервите си неправилно, да пренасочи огъня на поддръжката или да принуди артилерията да открие огън
Демонстрирай <i>Demonstrate</i>	Да се откаже противникът (да се сдържи) от определени действия посредством демонстрация на сила без търсене на контакт с него. Критерий – противникът е сдържан		Свързан със заблуди

Действията отговарят на втората част от така познатите ни „тактики, техники и процедури“, използвани в съвременния военен реч-

ник. Във всяка бойна и небойна операция могат да се прилагат множество техники, но като основни са определени следните за въвеждане на противника в заблуждение:

- заблуждаваща атака;
- демонстрация;
- уловка;
- визуална манипулация.

Заблуждаващата атака е настъпателно действие, включващо контакт с противника, провеждано с цел неговото заблуждаване както за местоположението, така и за времето на главното настъпателно действие. [28] Заблуждаващата атака представлява планирана атака с ограничени цели, която в зависимост от замисъла за провеждане на общата операция и мащаба си (наличието на ресурси) може да варира от рейд до поддържаща атака.

Най-общо този вид атака трябва да допринася за цялостното изпълнение на мисията и има основна цел да заблуждава противника. Една поддържаща атака е заблуждаваща, когато се представя пред противника като основно по значение действие. Когато поддържаща атака е представена преднамерено пред противника като част от цялостен сценарий за неговата заблуда, тя също може да се смята за заблуждаваща.

Заблуждаващата атака (основно възприемана като настъпателно действие) може да се използва успешно не само при настъпателни, а и в отбранителни операции (заблуждаваща контраатака или контраудар), при мобилна отбрана (заблуждаващи действия на ударните сили), при излизане от обкръжение, форсиране, десантиране и т.н. Целта в зависимост от условията на обстановката може да е различна, но в общи линии е насочена към обекта за въздействие (противниковия командир), за да го принуди да използва неправилно силите си от втория ешелон, да пренасочи огъня на артилерията извън направлението на основното усилие (главния удар) или за бъде принуден да разкрие позициите на средствата си за огнева поддръжка.

Когато се цели неправилно използване на силите от втория ешелон, направлението на заблуждаващата атака се избира така, че да принуди обекта на военната заблуда да извърши маньовър с онези сили, които се намират в направлението на главния удар, и да пренасочи усилията им към направлението на заблуждаващата атака. Направлението на заблуждаващата атака може да се избере така, че обектът на военната заблуда да не използва резервите си и да задържи втория си ешелон на място.

Заблуждаващата атака може да се приложи, когато се цели насяне на поражения на резервите с минимални загуби. Такъв пример е представен на фиг. 11 – общият замисъл за провеждане на настъпателна операция, при която въз основа на добро разузнаване субектът за атака е добил информация за разположението на противостоящите сили. Оценявайки построението на противостоящите сили, е решено да се нанесе поражение на резервите им. За целта част от собствените сили атакуват фронтално, за да не се позволи на главните сили на противостоящите сили да извършат предислоциране. Друга част от собствените сили извършват заблуждаваща атака, целяща пренасочване на втория ешелон. След осъществяване на подготовения замисъл с останалата част от силите се нанася удар във фланг на атакуващите противостоящи сили

Пренасочването на огневата поддръжка също може да се осъществи чрез заблуждаваща атака, когато се провежда в обхвата на противниковите оръжейни системи, които поддържат основните отбранителни позиции, а срещу тях е насочена основната атака. По този начин може се постигне отслабване на огневата поддръжка срещу силите, изпълняващи решителната операция.

Фиг. 11. Прилагане на заблуждаваща атака в общия замисъл за провеждане на настъпателна операция

Когато има информация за наличието на артилерия, която все още не се е разкрила, а може да нанесе значителни поражения върху главните сили, заблуждаващата атака може да принуди противника да използва средствата си за огнева поддръжка, като по този начин ще се разкрият позициите на стрелящите средства.

Единичната заблуждаващата атака невинаги ще е основното действие за заблуждаване на противника. По-скоро е необходимо да се използват серия повтарящи се заблуждаващи атаки. Например няколко поредни атаки във вид на рейдове биха помогнали за изтощаването на противника, като по този начин най-вероятно той ще бъде объркан за истинските ни намерения и ще отслаби своето внимание за планираната основна атака.

Противниковият командир може да бъде убеден да привикне към определен модел на действия на собствените ни сили с цел да не предприема действия (или да предприеме действия, които да не съответстват по размер и усилия) в отговор на главния удар срещу него-

вите позиции, тъй като ще го приеме за поредния ограничен в своите мащаби рейд, който няма пред себе си решителни цели.

При планирането на заблуждаваща атака, анализирайки зоната на операцията и разположението на противниковите позиции, командирът и щабът трябва да имат предвид следните възможни реакции от ответната страна:

- Противникът може да предислоцира свои сили, ако застрашаваната зона е извън предела на разположените системи за огнева поддръжка.
- Зоната, в която се планира провеждането на заблуждаващата атака, да бъде на такова отдалечение, което да не допуска вмешателство с направлението на главното усилие.

Необходимо е да се има предвид, че направление, което при разработването на вариантите за действие е било предложено за провеждане на основното настъпателно действие, но е отхвърлено, може да бъде подходящо за провеждането на заблуждаваща атака.

Възниква въпросът, кога е уместно да се предприемат заблуждаващи атаки? Те могат да се провеждат преди, по време на решителната операция и след нея. От важно значение е да се има предвид при определяне на времето, че противниковият командир ще се нуждае от определено време, за да реагира на заблуждаващите действия по желания от провеждащите ги начин. Заблуждаващата атака преди провеждането на главния удар (направлението за съсредоточаване на основните усилия) изисква внимателно предварително извършване на разчети на необходимото време. Такива разчети ще се наложи да бъдат извършвани както за собствените, така и за противниковите формирания за спазване на определената последователност в действията.

Точното време за провеждане ще зависи от намерението на командира и от ефекта, който да бъде постигнат спрямо обекта на военната заблуда. Например извършването на маньовър със сили изисква повече време от извършването на маньовър с огън. Следователно,

когато целта на заблудата е противникът да извърши маньовър с резервите си, то между заблуждаващата атака и решителното действие трябва да бъде определено достатъчно време с цел постигане на очакваните резултати.

Провеждането на заблуждаваща атака в хода на бойните действия може да има за цел блокиране на невъведени до този момент в бой сили на противника или предислоцирането им към второстепенни участъци вместо да бъдат използвани срещу главното направление.

При планирането на операции по заблуда командирът и щабът би следвало да вземат предвид опита и моделите, прилагани при предишни операции. Например, ако обикновено атаката започва 2 часа преди изгрев, желателно е точно по това време да се проведе заблуждаващото действие. [25]

Заблуждаващите атаки могат да имат и реално поставени задачи, които, в случай че не предизвикат желания ефект да изиграят ролята на формираща операция (тактически действия) в общия план за операцията. Ако в примера за заблуждаващата атака, представена на фигура 11, не се изпълнят намеренията по пренасочване на усилията на втория ешелон за спиране на вклиняването, като последваща задача може да се постави унищожаването на средствата, намиращи се във фиктивния район за атака, или провеждането на обходни действия и нанасянето на удар във фланг или тил на основната групировка за отбрана на противостоящите сили.

Демонстрацията (демонстративните действия) е вид настъпателно действие, подобно на заблуждаващата атака, при което обаче не се търси контакт с противника. Намерението в случая е да се накара противникът да реагира по начин, по който избраният от него начин за действие да бъде неблагоприятен за него. [28] Както всеки елемент от военните операции, така и демонстрацията има своите предимства и недостатъци. Предимствата на демонстрацията са следните:

- отсъствието на физически контакт с противника съхранява бойната мощ за бъдещи реални действия;
- не е необходимо да се използва цяло формирование, тъй като отсъства контакт с противника;
- позволява използването на средства за симулация вместо реални средства, с което ще се постигне икономия на усилия. Тези, които не се използват, могат да бъдат пренасочени в друго направление (където е необходима повече бойна мощ).

Като недостатъци на демонстрацията могат да бъдат посочени:

- по-трудното убеждаване на противника в намерението на заблудата при липсата на контакт с него;
- вероятността от разпознаване на по-ранен етап от операцията на действията като опит за заблуда.

Съществен недостатък на демонстрацията е и липсата на реализъм, присъщ на заблуждаващата атака.

Демонстративните действия могат да бъдат прилагани, когато има достатъчно време и факторите на терена спомагат за недопускане на контакт с противника, така че действията да изглеждат реалистични. Всъщност чрез демонстрацията се прави опит да се принуди противникът да реагира въз основа на информацията, получена от участък, зона или област, в която действат собствените сили. Ако противникът (противостоящите сили) не отговори с очаквано действие, ангажираните с демонстративните действия формирования следва да се оттеглят, без да се ангажират. [25] Демонстрацията се използва за представяне предимно на действия на маневрени формирования, тъй като чрез нея се цели промяна в бойния потенциал на противостоящите сили от едно направление на друго, а носител на този потенциал са именно маневрените формирования.

Уловката представлява комплекс от дейности, при които чрез предварително заблуждение на противника се търси спечелване на предимство за собствените или приятелските сили. Същността ѝ се заключава в това, че чрез целенасочени действия преднамерено (на-

рочно) се предоставя невярна и/или подвеждаща информация, насочена към промяна в намеренията на обекта на военната заблуда (за построение на бойния ред, разпределение на силите и средствата му по направления или грешно направление за преграждане). [27] Може да се осъществи чрез изпращане на мними дезертьори, мними разузнавателни формирования, които да се оставят да бъдат заловени, и т.н.

Визуалната манипулация представлява комплекс от действия, свързани с прояви на симулация, промяна на формата на обекта, скриване или излагане на показ на приятелски обекти, формирования, способности в съответствие с плана на операцията за военна заблуда. Насочена е към системата, върху която се въздейства (разузнаването на противника) с цел объркване. Всяко едно от тези действия може да бъде самостоятелно използвано или те да бъдат използвани в комбинация.

При симулацията обекти или системи от обекти, които всъщност не съществуват, се представят на бойното поле. Изискванията за автентичност могат да варират в зависимост от близостта на очакваните средства за наблюдение от противника, техните възможности и количеството средства за скриване (камуфлаж), което е използвано. Успешно могат да се симулират учения, действия в полеви складове за боеприпаси и гориво-смазочни материали, паркове за техника, полеви летища, позиции на артилерия и средства за ПВО, ракетни установки на позиции, мостове и полеви фортификационни съоръжения.

Симулацията е полезна и когато целта на заблудата е да се извика противниковият огън на място, което не е заето от собствени сили. При нея може целенасочено да се нарушава един или повече от принципите на скриването (маскировката), разкривайки симулиран обект на вниманието на противника, като по този начин реалният обект остава скрит.

Симулацията може да бъде ефективно приложена и в случаи, когато целенасочено се използват негодни за бойна употреба въоръ-

жение и техника или макети, с които позициите се оборудват по такъв начин, че противникът да установи, че това действително са макети. След добиването на информация за неговата убеденост, че това не са реални средства и те не са заплаха, на позициите скрито се разполага реална бойна техника. [25]

Непозволени действия в операции по военна заблуда. Това са особена категория действия за въвеждане на противника в заблуждение. Използването на такива непозволени техники се нарича „вероломство“. Неговата цел е противникът да бъде принуден да действа, спазвайки международните договорености и правила за водене на военните действия, а нашето намерение е да спечелим предимство, като ги нарушаваме.

Действията на вероломство включват, но не са ограничени само до:

- имитация на акт на предаване (капитулация) или развяване на бял флаг с цел примамване на противника в капан;
- използване на подвеждащи знаци, сигнали или символи с цел да се нарани, унищожи или плени противник (имитация на сигнали от морски фар и др.);
- използване на линейки или медицински хеликоптери и самолети, в които да се превозват бойни формирования, оръжие или боеприпаси с цел заблуда на противника и нападение на негови позиции;
- използване в бойните действия на чужди, заблуждаващи или неутрални знамена, отличителни знаци и униформи;
- използване на цивилно население като „щит“;
- действия, чрез които се застрашава животът на цивилни и некомбатанти (минни сюрпризи и др.) и/или неприкосновеността на защитени обекти или структури.

Използването на определените от Женевските конвенции знаци за обозначаване на исторически паметници, болници и други върху военни обекти също се смята за неправомерен акт на заблуда.

Мерките, предприемани за осъществяване на военната заблуда, представляват комплекс от координирани указания на командирите и щабовете, насочени към подчинените, взаимодействащите и съседните формирования за изпълнение на синхронизирани по време и място специфични действия с цел намаляване уязвимостта на операциите по военна заблуда. По своята същност те се подразделят на мерки по сигурността и защитни мерки.

Успешните операции по военна заблуда изискват стриктно спазване на изискванията за сигурност. Необходимо е да се предприемат всички мерки за недопускане изтичането на информация за собствените намерения за въвеждане на противостоящите сили в заблуждение. Плановите и заповедите, касаещи тази дейност, се разпространяват само до касаещия го личен състав. Необходимо е стриктно да се прилага критерият „Има необходимост да знае“ (достъп до информация стриктно в касаещия обем) за всяко от собствените (приятелските) действия. В зависимост от средата, в която е планирано провеждането на операциите по военна заблуда, дори мерките по сигурност може да се използват като част от операцията по военна заблуда. Например да се имитира срыв в системата за командване и управление, посредством който да се позволи на опонента да проникне в база данни, предварително разработена с цел заблуда.

Защитните мерки се предприемат за запазване на боеспособността на формированията за защита на формированието, изпълняващо основното действие по военна заблуда. Към тях могат да се отнесат мерките по ЯХБЗ, ПВО и осигуряването на безопасност на пунктовете за управление и формированията.

Мероприятията по военна заблуда представляват действия на щабовете и формированията, организирани от командирите, обвързани с изпълнението на задачи от целите формирования или определена част от тях. Свързани са с повишаване ефективността на предстоящите тактически действия. Като се вземе под внимание, че са най-обемисти като съдържание, комплексът от действия, осигуряващ из-

пълнението на специални или специфични задачи, се разделя на организационни мероприятия и инженерно-технически начини.

Организационните мероприятия предвиждат решаването на задачите по военна заблуда без прилагането на инженерно-технически средства. [7] Към тях спадат:

- указанията по използване на маскиращите свойства на местността, тъмното време на денонощието и други условия на ограничена видимост;
- указанията по опазването на военната тайна от личния състав, спазването на изискванията за скрито управление на войските и маскировъчната дисциплина.

Инженерно-техническите мероприятия предвиждат използването на щатни средства за скриване и имитация, на промишлени материали и изделия, подръчни материали и използване на инженерни машини. Към тях спадат:

- маскировъчното оцветяване;
- изкуствените маски;
- маскиращите форми на съоръженията;
- маскиращата обработка на местността;
- растителността;
- макети и други средства за имитация, построяване на лъжливи съоръжения;
- използване на димни средства и на средства за звукова, светлинна и радиолокационна маскировка.

Маскировъчно оцветяване

Маскировъчното оцветяване се използва, за да се придаде на бойните машини, автомобилите и специалните машини незабележим външен вид за оптичeskото разузнаване на противника. За подвижните обекти то е защитно или деформиращо оцветяване, а

за неподвижните — защитно или имитиращо оцветяване. Оцветяване се използва и за придаване на макетите и на другите лъжливи конструкции вид на реални обекти. Защитното оцветяване и особено едноцветното е най-незабележимо на точно определен фон.

Бойната техника, въоръжението и транспортната техника се произвеждат в заводите обикновено боядисани в защитен тъмнозелен цвят. При снеговалеж бойните и транспортните машини, каските и въоръжението се оцветяват от формованията в защитен бял цвят (или се поставят чохла), а за пустинни условия техниката трябва да има кафеникаво-жълт цвят. Защитният цвят се нанася върху заводската боя. На снимки 2 и 3 в приложение 1 са представени варианти на пустинно и снежно оцветяване на танкове.

Деформиращото оцветяване за безснежните периоди на годината обикновено се състои от големи петна в три цвята — зелен, тъмнокафяв (или черен) и пясъчно-земен. В отделни случаи то може да бъде в два или четири цвята. На снимки 4, 5 и 6 от приложение 1 са представени варианти за дву-, три- и четирицветно оцветяване на танкове.

Деформиращото оцветяване затруднява откриването и опознаването на обекта, тъй като отделните петна се сливат с фона на местността и видимата форма на оцветения обект се деформира. Например, когато дадена машина с лятно деформиращо оцветяване се намира в сянката на местни предмети, на чернозем или на други тъмни петна, тъмнокафявите (черните) петна на оцветяването се сливат с фона, „отпадат“ и обичайната за окото форма на машината ще бъде деформирана. Същото е и при петната с пясъчножълт цвят, ако машината е спряла на жълто петно. Деформиращото оцветяване облекчава маскировката на техниката с подръчни средства.

В зависимост от климатичните особености и характерната растително-земна окраска всяка държава, според географския пояс, в който се намира, избира оцветяване за бойната си техника. За България най-подходящо е то да е различно за всеки сезон. За пролетно-летния е необходимо зеленият цвят да заема приблизително 50% от повърх-

ността на машината, останалите цветове – по 25%. При настъпване на есента 30 – 50% от площта на петната със зелен цвят се преоцветяват в жълт цвят, характерен за есенната растителност. Те трябва да са криволинейни, разнообразни по очертание и размери с напречен размер от 0,5 до 1,5 м. Петна с изтеглена форма се нанасят под ъгъл 30 – 60° към контурите на машината. Те трябва да преминават от едната плоскост на оцветявания обект към другата. Изпъкналите части е добре да се оцветяват в тъмен цвят.

Зимното деформиращо оцветяване се прилага, когато машините действат в местност с гори, храсталаци, населени пунктове и безснежни места. Обикновено то се състои от два цвята: бял, с който се покрива до 75% от площта, и тъмнозелен (тъмнокафяв или сив). Зимното деформиращо оцветяване рязко снижава разстоянието на видимостта на обекта.

Имитиращото оцветяване е многоцветно. С него върху обекта се възпроизвежда цветен рисунък на обкръжаващата го местност или показва обекта разрушен (сн. 7 и 8 в приложение 1).

При имитиращото оцветяване се използват няколко цвята, като петната трябва да съвпадат с петната на околната местност. Този начин на маскировка може да се приложи при скриване на железобетонни или бронирани съоръжения, за наблюдаване и водене на огъня, за скриване на палатки, казарми, както и при маскировката на нисководни мостове, здания и други съоръжения, представени като разрушени.

По време на Втората световна война са оцветявали танкове, оръдия, автомобили, дори големи неподвижни обекти с цел тяхното скриване (приложение 3).

Изкуствени маски

Създаването на изкуствени маски с помощта на щатни средства и подръчни материали е един от най-разпространените инженерно-

технически начини за маскировка. Маските се делят на противодействащи на оптичните средства за разузнаване и на радиолокационни.

Маските, противодействащи на оптичните средства за разузнаване, според начина им на приложение и на външен вид се делят на:

- маски за прикриване;
- вертикални маски;
- хоризонтални маски;
- деформиращи маски;
- маски макети.

Маските за прикриване представляват конструкции, чието покритие прилепва към земята от всички страни (снимки 9 и 10 на приложение 1) Те се състоят от скелет и покритие (или само от покритие) и прикриват обекта от въздушното и земното разузнаване. С тях могат да се маскират отделни участъци от траншеи и ходове за съобщения, укрития за личния състав, укрития и окопи за техниката, бойните и транспортните машини извън окопите (укритията), задънени пътища, оврази, мостове на реки, покрити с лед, или долове.

Маските за прикриване могат да бъдат плоски, изпъкнали или вдлъбнати. В зависимост от маскирания обект и характера на околния фон се различават сезонни маски. Други могат да имат вида на участък от местността, на хълм, насип, група храсталаци или камъни.

Най-често маските за прикриване се използват в щатните маскировъчни комплекти. При плоските маски за прикриване могат да се използват и покривните брезенти, покривна мушама, рогозка от слама (камъш, пръти). На снимка 20 от приложение 1 е представен пример за изграждане на деформираща маска на танк. При маскировка на разположени на открито танкове, оръдия, бойни пехотни машини, пускови установки и автомобили маската за прикриване представлява маскировъчно покритие върху стойки, направени обикновено от подръчни материали и колове, или на пръти с тел във вид на осморки.

Маските за прикриване се построяват от разчетите, екипажите и шофьорите на автомобили и друга техника. Примерна последователност за използване на маските е представена в приложение 2.

За резервните окопи за бойната техника, укритията за автомобилите и специалните машини при липса или недостиг на щатни маскировъчни комплекти могат да използват маски за прикриване от местни материали. В този случай от тел, въжета и прътове се изработва скелет, на който се поставят рогозка от пръти или слама и покривна мушама. В зависимост от околния фон на местността върху покритието се нахвърлят трева, пръст, сняг или други местни материали.

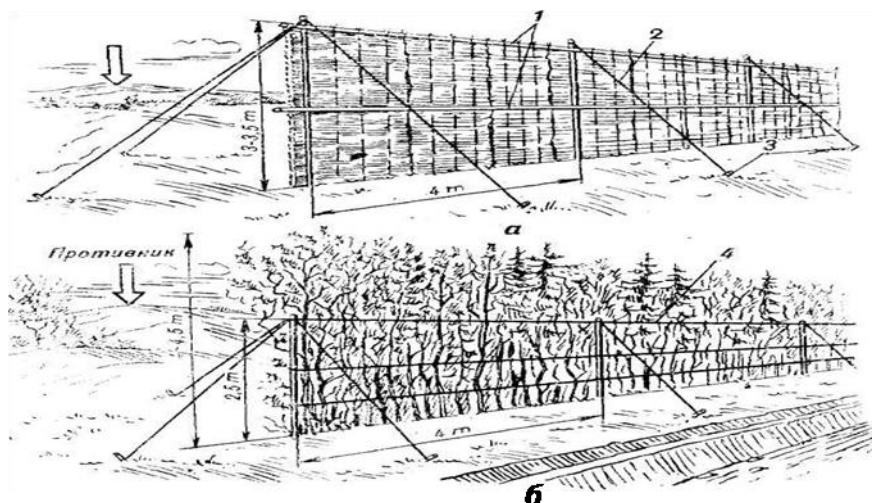
Трябва още веднъж да се подчертае необходимостта от деформиране на правилната правоъгълна форма на маскировъчното покритие в план и от използването на местни маскировъчни материали при поставянето на маските за прикриване. Деформацията на контурите на покритието се постига чрез подвиване на ъглите и съответната подготовка на елементите на маскировъчното покритие.

Вертикалните маски прикриват намиращите се зад тях обекти от земното, а в някои случаи и от въздушното перспективно наблюдение. Най-често се поставят траншейни и крайпътни вертикални маски.

Траншейните маски служат за маскировка от земното разузнаване на местата за разполагане на огневите средства, съоръженията за наблюдение, както и за прикриване на придвижването на личния състав по траншеите и ходовете за съобщение с непълен профил. Поставят се на звена непосредствено до стрелковите окопи, което позволява водене на огън и наблюдение на собствените формирования през тях. Могат да се използват и за прикриване на позиции на артилерията и на средствата за стрелба с право мерене.

Крайпътните маски се използват предимно за прикриване придвижването на формированията по рокадните пътища, като се поставят на откритите участъци от местността, откъдето противникът би забелязал осъществяването на маньовъра. Изработват се от формированията с подръчни материали (прътове, колове, дървен материал, тел

и др.). При наличие на достатъчно щатни маскировъчни комплекти могат да бъдат използвани, като височината в този случай ще съвпада с широчината на единичното звено, т.е. 3 м. Препоръчително е при наличието на противник в близост до района на изграждането им дейността по тяхното устройване да се извършва нощем или в условията на ограничена видимост. На фигура 12 са представени два от вариантите за изграждане на крайпътни маски.

Фиг. 12. Вертикални крайпътни маски (1 – прътове; 2 – тел; 3 – колчета, 4 – обтегачи с два реда тел с диаметър 3 мм): а) с платна от сламени (пръти, камъш) рогозки; б) с платно от отсечени клони

Вертикалните маски могат да се използват и за скриване действията на формированията при поставяне на минни полета и построяване на огневи съоръжения в близост до противника. Поставени на широк фронт, включително на местата, където не се работи, те не позволяват на противника да определи точното местоположение на прикривания обект. Естествено, вземат се съответните мерки за звукова маскировка.

Хоризонталните маски прикриват разположените под тях обекти от въздушното разузнаване (на снимки 9 и 10 в приложение 1 са представени варианти на хоризонтални маски). Те могат да се използват за скриване на подвижните свързочни средства на пунктовете за управление, на материалните средства в полевите складове, както и

за прикриване на дейностите по построяването на окопи и укрития за техниката и убежища за личния състав.

Обикновено маската се състои от скелет (стойки, обтегачи, средства за обтягане и опори) и покритие, което се поставя на обтегачите и се разполага успоредно на земната повърхност. Разстоянието между горната точка на прикривания обект и долната точка на покритието е от 0,5 до 1 м. Откъм страните, откъдето е възможно евентуално наблюдение на противника, краищата на покритието се изнасят извън границата на обекта с 1,5 – 2 м от височината на маската.

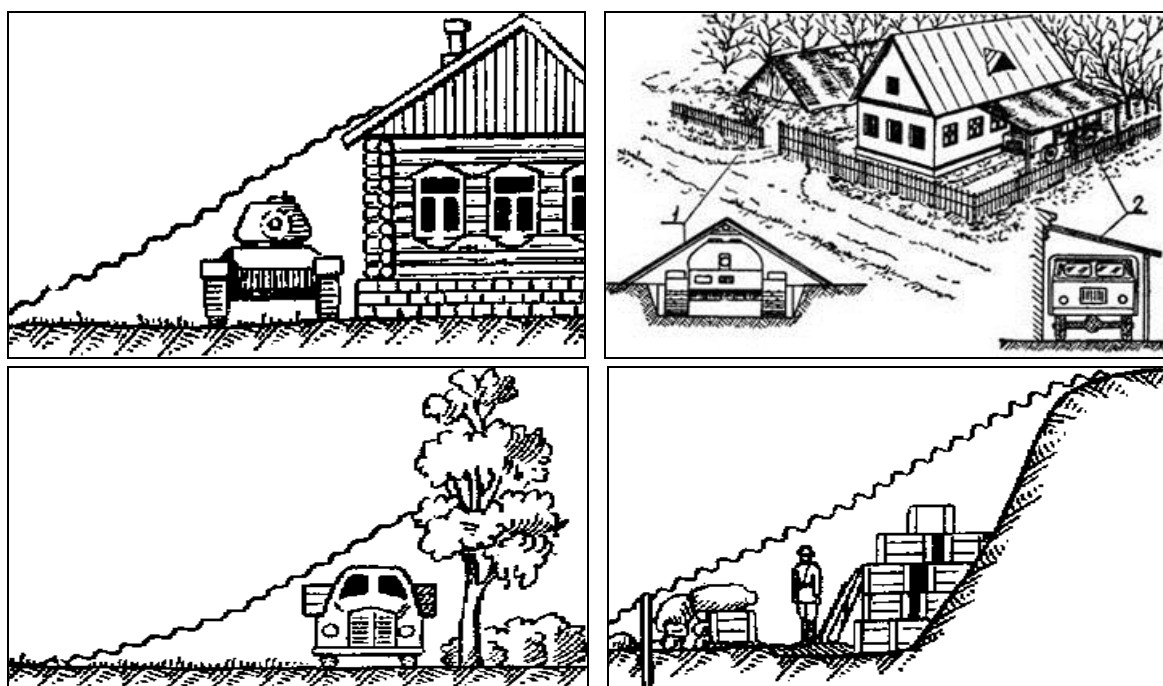
Ето защо, за да бъде намалена вероятността от наблюдение на противника и за да се намали площта на маската, те се разполагат на поляни, прилепват се към огради, поставят се в края на гората, до група дървета или други местни предмети. В гората като част от стойките могат да послужат дърветата. За покрития на хоризонталните маски се използват обикновено покритията на щатните маскировъчни комплекти. Когато се налага да се прикриват дейностите по оборудването на убежища на пунктовете за управление или да се маскира важен обект с големи размери, се поставят маски с големи междини.

За да се слива маскировъчното покритие по цвят, форма и рисунок на петната с местността, прилепващите към маската петна на местността продължават върху покритието. Когато се прикрива обект, който е в голям контраст с фона, плътността на запълването на покритието над него трябва да се маскира от щатното покритие, изсечената растителност или от други местни маскировъчни средства.

На покритието се придава геометрично неправилна форма. Онези части от него, които не опират в местни предмети, са с по-малка плътност на запълване, което прави маската по-незабележима.

Разновидност на хоризонталните маски са маските от отсечени корони на дървета. Те се издигат в гора за прикриване на задънени пътища или обекти, разположени по поляни. За да бъдат поставени между дърветата (или между дърветата и стойките), се обтягат въжета (тел).

Разновидност на хоризонталните маски са маските навеси (фиг. 13), които най-често се използват в населените пунктове. Те могат да изобразяват пристройки към къщите или към други сгради. Маските навеси са предназначени за прикриване от въздушното разузнаване на невкопаната бойна и специална техника, както и на материални средства на полеви складове. За покрития тук може да се използват не само покритията на щатните маскировъчни комплекти, а и дъски, шперплат, покривна мушама и други материали.

Фиг. 13. Маски навеси, използвани в зависимост от средата

Деформиращите маски се използват за маскировка на подвижни обекти чрез деформиране на тяхната форма и падащите сенки. Те се използват на местност, на която има местни предмети и контрастни петна. Маската се състои от няколко ветрила. Скелетът може да бъде направен от арматурна стомана или от тънки тръби. Елементите на скелета се закрепват шарнирно от страни на машината. Върху скелета се поставя покритие от тъкан. За да се придаде на обекта голямо

сходство с група храсти (дървета), целесъобразно е за елементите на скелета да се закрепят отсечени клони и храсти.

Маските макети представляват макети на местни предмети, сгради, товари, техника. Те прикриват обекта, като същевременно възпроизвеждат външния вид на местен предмет или обект, не така важен за противника. Маските макети на едрогабаритна техника (или отделна част на техниката) могат да се използват за прикриване на пускови установки, сгради, за прикритие на извършваните особено отговорни работи, а понякога и на водни ориентири. Маските макети на купи сено, пънове и други местни предмети се използват за прикритие на наблюдателни пунктове и други съоръжения.

Радиолокационните маски са предназначени за прикриване на формиранията и обектите от радиолокационното разузнаване на противника. Те се делят на маски смущения и маски екрани.

Маските смущения се правят от ъглови отражатели. Те отразяват насоченото към тях излъчване на радиолокационната станция на противника, като създават смущения (светлинни отметки) на екрана на станцията. На фона на смущенията отметките от прикриваните обекти не се виждат. Маските смущения са линейни и площни.

Линейните маски смущения се използват за прикриване на придвижването на формиранията на открити участъци на фронталните и рокадните пътища (колонните пътища). Мостовите на средни и широки реки, хидротехническите съоръжения, езерата и други радиолокационни ориентири могат да бъдат прикрити с площни маски смущения. Използваните при това ъглови отражатели се разполагат на повърхността на водата.

Маските екрани прикриват разположените зад тях обекти вследствие на екранирането на радиовълните, излъчвани от радиолокационните станции на противника. Те се различават от вертикалните крайпътни маски само по построяването на плота. Поради голямата трудоемкост маските с плот от рогозки могат да намерят приложение само в отделни случаи.

Маскиращи форми на съоръженията

Съоръжения с маскираща форма се наричат тези, които имат по-малки размери в сравнение с типовите съоръжения. Благодарение на своята форма те се сливат лесно с местността и имат външно сходство с петната, сградите или с другите местни предмети.

За да се облекчи скриването на окопите (укритията) за техниката, целесъобразно е те да се построяват без бруствери и да се придава на купчините пръст, насипите и брустверите на съоръженията геометрично неправилна форма, да се издигат закрити съоръжения за водене на огън и за наблюдение с наклонени челни стени.

Безбрустверните окопи (укрития) се получават, когато при изкопаването им пръстта се откарва (отнася) в укрити места, хвърля се в река или друг водоем. При изкопните съоръжения е целесъобразно на изхвърлената пръст, а по-нататък и на насипите (брустверните) да се придават очертания, сходни с очертанията на почвените петна в местността. Закритите огневи съоръжения с наклонени челни стени се сливат лесно със скатове на местността, имат амбразури с по-малки размери и затова са по-незабележими.

Маскираща обработка на местността

Маскиращата обработка на местността представлява създаването на петна, облекчаващи скриването на обектите. Този начин на маскировка се прилага на открита местност, за да бъдат по-незабележи техниката и съоръженията в районите за разполагане на формированията, както и в интерес на маскировката на позициите в отбрана.

Петната се правят на групи. Броят им в групата трябва да е не по-малък от броя на машините на скриваното подразделение, а броят на групите петна — два пъти и половина повече от броя на скриваните подразделения. Съоръженията за техниката и укритията за личния

състав се разполагат на петната или между тях. Брустверите и насипите на съоръженията в този случай не се скриват. Намиращата се в окопите (укритията) техника се маскира с маски прикрития според цвета на изхвърлената пръст.

На местност, покрита с трева, петната се създават по един от следните начини:

- чрез изваждане на чимове;
- окосяване на тревата;
- подпалване на тревата;
- през зимата — чрез почистване на снега и посипване с пръст разчистените места.

Най-добре е чимове да се изваждат с танкове, снабдени с булдозерно оборудване. За един час танкът може да направи пет-шест петна с площ 250 400 кв. м всяко.

При подпалването на тревата могат да се използват слама, сено, както и нафта, обработени масла и други горивни течности.

Построяване на лъжливи съоръжения

Лъжливи съоръжения се създават за имитиране на формирания и обекти там, където фактически няма такива. Най-често формиранията на Сухопътните войски построяват следните лъжливи съоръжения:

- отделни окопи за автоматчици,
- участъци от траншеи и ходове за съобщения,
- щели и убежища;
- окопи за танкове, бронетранспортъри и артилерийски оръдия;
- укрития за пускови установки, специални машини и автомобили;
- лъжливи пътища, мостове и др.

По външен вид лъжливите съоръжения не бива да се различават от действителните. Целесъобразно е да се построяват едновременно с действителните, а понякога и по-рано, за да се привлече вниманието на противника.

Лъжливите траншеи, ходовете за съобщения и другите фортификационни съоръжения имат в план същите размери на изкопите и брустверите, както и съответните действителни съоръжения. Дълбочината на лъжливите окопи за автоматчиците, траншеите, ходовете за съобщения и шчелите трябва да бъдат не по-малко от 60 см. При светла почва дъното на лъжливите съоръжения се посипва с чернозем, шлака, торф, малки иглолистни клончета и други потъмняващи материали, за да се създаде илюзията за по-голяма дълбочина.

Лъжливите окопи за танковете и другите бойни машини трябва да са с дълбочина най-малко 50% от дълбочината на реалните окопи. При използване на макети на танкове, които не са с цяла височина (полумакети, представени на снимка 15 в приложение 1), лъжливите окопи за тях могат да се изкопават по представеният на фигура 14 начин.

Лъжливите закрити съоръжения за водене на огън и наблюдение се връзват обикновено в отвесната част на хълмовете, стръмнините, преспите, като се обръща главно внимание на имитацията на амбразури и входовете. През зимата лъжливите окопи, траншеите, ходовете за съобщения и укритията за автомобилите могат да се построяват, като се разрива снегът до земята и дъното се посипва с потъмняващ материал.

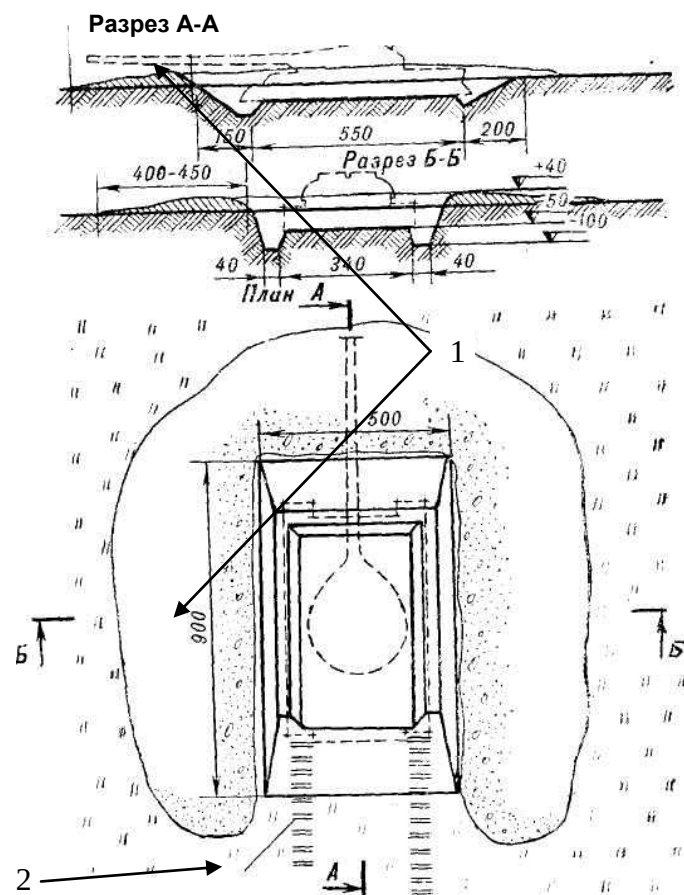
В лъжливите окопи (укрития) за техниката се поставят обикновено съответните макети на бойни (транспортни) машини. В зависимост от местоположението спрямо противника и наличието на сили и средства лъжливите съоръжения могат да се построяват механизирано или ръчно. За по-голямо сходство с действителните съоръжения лъжливите се маскират най-често с местни материали. Маскировката на лъжливите обекти се извършва умишлено небрежно, за да може

противникът да ги открие (при използване на способа на „двойния блъф“) или да ги приеме за действителни.

Лъжливите щели, блиндажи и убежища могат да се построяват през лятото чрез оголване на тревната площ (на площ, равна на площта на насипите на реалните съоръжения) и чрез показване на „входовете“ в съоръженията. Там, където се изграждат лъжливи съоръжения, се имитират признаците на дейност на действителните обекти: от лъжливите артилерийски позиции се води стрелба със скитащи оръдия в съчетание с разположени имитационни артилерийски гръмове (обхванати в мрежа и запускани съобразно вида на имитираните задачи), с течение на времето нараства броят на следите там, където това е необходимо, показва се светлина през нощта, при построяването на лъжливите съоръжения близо до предния край се възпроизвеждат характерните звуци и т.н.

Лъжливите пътища се прокарват към лъжливите преправи, огневите артилерийски позиции, складовете и лъжливите обекти. През годишните времена, когато не вали сняг, те могат да се прокарват, като се издълбава горният почвен пласт с инженерни машини или ръчно, а през зимата – като се почиства снегът и почистената ивица се насипе с пръст или друг ронлив материал.

В двата случая по лъжливите пътища е целесъобразно да се организира многократно преминаване на натоварени автомобили. Лъжливите пътища, разположени в близост до предния край, е удачно да се оборудват частично с вертикални маски или радиолокационни маски смущения. По лъжливите пътища с цел създаване на достоверност могат да се изграждат и мними контролни и регулировъчни постове.

Фиг. 15. Лъжлив окоп за танк: 1 — контур на макета на танка,
2 — следи от вериги

Начини за светлинна маскировка

Светлинната маскировка е съчетание от скриване и имитация на светлинни демаскиращи признаци на различни обекти и действия на формированията. При решаването на такива задачи се използват маскировъчно осветление и затъмнители.

Ограниченията, свързани със светлинната маскировка, забраняват използването на каквито и да е светлини на бойната и спомагателната техника при действията на формированията, както и използването на електрически фенерчета, пушенето, паленето и т.н. Приборите, работещи с инфрачервена техника с включени осветители, могат лесно да бъдат открити от противника. Ето защо те трябва да се включват само в случай на крайна необходимост.

Тъй като визуалното наблюдение от въздуха и земята си остава един от основните начини за разузнаване, прикритието на светлинните демаскиращи признаци в съвременните условия представлява важно маскировъчно мероприятие. Имитацията на светлинни демаскиращи признаци се осъществява при създаването на лъжливи обекти, при показването на марш на формированията нощем. Най-често се показват лошо замаскираните пролуки на прозорците на щабните машини, на палатки, светлината на автомобилните фарове, огньовете, приборите за нощно виждане и др.

Лъжливи пролуки на прозорци могат да се създават във вид на затворени кутии с лампите вътре или във вид на екрани, осветявани отгоре с осветители с форма на кутия. Размерите на кутиите и екраните трябва да отговарят на размерите на имитираните пролуки.

Светлината на машините по пътищата може да се представя с подвижни осветителни електростанции или с фенери, прикрепени по двойки към дървени рейки на съответно разстояние и премествани по пътя на разстояние 30 – 50 м. При подготовката на настъпателен или отбранителен бой на второстепенни направления може да се имитира използването на прибори за нощно виждане. Като лъжливи източници на инфрачервена светлина се използват акумулаторните фенери, фаровете на автомобили или други източници на светлина, закрити с инфрачервени филтри.

Маскиращи димове

Преправите, гарите за натоварване и разтоварване на формированията и другите обекти, както и действията на формированията в хода на боя могат да бъдат прикрити с димни завеси, които затрудняват или изключват възможността за визуално наблюдение (включително с помощта на прибори за нощно виждане), фотографирането и воденето на разузнаване с други оптически средства. В определени случаи димната маскировка се провежда в комплекс с радиолокаци-

онната и действията на формирования. Димните завеси се поставят през деня, в светлите нощи или в условията на използване на осветителни средства нощно време от противника.

Според предназначението си те се делят на осветяващи и маскиращи. Осветяващите (ослепяващите) завеси се създават с артилерийски димни средства или с димни авиационни бомби в района за разполагане на противника. Те ослепяват огневите точки и наблюдателните пунктове на противника, като го лишават от възможността да води наблюдение на бойното поле.

Маскиращите димни завеси служат на собствените формирования (обекти) и ги прикриват от земното или въздушното наблюдение. Най-често се използват димните шашки, които обикновено се разполагат линейно през равни интервали единично или на групи.

Димните завеси се виждат добре от големи разстояния. За да не може противникът да определи точното местоположение на обекта, задимената площ трябва да е най-малко пет пъти по-голяма от площта на прикривания обект. Със същата цел димни завеси се поставят на лъжливи направления за настъпление или контраатака и в местата, където няма никакви обекти.

При маскировката от въздушното разузнаване димна завеса се поставя не само над самия обект, но и над най-близките местни предмети, които могат да послужат за ориентири. Димните завеси следва да се планират и изпълняват така, че прикриваният обект да не се окаже в центъра на задимената площ. При прикритие на преправи на широки реки за създаването на плътна завеса димните шашки могат да се поставят на острови, салове, да се хвърлят във водата от катери, лодки и други плавателни средства.

Благоприятен за поставянето на димни завеси е вятърът със скорост 2 – 4 м/с. Неблагоприятни метеорологични условия са скорост на вятъра до 1,5 м/с или над 8 м/с, неустойчив порив на вятъра, силни възходящи въздушни течения.

Необходимият брой димни шашки за задимяване на определен обект зависи от:

- размерите на задимяваната площ;
- от времето за задимяване;
- от метеорологичните условия;
- от броя на използваните средства за задимяване.

За създаването на димна завеса над обект за прикриването му през деня от въздушното разузнаване на противника при благоприятни метеорологични условия необходимият брой шашки (N) може да бъде определен по формулата:

$$N = \frac{FT}{l_1 l_2 t} , \quad (1)$$

Където:

F - площ на димната завеса, кв. км;

T – продължителност на димопускането, min;

l_1 – дължина на непрогледната димна завеса от една шашка, m;

l_2 – широчина на димния облак в края на завесата от една шашка, m;

t – продължителност на димообразуването от една шашка, min.

Полученият брой шашки се увеличава с 10—15%, за да има известен резерв. През нощта са нужни 30 – 40% по-малко шашки, отколкото през деня. При поривист вятър със скорост над 5 m/s броят на шашките се увеличава 1,5 пъти.

Средства за въвеждане на противника в заблуждение

Във всеки момент от провеждане на операциите по заблуда се различават три вида основни средства за заблуда: физически, технически и административни. Всеки от тях може да се използва самосто-

ятелно или в комбинация с другите в зависимост от текущата обстановка и варианти за действие.

Физическите средства са дейности и ресурси, използвани да бъде убеден противникът в съществуването на дадена информация или да се отрече такава. Физическите средства включват оперативни действия и ресурси, както следва: [27]

- придвижване на войскови формирования;
- учения и тренировъчни дейности;
- тактически действия;
- логистични дейности, включително създаване и преместване на запаси от материални средства.
- мероприятия по оценяване на формирования;
- разузнавателни дейности (изграждане на секретни, наблюдателни постове и др.)
- използване на камуфлаж (включващ скриване, маскиране, смесване, нарушаване на формата на обекта и т.н.);
- използване на макети и примамки.

От изброените физически средства най-голям интерес, дори в съвременните условия, представляват макетите и примамките. Те широко се използват за заблуда на противника във визуалния спектър. Макетът представлява имитация на реален обект от бойното поле, докато примамката се използва, за да привлече вниманието на противника в погрешна посока. Като примамки може да се използват и реални образци техника и апаратура.

Важно е да се отбележи, че не е необходимо това да са специално произведени съоръжения. Могат да се използват повредени и невъзстановяеми единици бойна техника, които не са в оперативна готовност, стига да нямат видими поражения, които биха разкрили, че не представляват реална заплаха за противника. [25]

Физически средства за прилагане на задачи по заблуда

Задачи	Сензорни системи		
	Оптични	Топлинни	Радарни
Скриване	Покриване с почва Изработка на диги и насипи Покриване с отсечена растителност Екраниране (включително използване на камуфлажни мрежи) Използване на димни завеси;	Покриване с почва Изработка на диги и насипи Покриване с отсечена растителност Екраниране (включително използване на камуфлажни мрежи) Използване на димни завеси	Покриване със сено или друга растителност Покриване с почва Изработка на диги и насипи Екраниране (включително използване на камуфлажни мрежи)
Маскиране	Боядисване Светлини Използване на растителност Използване на камуфлажни мрежи	Боядисване с със специални термални бои Охлаждане/отопление; Изолация Използване на специални камуфлажни мрежи	Покриване със сено или друга растителност Използване на деформиращи формата на обекта маски
Използване на макети	Надуваеми или твърди макети	Надуваеми или твърди макети, създаващи топлинни следи Отопление/охлаждане Димни завеси	Надуваеми или твърди макети Използване на ъглови и сигнални отражатели

Макетите, които се използват, могат да бъдат щатни и изработени от подръчни материали със силите и средствата на войсковите формирования, участващи в операциите. За щатни макети днес все по-често се прибегва до използването на надуваеми макети на всякакви образци военна техника. Като се започне от камиони, танкове, пускови установки, самолети и се стигне до системи земя-въздух (снимки 11 – 17 в приложение 1). Понастоящем в Българската армия няма на въоръжение щатни макети на образци бойна техника, които да се използват в операции.

Въоръжените сили на водещите армии, като САЩ, Китай и Русия, разполагат с такива образци, за чието разработване се използват предприятия за надуваеми замъци за панаири, а не специализирани заводи от военнопромишления им комплекс. Освен това подобни образци макети се намират в продажба и могат да бъдат закупени на пазара на специална продукция, като материалите за създаването им съгласно представената от производителя информация осигуряват отразяване на енергията от инфрачервения спектър и на излъчваната от радарите, като това осигурява на макета да остава неразличим от реалната бойна техника.

При симулирането на обекти или войскове формирования в операциите за заблуда трябва да се включват обезателно личен състав и движение на бойна и осигуряваща техника. Противникът би очаквал да види определени типове силуети на техника и следи по повърхността. Ако се използват макети на техника, тогава броят на следите следва да отговаря на броя на действително числящата се техника в имитираното формирование. Желателно е тези следи да бъдат направени с реална техника за пълна достоверност.

Трябва да се представят и видими следи от войсковата дейност и живота в обекта. Например отпадъци, които да бъдат разхвърляни в обекта, съответстващи на характеристиките на реалния тип формирование, което се представя. Чрез сравняване на снимков материал, направен в различно време, противникът лесно би установил липсата

на движение в участъка. Следователно преместването на макетите и примамките и ако е възможно, работата на истинска бойна техника и дейности, извършвани от реален личен състав, увеличават вероятността противникът да бъде въведен в заблуждение. Всички тези дейности трябва да се извършват регулярно, включително през нощта и при лоши метеорологични условия.

Технически средства са онези военни материални ресурси и свързаните с тях оперативни техники, използвани да се убеди противникът в съществуването на определена информация или да отрече избраната. Различните видове технически средства могат да се използват за:

- умишлено излъчване;
- промяна на посоката;
- поглъщане на енергия и звуци [28];
- отразяване на енергия и звуци.

Поради широката възможност за използване самостоятелно от тактическите формирования от Сухопътните войски ще разгледам по-детайлно звуковата заблуда на противника.

Звуковата заблуда на противника представлява възпроизвеждане на звуци, наподобяващи звуците на бойното поле. Насочена е срещу противниковите сензори за звуково разузнаване и човешкото ухо. За да е убедителна, заблудата трябва да се спазва следното правило – това, което противникът вижда, трябва да бъде потвърдено със съответните звуци. Ако визуалната симулация е изложена пред противниковите средства за наблюдение, то звуковата трябва точно да съответства на визуалната.

Средствата за представяне на звуковата картина могат да бъдат или реални, или симулатори. Истинските звуци би трябвало да са смесени с изкуствено възпроизведените, тъй като самостоятелното използване на неистински възпроизведени звуци рядко би било успешно на бойното поле.

Ефективността на звуковите методи се увеличава през нощта или когато мястото, откъдето те произлизат, е скрито с помощта на други технически средства, например с дим. Очевидно е, че колкото по-неефективно е визуалното разузнаване на противника, той толкова повече ще разчита на други видове – и в частност на звуковото. Обхватът, на който могат да се разпространяват звуците, зависи от климатичните условия, растителността, топографията на терена, температурата и влажността.

Развитието на технологиите доведе до иновации и в областта на военната заблуда. Изследователите откриват, че в продължение на милиони години природата е създавала и развивала начини за скриване, но хората са относително новаци в това изкуство. Маскировката на бойната, транспортната и спомагателната техника с цел сливането им с околната среда започва да се използва на практика преди повече от век, но за последните десетилетия се е развила с невероятни темпове.

В ползрението на производителите проблемът с топлинното, акустичното и електромагнитното излъчване дълго не е бил аспект на изследване. След развитието на технологиите в тази сфера и възможността във всеки по-голям оръжен магазин да се закупят (включително по интернет) цифрови камери за нощно виждане, че дори и термовизьорно оборудване, нещата се променят. Идеята, че всеки от тези прибори с лекота може да се използва и от неспециалисти в съвременните условия за локализиране и обстрел на бойни машини в операциите, променя мнението за „скриването“. Търсенето на възможности за намаляване откриването на бойната техника се превръща в един основните приоритети в последните две десетилетия. Това от своя страна е задача, за чието решаване съществуват множество пречки. Скриването на бойната техника е затруднено поради ред причини:

- големи габарити, позволяващи откриването им от далечно разстояние;

- мощни и шумни двигатели, даващи възможност за разкриване на местоположението или направлението за движение;

- голямо топлинно излъчване от двигател, радиатор и механизми за завиване, както и повърхността на машините (особено след престой на слънце);

- правоъгълните форми на бойните машини са добър отражател на радиочестотните вълни, излъчвани от радар, което е още един признак, по който могат да бъдат открити.

Усилията на изследователите са насочени към търсенето на възможност за намаляване на демаскиращите фактори (отличителните белези) на бойните машини в четири направления: акустично, визуално, инфрачервено и радиолокационно. Естествено, учени от цял свят са се посветили върху този проблем, но достигането на нулеви параметри в тези направления за бойна машина, т.е. да стане „невидима“, към настоящия момент все още се оказва в сферата на научната фантастика. Множество изследователски институти и лаборатории правят изпитания с цел намаляване на демаскиращите свойства на бойните машини, но то този момент резултатите все още не оправдават желанията. Неудовлетворението се дължи на факта, че ако се намалят радиочестотните, това става сметка за визуалните характеристики или обратно. Търсенето на баланс (компромис с определени параметри) е неизбежно и засега това е най-приемливият вариант. Най-добрите постижения до момента, за които може да се открие информация, са следните:

Иновационният 3D камуфлаж (снимка 1 в приложение 4) с наименованието TactiCam, разработен от фирма ArmorWorks, притежава потенциал да снижава отражаемата повърхност на транспортните средства в радиочестотния, инфрачервения и видимия спектър. Външният слой на материала TactiCam произволно е оформен в триизмерна структура в различни геометрии фигури с различни нива и дълбочина. Тази компютърно генерирана безразборна структура отразява енергията на машината в случаен образ, предотвратявайки от-

криването на обекта от сензори в оптикоелектронния и милиметровия диапазон. Този материал може да се използва съвместно с материали, поглъщащи или намаляващи радарното или инфрачервеното излъчване. Може да се използва също за запълване с изолационен материал, който намалява собственото топлинно излъчване, както и това от слънчевата топлина.

Израелски специалисти са постигнали нови успехи в „топлинната маскировка“. Фирмата Eltix [47] е разработила т.нар. система „Черна лисица“ (Black Fox). Тя позволява в широк диапазон да бъде променен „топлинният портрет“ на обекта, който трябва да бъде скрит. Разработката е започната през 2006 г. и през 2011 г. са проведени първите представяния. Компанията е демонстрирала прототип на армейски джип, екраниран със специални панели, които сканират околната среда и формират аналогично излъчване, позволяващо джипът „да се разтвори“ в естествения фон. По време на изпитанията след включването на тази система джипът просто е изчезнал от екрана на топлинния визьор. Тъй като подобен метод за маскировка има и минуси – бариерата е непреодолима за инфрачервените лъчи от двете страни и екипажът на екранирания обект също не може да наблюдава местността, е създаден т.нар. активен прозорец. Другата „перла“ на „Черната лисица“ е, че комплексът дава възможност не само да се скрие целият обект, но и с цел дезинформация на противостоящите сили да се промени топлинният му облик – например танкът да се „превърне“ в крава или лек автомобил с повишена проходимост да бъде представен за танк. На този етап системата е предназначена само за бронирана техника, но във фирмата вече работят по адаптирането ѝ за хеликоптери и катери, които се използват от специалните подразделения.

В армията на САЩ опитите за снижаване на демаскиращите показатели на бойните машини започват с проекта JLTV (Joint Light Tactical Vehicle). Целта му е създаване на нов клас транспортно средство (за Сухопътните войски, Корпусът морска пехота и специалните

сили), което да замени съществуващите HMMWV. Методиката за снижаване на демаскиращите показатели е включена в изискванията за поставяне на система за димна завеса, която да скрива машината от визуално наблюдение, от лазерно целеуказване и лазерни оръжия.

В недалечно бъдеще новопоявяващите се материали ще успеят да предложат все по-голямо снижаване на отражателната способност на военната техника. Една от националните лаборатории в САЩ предлага на пазара електропроводна графитна пяна HCGF (Highly Conductive Graphite Foam) като средство за снижаване на отражателната способност на техниката. Тя притежава две особено ценни свойства – превъзходен топлопроводник и изключителна лекота. Поставена върху бронираните машини, пяната способства за допълнителното охлаждане на основните източници на топлина (двигател, радиатор, механизми за завиване) и намалява излъчването на топлина. Това теоретично може да позволи поставянето на много по-малки по габарити радиатори и намаляване на теглото като цяло. В официалното представяне се споменава също, че HCGF намалява електромагнитното и акустичното излъчване, постигнато благодарение на превъзходните звукопоглъщащи характеристики и добрата електропроводимост, способстваща за „поглъщането“ на радиовълните.

CARC (Chemical Agent Resistant Coating³¹) е лаково покритие в различни нюанси и оттенъци, които в момента се използва за маскировка на машините на морската пехота на САЩ. Освен снижаването на възможността за откриване във визуалния спектър това покритие притежава и няколко други ценни качества. Първо, абсолютно неабсорбиращото свойство на тези вещества не позволява задържането върху машината на никакви химически или биологични агенти и спомага за лесното им отстраняване. Второ, тези покрития притежават свойство за снижаване на топлинното излъчване. Един от оттенъците на зеленото притежава по-малко инфрачервено излъчване от хлоро-

³¹ покритие устойчиво на влиянието на химически вещества

фила, което рязко снижава откриваемостта на машините при покриването с този оттенък при използването им в гориста местност.

ADAPTIV е технология, разработена от компанията BAE Systems, която чрез покриването на бойна машина със специално проектирани шестоъгълни метални плочи (пиксели) намалява нейните демаскиращи признаци. В приложение 4 са представени нагледни материали (снимки 5, 6 и 7) на технологията. Посредством разположени по машината камери (способни да сканират местността в близост до нея) се получава информация за инфрачервения фон около машината. Впоследствие след обработка на информацията до всяка от плочите се подава определено напрежение за изменение на температурата, което дава възможност за топлинно „сливане“ със заобикалящата среда.

Пикселите могат да се нагряват до температура, която да пресъздава данните за топлинно излъчване на друго превозно средство (лека кола или камион). Друго полезно свойство на тази технология е, че може да се използва за разпознаване на собствените машини (подобно на системата за разпознаване свой-чужд). Изпитанията на компанията BAE Systems вече са в процес на приключване, като за прототип се използва верижната БМП CV90.

Гръцката компания Intermat се занимава с разработването на технологии за снижаване на визуалната и температурната откриваемост на военни машини. Последната им разработка е специална серия бои и лепящи се материали с характерното наименование CHAMELEON. Снимки (9 и 10) за постиженията на технологията са представени в приложение 4.

За тази серия производителят твърди, че значително минимизира, а при определени случаи могат да се достигат и нулеви стойности на топлинното излъчване на което и да е транспортно средство или сграда. По този начин термовизьорите и въоръжението с инфрачервено оборудване няма да могат да изпълняват предназначението си, тъй като топлинното излъчване на машината ще бъде със значително по-ниски

характеристики от заобикалящата среда, което пък повишава шансовете за избягване на попадения от ракети с топлинно насочване. Освен за повърхността на машината са разработени и специални самозалепващи се камуфлирани антитермални системи и тъкани, предназначени за покриване на гумите и предното стъкло. Производителите се гордеят с разработените чохли за защита на движещите се части на машината, като твърдят, че нито тактическите възможности, нито движението се ограничават вследствие на използването им.³²

Шведската компания Saab Barracuda също предоставя решения по проблема на снижаване нивото на демаскиращите признаци на военните машини във всички спектри. Специализираните системи са създадени с цел съответствие както на машината, така и на обкръжаващата среда на необходимото ниво на защита. Отчитайки, че най-голяма е уязвимостта на бойните машини по време на движение, компанията насочва своите усилия в разработването на различни модификации на „мобилен камуфлаж“. Една от разработките (Heat Reduction System) освен защита от вражеските сензори снижава вътрешната температура в бойното отделение на машината, като по този начин се повишават работоспособността на екипажа и ресурсът на електрооборудването.

Мобилната система за скриване Mobile Camouflage System (MCS) е разработена за скриване на стационарни и движещи се машини (снимка 8 от приложение 4). Тази система комбинира два компонента – покритие с неотразяваща повърхност, върху която се наслагва триизмерно покритие. Комбинацията от компоненти помага да бъдат намалени не само визуалните и инфрачервените характеристики, но осигурява известна защита срещу откриване от радиолокационни системи и оръжия.

Познаването на формите, методите, мероприятията, мерките, дейностите и действията, свързани с военната заблуда, от офицерите и повишаването на способностите на формиранията по прилагането им в процеса на подготовка ще способстват за ефективното им прилагане и

³² Основните изпитания са проведени със самоходната PC30 HIMARS.

ефикасното им осъществяване. Съчетаването им би довело до създаването на нови подходи за прилагане на операциите по военна заблуда и ще способства за постигане на търсените ефекти и изпълнение на поставената мисия.

Както се смята, че всяка снежинка, всяко листо на всяко дърво, всеки човек на Земята са уникални сами по себе си, така уникални ще са и решенията за прилагане на военната заблуда. Всяка военна операция има свои характерни черти и по своему е разнообразна. Разликите в прилагането на военната наука от командирите в реалния свят определя развитието на военното изкуство и го прави безкрайно разнообразно.

Разнообразието за разлика от еднообразието е естествено състояние за природата и именно то поражда интереса към военната заблуда. Ние сме създадени да работим в обстановка, в която се търсят начини да налагаш мнението си над останалите. Ето защо колкото по-добре се познават възможностите за прилагане на военната заблуда, толкова по-интересно, разнообразно, а понякога дори изненадващо ще е постигането на желаното състояние с минимален разход на ресурси. Търсенето на възможности за прилагане на способите, формите, действията и мероприятията в хода на подготовката на командирите, щабовете и формированията ще донесе удовлетворение от практическото приложение на наученото в класните стаи.

Възможността за прилагането на операциите по военна заблуда в широкия спектър операции (бойни, за сигурност и стабилизиране, за поддържане на мира и в мирно време) по всяко време и във всякакви условия на обстановката (екстремални климатични условия) и средата (градски условия, в планини, гори, джунгла, пустиня и т.н) поставя множество предизвикателства пред командирите и щабовете, свързани с планирането на военна заблуда, а към формированията – за прилагане в практиката. Планирането на операциите по военна заблуда по своята същност и характер не се различават от общия процес на планиране, но то притежава специфични характеристики, които за пълнота на настоящето изследването е необходимо да бъдат разгледани.

ПРОЦЕС НА ПЛАНИРАНЕ НА ОПЕРАЦИИ ПО ВОЕННА ЗАБЛУДА

*Във военната заблуда умът трябва да бъде
в съюз с фантазията.*

Перифразирана мисъл на Иван Гончаров

Методологията на военната заблуда се занимава и разглежда всички дейности, мероприятия, мерки и действия, свързани със заблудата – превантивни, по време на планирането и при воденето на тактическите действия и операциите, както и след приключването им.

Планирането на военната заблуда се осъществява от субекта на военната заблуда (командирите и щабовете) на подразделенията, частите и съединенията [4] обикновено под единен замисъл, целящ постигането на определен стратегически, оперативен или тактически ефект. Твърде рядко противостоящите сили биват въведени в заблуждение при предприемането на единични или еднократно насочени действия или мероприятия. Комбинирането на различни похвати, методи и средства, съчетани с реални действия, води до желанния ефект или резултат.

Планирането на операциите по военна заблуда е част от процеса на планиране и провеждане на операциите и тактическите действия от формированията на Сухопътните войски и има своето място в общия процес на вземане на решение. Осъществява се от органи (за управление, планиране, оценка), процедури и изпълнители.

В зависимост от наличното време за способите за планиране на операциите по военна заблуда могат да бъдат разнообразни, но най-общо могат да се определят като:

- последователен;

- паралелен;
- смесен.

Последователният способ предоставя възможност операциите по военна заблуда да се планират детайлно на всяко от нивата на приложение (стратегическо, оперативно и тактическо) и се използва предимно при наличието на време, т.е. при предварително планиране на операциите.

Паралелният способ се прилага при кризисно планиране и изисква точна синхронизация между нивата на планиране, както и координация на операциите по военна заблуда с взаимодействащи и съседни.

Смесеният способ представлява компилация от предходните и може да се прилага по време на стадия адаптация, когато след провеждането на операция по военна заблуда трябва да се оцени изпълнението на поставените цели и необходимостта от развитие, продължаване или прекратяване на операцията по военна заблуда.

Планирането на операциите по военна заблуда се осъществява като част от общия процес за планиране на операциите на стратегическо, оперативно и тактическо ниво, възприет доктринално в Българската армия.³³ Липсата на доктринални схващания за планирането на такъв вид операции изисква разглеждането и възможностите за използването им съгласно нормативните документи.

Имайки предвид развитието на военното дело, респективно развитието на военната заблуда, може да се твърди, че винаги се преминава през една определена времева последователност (етапи, фази, стъпки и т.н.). Етапите на операциите по планиране на военната заблуда се съсредоточават върху съгласуването и координирането на действията при развърщането, изпълнението на задачите, защитата, поддръжката и осигуряването на силите по време на различните фази

³³ Става дума за Доктрината за планиране на операциите. София, 2012. Ръководство за планиране на операциите. Част I. Стратегическо ниво. Част II. Оперативно ниво. Част III. Тактическо ниво. – Б.а.

на операцията, фазите на операциите по военната заблуда и задължително са единни в рамките, определени от субекта на военната заблуда.

За военната заблуда такава времева цикличност може да се определи като етапи, които се заключават до следните:

- етап на планиране (проектиране);
- етап на синхронизиране;
- етап на организиране;
- етап на реализация (технологичен);
- оценъчен етап (рефлексивен).

Етапът на планиране представлява построение на модел на действията на субекта на военната заблуда, модел за действията на въздействащата система на военната заблуда, както и планове за тяхната реализация. В този етап се определят и основните елементи, които ще вземат участие във военната заблуда. Формално погледнато, етапът на планиране представлява разпределение на ресурсите в пространството и времето. Планирането се осъществява на всяко от нивата за командване и управление. Независимо от нивото този етап изисква детайлно планиране на военната заблуда по цели, обекти, време, място, задачи и ефекти. През него е наложително да се определят и критериите за ефективност.

Етапът на синхронизиране представлява изграждане на всички възможни координационни, синхронизационни и взаимодействия линии, посредством които се осигуряват връзки с всички възможни нива на управление. На стратегическо ниво се изпълняват мерките по координация между военните и невоенните участници (медии, ведомства и организации и т.н.) в операциите по военната заблуда. На оперативно ниво този етап се насочва към синхронизиране действията между видовете въоръжени сили за съвместни действия по военната заблуда, а на тактическо ниво е обвързан с взаимодействието между различните родове войски и сили.

Етапът на организиране е пряко насочен към детайлно изяс-

няване и определяне на конкретните задачи³⁴, които ще се изпълняват от подчинените, поддържащите и взаимодействащите сили и средства, определени по време на етапите на планиране и синхронизация.

Етапът на реализацията е пряко свързан с командването, управлението и практическото осъществяване на разработените планове, т.е. прилагане на практика. Резултатите от него всъщност са резултат на управленското въздействие на субекта спрямо обекта на военната заблуда.

Оценъчният етап е този, който дава тласък за развитието на операциите по военна заблуда като неразделна част от военното дело. Посредством него се определя доколко дадени действия, свързани с военната заблуда, в определен период от своето развитие и при определени фактори на обстановката са били резултатни и доколко не. Резултатите от този етап са и реалната оценка на системата за военна заблуда, т.е. определя се дали са необходими корекции, или е необходимо създаване на нова система за военната заблуда. Този етап може да се използва за определяне на ефективността на военната заблуда за всеки от предходните. Именно чрез него се отчита постигането на критериите и се определя ефективността на военната заблуда, като въз основа на получените резултати може да се продължи или прекрати изпълнените на операциите по военна заблуда.

Следвайки афоризма на генерал Дуайт Айзенхауер: „Плановите са нищо – планирането е всичко“,³⁵ следва да се обърне внимание именно на етапа планиране, както на съображенията и факторите, които командирите следва да съблюдават, за да успеят да постигнат желаното крайно състояние.

Решението за провеждане на операции по военна заблуда

³⁴ Тук под задачи се имат предвид всички действия, дейности, мерки и мероприятия, определени за изпълнение от участниците в операциите по военна заблуда.

³⁵ Plans are nothing, planning is everything.

може да бъде взето както в началото на процеса на планиране на операциите (вземане на решение) [3, 4], така и на по-късен етап. Задължително се планират операции по военна заблуда, когато има поставена задача от старшия командир за участие в нейното провеждане. В случай че командирът няма поставена задача по планиране и провеждане на операции по военна заблуда и реши да проведе такива, необходимо е задължително съгласуване със старшия командир. Това изискване се определя от факта, че при провеждане на операции за военна заблуда съществува опасност от компрометиране на реални операции на съседни или на формирания, пряко подчинени на старшият командир.

Първоначалният замисъл за провеждането на такива операции може да се формира в намерението на командира за провеждане на операцията, а в течение на преминаването на стъпките от процеса на планиране ще се определят от вида, характера и необходимостта от провеждане на операции по военна заблуда.

Ако липсват указания в инициращия документ за планирането, най-удачно е решението за планиране на операциите по военна заблуда да се вземе след преминаване на стъпка 2 – анализ на мисията, тъй като именно тогава се извършва основната част от анализа на всички фактори на обстановката, които могат да окажат положително или отрицателно влияние върху изпълнението на мисията.

В този случай ще има достатъчно събрана, анализирана и синтезирана информация за терена (зоната на операцията), за противостоещите сили, за собствените сили, за времето (като сезон и продължителност), за цивилното население (т.е. факторите на обстановката). След формулиране на изводите от въздействията на всеки от факторите може да се вземе решение за планиране провеждането на операции по военна заблуда.

Последователността на процеса на планиране на военната заблуда, както възможностите за прилагане, участниците в него и отговорностите, ще зависят от нивото, на което се взема решение за при-

лагане на военната заблуда (стратегическо, оперативно или тактическо). Имайки предвид всеобхватността на проблема с планирането на операциите по военна заблуда, в монографията основно ще бъде засъгъпен проблемът с планирането на тактическо ниво. Решаването на проблематиката, обхващаща другите две нива, ще бъде обект на изследване в по-нататъшната дейност на автора.

Планирането на операциите по военна заблуда може да се осъществява въз основа на стандартни процедури на формирането и модел за работа, разработен от щаба. В моделите за работа на щабовете на тактическите формирования следва да бъдат включени и инструкции, които да обхващат последователността от действия на всеки участник в планирането и провеждането на операциите по военна заблуда.

Представеният подход може да се прилага за всяка ситуация (независимо от вида на основната операция), в която се планират операции по военна заблуда, като не претендира за всеобхватност и се предлага в помощ на командирите и щабовете. Всеки командир (и подчиненият му щаб) въз основа на собствените опит, подготовка и интуиция може да допълва или редуцира предложените в подхода стъпки. Подходът е особено подходящ при планиране на операции по военна заблуда с цел скриване (маскиране) на обекти, които биха представлявали високостойностни цели за противостоящите сили.

При планирането следва да се извършат няколко основни стъпки:

- идентификация на заплахата;
- идентифициране на критичните обекти;
- оценка на обектите на военна заблуда;
- оценка на демаскиращите фактори;
- определяне на целите;
- избор на способа, действията, мероприятията, мерките и средствата;

- разработване на план;
- преглед, оценка и коригиране на плана.

За да се *идентифицира заплахата*, е необходимо да се определи с какви средства за разузнаване разполагат противостоящите сили, да се определят вероятните видове сензори, оръжейните системи, които имат (или могат да придобият) по време на операцията, и вероятните им направления за действие. Друга важна характеристика, върху която е необходимо да се насочат усилията за добиване на информация, е за стила на командване и управление на противостоящите сили и на самия командир (обект на военната заблуда). От тази информация може да определи кой от способите за военна заблуда би бил най-подходящ за прилагане. Ако командирът на противостоящите сили командва чрез подхода на мисийното командване, операциите по военната заблуда ще изискват детайлно синхронизиране и рискът от прилагането им няма да може да бъде достатъчно добре оценен.

Това ще се обуславя от вероятността подчинените му командири да предприемат действия, несъответстващи на желаните от субекта на военната заблуда очаквания. Ако пък е възприет едноличният стил на командване, тогава е необходимо да се търсят слабостите на обекта на военната заблуда по отношение на лични психологически и физически качества. Откривайки ги, би било по-лесно да се определят средствата, способът и действията за въвеждането му в заблуда.

При *идентифицирането на критичните обекти* е необходимо вниманието да се насочи не само върху обектите на противостоящите сили, а и върху собствени. При определянето на обектите на противостоящите сили, въз основа на анализа на мисията и изяснените силни страни на противостоящите сили се уточнява и какъв ефект от операциите по военна заблуда ще се търси за неутрализиране на тези силни страни и за начина, по който да им се въздейства. Необходимо е да се определят и собствените обекти, които биха представ-

лявали високостойностни цели за противостоящите сили, включително критичните от гледна точка на провеждане на операцията.

Оценката на обектите се извършва с една основна цел – след като критичните високостойностни цели са установени, усилията да се насочат за определяне на онези техни характеристики, които биха били видими за противниковите сензорни системи за разузнаване, наблюдение и определяне на целите. За да се извърши тази оценка, е необходимо да се разработят справочници с наличните данни и възможности на системите за добиване на информация на противостоящите сили. Прегледът на картите на зоната на операцията, плановете на различните обекти, наличието на пещери, подземни комуникации и други също би бил от полза, а ако има възможност за получаване на реална картина (или налични въздушни или сателитни снимки) на областта, в която са разположени целите, това би било от голяма полза за всички планиращи.

Също така е необходимо да се има предвид какви са способности за добиване на информация от противоположните сили, подготовката им и какво всъщност би могло да бъде засечено в целия електромагнитен спектър (визуален, звуков, топлинен, радиолокационен и т.н). Получаването на информация, че противостоящите сили са се сдобили с най-новите системи, не бива да е критерий, въз основа на който да се преустанови планирането на операции по военната заблуда, тъй като времето за изучаването, подготовката на екипажите, както и поддръжката могат да не са на необходимото ниво.

В тази стъпка се определят и цели, по които противостоящите сили, получавайки информация, че са в нашия боен ред, биха могли да предизвикат задължително въздействие от страна на противостоящите сили. Такива цели дори да не са на наше разположение са подходящи за създаване като лъжливи, знаейки, че по този начин противостоящите сили ще насочат усилията си по тях напразно.

Оценката на демаскиращите фактори, които могат да разкрит обектите в целия електромагнитен спектър, е необходимо да се из-

вършва, за да може да се определи в коя част от спектъра, кои обекти са най-уязвими (и за собствените, и за противостоящите сили). По този начин ще се определят и съответните средства и мероприятия, които да се предприемат, и по какъв начин и ред да бъдат планирани. В тази стъпка е желателно, както това е осъществено в армията на САЩ, да се разработят следните база данни:

- Характеристики на излъчване (signature) на всяка от наличната бойна, транспортна и спомагателна техника (за собствените и противостоящите сили), които по своята същност са съвкупност от всички демаскиращи признаци на даден обект – негов „портрет”. За всяка отделна машина може да се разработи база данни и да се определи съответен код, който да отговаря на всички отражаеми и видими характеристики на техниката.

- Възможности за изменение на кода (signature management), промяна или изопачаване на търсените характеристики на даден обект чрез активни или пасивни мерки, с използване на техники, оборудване или тактики. По такъв начин предварително ще има база данни за всички възможни интерпретации на всеки елемент, участващ в операциите, и той своевременно ще бъде откриван (дори след предприети заблуждаващи мероприятия).

- Създаване на профил на формирование (обект) (unit profile), описание на състава на формированятия, участващи в операцията по заблуда, а така също кога и къде действат. В помощ на планиращите органи се разработва база данни с профили на различни формированя (механизирани, танкови, лекопехотни и т.н) с техните индикатори (демаскиращи признаци).

За да се *определят целите* на операциите по въвеждане на противника в заблуждение, е те да отговарят на плана за военната заблуда на старшия командир (ако се участва в такава операция) или да определят желаното ниво на намаляване (или увеличаване) на признаците (белезите) на обектите и ресурсите, които да се ангажират. Те се основават на резултатите от предходните стъпки. За всяка

от фазите на операциите по военна заблуда се определя по една основна цел, чието постигане се определя от постигането на определените критерии за ефективност.

Целите, които се преследват, могат да се променят с развитието на обстановката и подлежат на преглед периодично в процеса на планиране на операциите по военна заблуда. В специализираната литература на САЩ се използват две понятия, свързани с военната заблуда, чието определяне е необходимо именно в тази стъпка. Това са желано схващане (*desired perception*) и замисъл на заблудата (*deception story*). Желаното схващане е онзи елемент, когато се осъществят намеренията по убеждаване на обекта на заблуда в необходимостта от вземането на решение, търсено за целите на операцията по военна заблуда. Замисълът на заблудата представлява сценарий, описващ действията на собствените сили, които ще се „представят“ с цел възприемане на желаното схващане от обекта на заблудата.

Да се *изберат способът, действията, мероприятията, мерките и средствата*, които да се използват за провеждане на операциите по военна заблуда е най-важната стъпка при планиране на тези операции. Тук се изисква обвързване на военната наука и изкуство³⁶, за да бъдат постигнати максимални резултати с минимални усилия и ресурси. Да се изберат такива средства и техники, с които най-добре биха се постигнали набелязаните цели в рамките на съществуващите ограничения в разполагаемите ресурси.

В тази стъпка в армията на САЩ насочват усилията си в две направления – определяне на мероприятия по заблуда (*deception event*) и на заблуждаващи действия (*deception action*). Първите се определят като мероприятия, които се провеждат в определено време и място за поддържане на операцията по заблуда, а вторите – като съвкупност от взаимно свързани заблуждаващи събития, съставляващи основния компонент на операцията по заблуда.

³⁶ За да има наука, е необходима база с данни; за да има изкуство, е необходим талант.

Разработването на план за операциите по въвеждане на противника в заблуждение е задължителна стъпка на стратегическо, оперативно и тактическо ниво, в случай че това е нивото, на което се взема решението за прилагането на военна заблуда. Ако дадено формирование не планира, а само участва в операцията по военна заблуда на старшата инстанция, щаба на това формирование разработи само анекс. И в двата случая документът трябва да осигурява постигането на целите с наличните ресурси, време, личен състав и оперативни съображения. Ако не може да бъде разработен ефективен план, осигуряващ изпълнение на целите, е необходимо да се повторят предходните две стъпки, докато се изготви работещ и осигуряващ постигането на зададените цели план.

При разработването на плана е необходимо да се търсят отговори на следните въпроси:

- Заблуждава ли се противникът в достатъчна степен?
- Постигат ли се целите на военната заблуда?
- Допустим ли е рискът от прилагането на военна заблуда ?
- Увеличава ли се способността за оцеляване на собствените обекти, към които са насочени операциите по военна заблуда?
- Използваните средства за въвеждане в заблуждение покриват ли изискванията за противодействие на предварително набелязаните противникови сензори, работещи в определени участъци от електромагнитния спектър?
- Осигурена ли е поддръжката на използваните средства в рамките на съществуващите ограничения от ресурси?

Прегледът, оценката и коригирането на плана е крайната стъпка при планирането на операциите по военна заблуда и се осъществява, за да се определи ефикасността на планираните действия. Вследствие на промяна в обстановката, получени нови данни, резултати и отчитане на постигането на търсените ефекти може да се преустанови прилагането на плана, да претърпи корекции или да се продължи изпълнението му. Основният елемент, върху който се набляга,

трябва да е съотношението риск-изгода, което като ключов елемент в планирането на заблудата следва постоянно да се оценява на всяка от стъпките на операцията.

Изпълнението на плана се осъществява чрез заповед. При наличието на достатъчно време е желателно да се проведат предварителни тренировки по изпълнение на всяко от планираните действия, дейности, мерки и мероприятия. Вследствие на открити пропуски е наложително да се набележат мерки за защита или противодействие. [46] Важна част от изпълнението на плана (особено, ако е необходимо включване на подчинени формирования) е прилагането на условието „необходимо да се знае“. При планиране на операции по военна заблуда това „условие“ всъщност е списък със сведения, разработени от планиращия състав на операцията по заблуда, и се свеждат до конкретния изпълнител в точно определеното в плана време, мястото и начин.

По време на всяка от стъпките се прави оценка на влиянието на определени фактори и съображения, които всеки командир и щаб следва да спазват. Последователността е представена на фиг. 16.

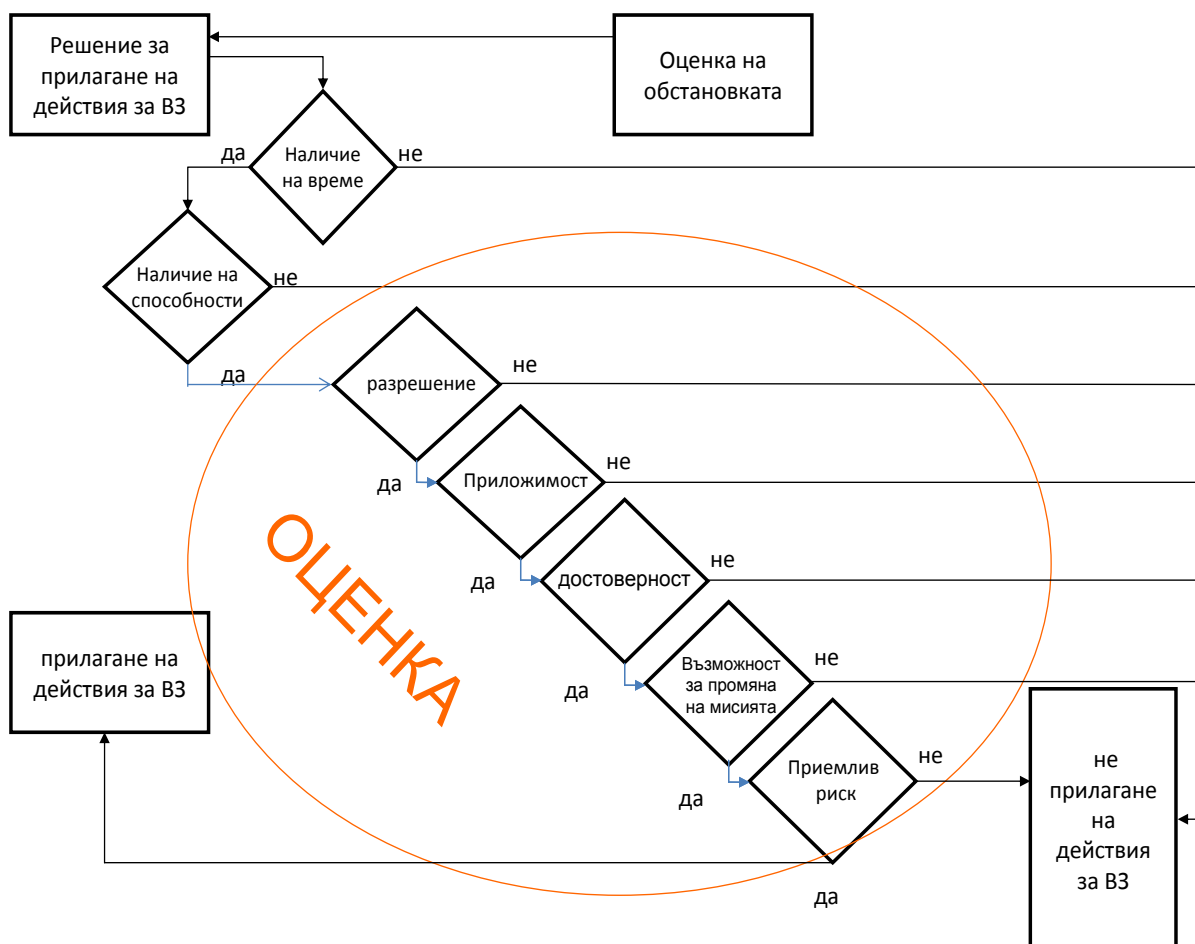
Първият от факторите, с които е необходимо да се съобразят командирите и щабовете, е наличното време за планиране, организиране, изпълнение и контрол на операциите по военна заблуда. Оценявайки този фактор, се определя доколко е целесъобразно предприемането на действия по военна заблуда. Времето е необходимо да се оценя като сума от времето, през което собствените формирования изпълняват операциите по военна заблуда, времето за предаване на информацията от средствата на разузнаване на противостоящите сили, времето за оценка на обстановката от обекта на военна заблуда и времето за реакция от формированията на противостоящите сили. При липса на достатъчно време не е целесъобразно да се изпълняват операции по военна заблуда, тъй като невъзможността от постигането на желания ефект ще доведе до загубата на ресурси.

Другият фактор, който следва да се спазва, е наличието на собствени способности (достатъчност от сили, ресурси, въоръжение и техника, поддръжка и осигуряване и т.н). Липсата на достатъчно сили като цяло за провеждане на операцията (тактическите действия) при определени обстоятелства може да бъде показател за необходимостта от провеждането на операции по военна заблуда. Общо правило е, както при операциите по осигуряване на безопасност, че при заделяне на повече сили и средства за операции по военна заблуда намалява общият боен потенциал за изпълнение на решителната операция (тактическо действие).

След определяне на достатъчността на силите и средствата за планиране на действия по военна заблуда се изисква разрешение за прилагането им, тъй като в определени случаи вместо да насочим усилията на противостоящите сили в неизгодно направление, може да се окаже, че случайно сме ги насочили към критична точка на старшия командир.

Проверката за приложимост може да се извърши единствено и само при проиграване на вариантите за действие (ВД) и ако тя се окаже неблагоприятна, се разработва нов ВД, при който не се предвиждат мероприятия по военна заблуда или в ограничен мащаб.

Достоверността е свързана с принципа убедителност и изисква стриктен контрол от страна на командирите спрямо провеждането на действията по военна заблуда. Проверката може да се осъществи чрез обстойно наблюдение на противостоящите сили и да се прецени доколко са изпълнени очакваните действия от тяхна страна.

Фиг. 16. Последователност на процеса на планиране в зависимост от факторите, оказващи влияние върху решението за прилагане на операции по военна заблуда

Възможностите за промяна на мисията са свързани предимно с активните действия на формированията по военната заблуда и доколкото при промяна в условията на обстановката е възможно да се променят задачите в хода на провеждане на операцията. Като пример може да се посочи до каква степен при поставена задача за изпълнение на лъжлива атака и липса на търсената реакция от страна на противостоящите сили е възможно да се изпълни реална задача от формированието.

Рискът, който се приема при планиране на операции по военната заблуда, се определя единствено и само от командира и зависи предимно от неговия личен опит и конкретните условия на обстанов-

ката. Рискът може да се разглежда както за изпълнение на поставената мисия, така и за формиранията, които изпълняват операцията по военна заблуда. Рискът винаги и постоянно се съпоставя с възможността от постигането на успех в операциите по военна заблуда.

Операциите по военна заблуда могат да се проведат и без да се преминава последователно през всеки от етапите и стъпките, но в такива случаи рискът, който се поема, е значително по-голям.

Последователността на преминаване на процеса на военната заблуда няма задължителен характер, но при спазване и осъществяване на възможно най-пълна оценка на влиянието на всеки от факторите и съображенията, които да се вземат под внимание, се създават предпоставки за повишаване на ефикасността от вложените усилия.

Важно е да се запомни, че планиращите операциите по военна заблуда винаги трябва да задават следния въпрос на командира, който има намерение да я приложи: *„Какво искате да направи противникът?“*, и никога въпроса: *„Какво искате да си помисли той?“*.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изучаването на великите дела на пълководците не бива да се извършва, за да им се подражава, а за да се почувстват чрез всяко от сетивата.

ген. Драгомиров

Въпросите, свързани с измамата и заблудата на опонента, все повече интересуват политици и военни ръководители, като се възлагат задачи на най-проспериращите учени в различни области да насочват своите разработки именно в тази насока. Полето за изява е твърде обширно, като се започне от чисто физическата сфера, електромагнитните явления, нанотехнологии и се стигне до киберпространството. Разработват се различни проекти в различни направления и рядко се среща информация за тях. От изнесената информация за проектите „Дъга“ и „Стелт“ става ясно, че същността им е да скриват обектите за военни цели. Технологията е разработена по начин, по който чрез промени на външни електромагнитни полета около даден обект той да се скрие от визуално наблюдение и да се направи напълно невидим за радарите.

Последната разработка в тази област е подобна по някакъв начин на споменатите проекти, но за разлика от тях иновационният проект „времеви часовници“ не се основава на манипулиране на електромагнитни полета. Този проект на Пентагона е усъвършенстван въз основа на факта, че различните честоти на светлината могат да се движат с различна скорост. Физиците са успели да постигнат т.нар изчезване на обект в даден момент или събитие, пропускайки лъч зелена светлина чрез оптичен кабел и двустранна леща, която разделя лъча на два с различна скорост: червен бавен и син бърз. Достигайки

макар и минимална разлика в скоростта на двата лъча, физиците получили възможност да скрият събития и предмети, които са във „времевата дупка“ между червения и синия лъч. Тази дупка се оказала достатъчна, за да създаде ефект на невидимост. Какво се случва по време на тази времева дупка за момента е невъзможно да се разбере.

Да заблудиш опонента си е възможно по много начини, форми и похвати, чрез използването многобройни способности, техники, тактики, дейности и действия. Заблудата може да има различни задачи, да цели, да търси постигането на различни резултати и да бъде постигната чрез разнообразни ефекти. Може да се практикува на всички нива за командване и управление. Накратко, това е една изключително многообразна част от военната наука и изкуство, съдържаща елементи от множество нейни подобласти, които, обединени по определен начин, се използват за специфичните цели на въвеждането в заблуждение.

Както е валидно и за всяка от останалите области на военната наука, и при въвеждането на противника в заблуждение миналият опит и систематизираният познания не бива да се приемат като единствените и верни твърдения и догми. Трябва да се има предвид, че един добър пример за успешна заблуда на противника в миналото може вече да е изцяло неподходящ за прилагане в определен момент, което съвсем не означава, че една успешна техника за заблуда от минала операция не може да бъде адаптирана и използвана в съвременната оперативна среда.

Напротив, това означава, че примерите за заблуждаване на противника от миналите войни задължително трябва да бъдат адаптирани към предстоящата операция, като внимателно се анализират всички промени на средата и действията във войната, настъпили от времето, когато тя е била успешна, дотогава, когато се планира да се използва. Еволюционното развитие на преценката преминава през етап, когато мисленето и логическата обработка на действителността

се нуждаят от опорни точки, т.е. от данни, на чиято база чрез сравнение и анализ може да бъде изследвана (потвърдена или отхвърлена) всяка нова информация. За повечето офицери, занимаващи се с планиране, този етап на развитие е приключил, но при определени стресови ситуации те продължават по силата на мисловната инертност да търсят опорни точки при изграждането на своето отношение към действителността – своята преценка за реалност на обстановката.

Развитието на човечеството вече е в такава фаза, че изисква всички, които се занимават с планиране и управление на ресурси, да се научат да мислят многопланово и всеобхватно. Съмнението започва да се оказва пагубно, отхвърляйки всичко, в което се наблюдава относителност и неустановена точно конфигурация (определение). Необходимо е всички офицери да осъзнаят относителността, многопосочността и взаимозависимостта на всичко съществуващо в бойното пространство, за да могат да развиват все повече своите способности. Нужно е волевото изграждане на нагласа, на всичко съществуващо да се гледа като на работна хипотеза, за да бъде възможно постоянното обновяване на обстановката.

Актуалността на военната заблуда ще продължи да е проблем, изследван поради факта, че за съжаление, прилагането на военната заблуда клони по-скоро към творчеството и изкуството, а не към науката. Това е предпоставка да се твърди, че определени командири ще са склонни към използването на заблудата, а други – не.

В тази връзка част от читателите може би ще подкрепят мнението на някои анализатори, че обучение за прилагането на военната заблуда не бива да се практикува. Вярно е, че в изкуството всеки творец започва своя път на развитие чрез практикуване на творбите на виртуози в дадената сфера, но никой не ги учи да им подражават. Най-вероятно така стоят и въпросите с военната заблуда, но никой не може да твърди, че е излишно да се учи да се прави разлика между оригиналите и копията. Изучаването на примерите от военната история за прилагане на военната заблуда могат да натрупат познания,

които биха послужили на всеки командир чрез преценка на преимуществата и рисковете, преди да вземе окончателното решение за боя, сражението или операцията.

На всеки от читателите му се е налагало да попадне в забъркани и двусмислени ситуации излизането, от които да е съпроводено с множество сложни и дори болезнени ходове. Преодоляването на затруднена ситуация зависи от условията, при които се налага вземането на решение. Имайки предвид, че бойната обстановка е една от най-сложните обстановки, то умението за филтрирането на наличната информация и отделянето на зрънцето истина от „плевелите“ на заблудата е незаменима способност.

Както показва историческият опит, с толкова сложна задача могат да се справят единствено хора, чийто мозък е подготвен и трениран да определя ловко възприятията на окръжаващата действителност. Възможностите за придобиване на такива качества във военната област могат да се постигнат единствено и само чрез задълбочено изучаване на историята на военното изкуство. Това е наложително, тъй като практиката е прекалено ограничена във времето и не предоставя възможност да се получат желаните практически навици, умения и знания за една професионална кариера, пък била тя и най-продължителната.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Бекетов, А. А., А. П. Белокон, С. Г. Чермашенцев. Маскировка на действията на подразделенията от сухопътните войски. 1978, с. 7 – 8.
2. Волкова, В. Н., А. А. Денисов. Основы теории систем и системного анализа. Изд. 2-е. – СПб. ГТУ, 1999.
3. Доктрина на въоръжените сили на Република България. София, 2012.
4. Доктрина за Сухопътните операции, София, 2014.
5. Дейвид С, Хюз Дж.-Уилсън. Най-големите гафове в света на разузнаването. София, 2003.
6. Дрангов, Б. Помни войната София: И. Божинов, 1927.
7. Георгиев, Г. Инженерно осигуряване бойните действия на маневрените формирования. София: Военна академия „Г. С. Раковски“, 2013.
8. Михайлов, О., Н. Жуков. Исторический роман. Москва, 1979, с. 53.
9. Ръководство за планиране на операции. Част II. Оперативно ниво. София: Военно издателство, 2013.
10. Ръководство за планиране на операции. Част III. Тактическо ниво. София: Военно издателство, 2013.
11. Лобов, Б.Н. Военная хитрость в истории войн. Москва: Воениздат, 1988.
12. Лобов, В. Н. Военная хитрость. Москва: Логос, 2001.
13. Новиков, А. М., Д. А. Новиков. Методология. Москва: Синтег, 2007.
14. Симеонов, Т. Радиоелектронна заблуда и дезинформация. София: Военна академия „Г. С. Раковски“, 2011.
15. Степанов, Ц. Средновековните българи. София, 2000.
16. Чолпанов, Б. Векове от слава. Том I. София, 1976.
17. Чолпанов, Б. Звездни мигове в българското минало. София, 2000.
18. Черненко А. Некоторые вопросы обмана противника в оборонительном бою. – Военная мысль, 1994, № 8.
19. Фуллер, Д. Вторая мировая война 1939 – 1945 гг. (Стратегический и тактический обзор). Москва, 1956.

20. Bell and Whaley, *Cheating and Deception*, Transaction Publishers. 1991, Second edition, pp.45 – 74, ISBN: 9780887388682.
21. Chisholm and Feehan, *The Intent to Deceive*. In: *The Journal of Philosophy* Vol. 74, No. 3 (Mar., 1977), pp. 143-159/ 152.
22. Dewar, Michael. *The Art of Deception in Warfare*. NY: Sterling Publishing, 1989, 116.
23. Donald Daniel and Katherine Herbig, *Propositions on Military Deception*, pp. 3.
24. Dunningan, James F., and Albert A. Nofi. *Victory and Deceit: Dirty Tricks at War*. William Morrow and Company, Inc., New York. 1995: 322.
25. FM 90–2 *Battlefield Deception*,
<http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm90-2/toc.htm>
26. Handel, *Masters of War: Classical Strategic Thought*. In: Psychology Press, 2000, p. 421, ISBN 0714650919.
27. JP3-13.4 *Military Deception*
<https://community.apan.org/ioc/m/mildec/108373.aspx>
28. JP3-13.4 *Military Deception Chapter I – 5*.
29. Latimer. *Deception in War*. New York: Overlook Press, 2001, ISBN 978-1-58567-381-0.
30. *Military deception: Hiding the real – showing the fake* major Mark Johnson, USMC Major Jessica Meyeraan, USAF Joint Forces Staff College , Joint and Combined Warfighting School 7 March 2003.
31. Michael Dewar, *The Art of Military Deception in Warfare*, 1st ed. Newton Abbot, UK: David & Charles, 1989, 9 – 20. ISBN-13: 978-0715392225.
32. Phillip S. Thompson. *U.S. Army Deception Planning at the Operational Level of War*, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA240251>
33. Plante, Chris, and Charles Bierbauer. *Pentagon's Supply of Favorite Weapons May be Dwindling. Focus on Kosovo*,
<http://www.cnn.com/US/9903/30/kosovo.pentagon/index.html:1-2>
34. *Random House Webster's Unabridged Dictionary*, 2nd ed., revised and updated ed. (New York: Random House Reference, p. 516, ISBN 978-0345447258.
35. Sun Tzu, *The art of the war*, Simon & Brown (November 24, 2011), ISBN 978-1613821763.
36. Sextus Julius Frontius, *Stratagems*,

- <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Frontinus/Strategemata/>
37. STANAG 2287 Task verbs for use in planning and the dissemination of orders 2006.
 38. <http://www.psywarrior.com/loudspeaker.html>.:2-3. Gulf War Loudspeaker Victories.
 39. <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/kosovoaa/kaar02072000.pdf> pg:62-63. DOD Report to Congress: Kosovo/Operation Allied force After-Action Report.
 40. http://www.bbc.co.uk/russian/international/2015/01/150130_russian_deception_strategy_ash
 41. <http://talkoven.onlinerechnik.com/duma/%D0%B1%D0%BB%D1%8A%D1%84>
 42. <http://talkoven.onlinerechnik.com> – Онлайн тълковен речник на българския език,
 43. <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/> The Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, amended as of June 9, 2004.
 44. Большой юридический словарь. Академик.ру, 2010, <http://law-enc.net/word/voennye-hitrosti-1030.html>,
 45. http://en.wikipedia.org/wiki/Unified_Combatant_Command
 46. http://armypubs.army.mil/doctrine/DR_pubs/dr_a/pdf/attp3_34x39.pdf ATTP 3-34.39 (FM 20-3)/MCRP 3-17.6A, 6-2.
 47. <http://defenseupdate.com/directories/companies/e/eltics.html>

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

ПРИМЕРИ ЗА ВОЕННА ЗАБЛУДА

Снимки от прилагане на операции по военна заблуда

Сн. 1. Чакащите на украинската граница руски камиони с „хуманитарна помощ“

Сн. 2. Защитно оцветяване на танк в пустинен цвят

Сн. 3. Защитно снежно оцветяване на танк

Сн. 4.Четирицветно защитно оцветяване

Сн. 5. Двуцветно защитно оцветяване

Сн. 6. Трицветно защитно оцветяване

Сн. 7 и 8. Примери за земно деформиращо оцветяване

Сн. 9 и 10. Видове маски за прикриване в зависимост от сезона

Сн. 11,12 и 13. Надуваеми макети на ЗРК 9А33БМ3 „ОСА“,
танк – Т 80 (Русия) и танк М1А2 Ейбрамс – САЩ

Сн. 14,15,16 и 17. Други надуваеми макети на въоръжение в руската армия

Сн. 18,19 и 20. Макети, изградени с подръчни средства

Сн. 21. Способ за устройване на деформираща маска

ИНСТРУКЦИЯ ЗА МАСКИРАНЕТО НА ТЕХНИКА С ЩАТНИЯ МАСКИРОВЪЧЕН КОМПЛЕКТ

При маскирането на танк, оръдие или друга техника с щатния маскировъчен комплект екипажът (разчетът) действа в следната последователност:

- изважда покритието от калъфа, развърща се на земята, пренася се на обекта, който ще маскира, и го разполага така, че бързо разтварящият се шев да съвпадне с главното направление на огъня;
- покритието се прикрепва към земята с колчетата, като при това се обтяга добре и се подгъват ъглите, за да не се образува в план правоъгълник (при поставяне на маската на сняг или на ронлив пясък краищата на покритието се закрепват не с колчета, а със сняг или с чували или мешки пълни с пясък);
- стойките се поставят под покритието така, че те да не пречат на воденето на огъня и на работата под маската, а покритието да бъде над техниката с 30—40 см;
- разпуска се част от бързо разтварящия се шев и покритието се разполага на разстояние, най-малко 50 см от дулния срез на оръдието;
- върху покритието се нахвърля трева, малки клончета, сняг или друг местен маскировъчен материал, с което се цели сливане на покритието с околната местност по цвят и вид;
- замаскирват се следите, образувани при поставянето на маската.

От практическа гледна точка при наличие на брезент е удачно да се постави върху бойната техника за по експедитивно поставяне на маската и запазването и в по-добро състояние. Местните маскировъчни материали допринасят за сливането на маската с местността,

правят я незабележима. При спазването на тези изисквания може да се получи висок маскировъчен ефект.

ПОХВАТИ ЗА ЗАБЛУДА И МАСКИРОВКА ПО ВРЕМЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

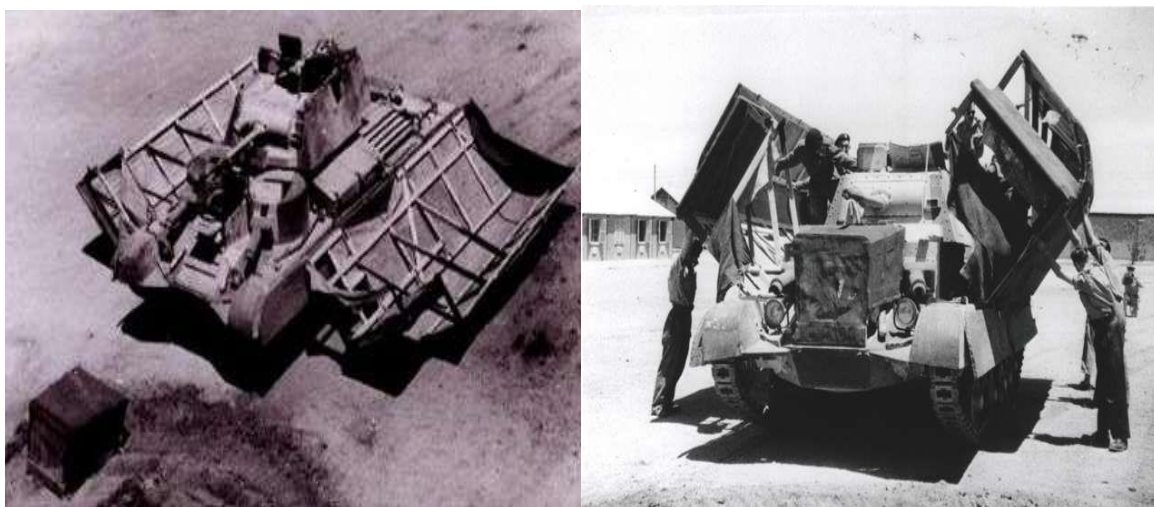

Сн. 1. Джаспър Маскилейн³⁷ с построения от него макет на подводница

³⁷ Джаспър Маскилейн (Jasper Maskelyne) е известен великобритански илюзионист, ангажиран от правителството за изпълнение на най-крупните проекти, свързани с военната заблуда през Втората световна война. С група архитекти, дизайнери, строители и художници той успява да създаде конструкция, преобразуваща танковете да изглеждат като камиони. Преди контранастъплението на ген. Монтгомъри така на северното направление са скрити 1000 танка, а на южното се разработват 2000 макета на танкове.

Сн. 2 и 3. Различни видове макети на танкове, използвани за заблуда по време на Втората световна война

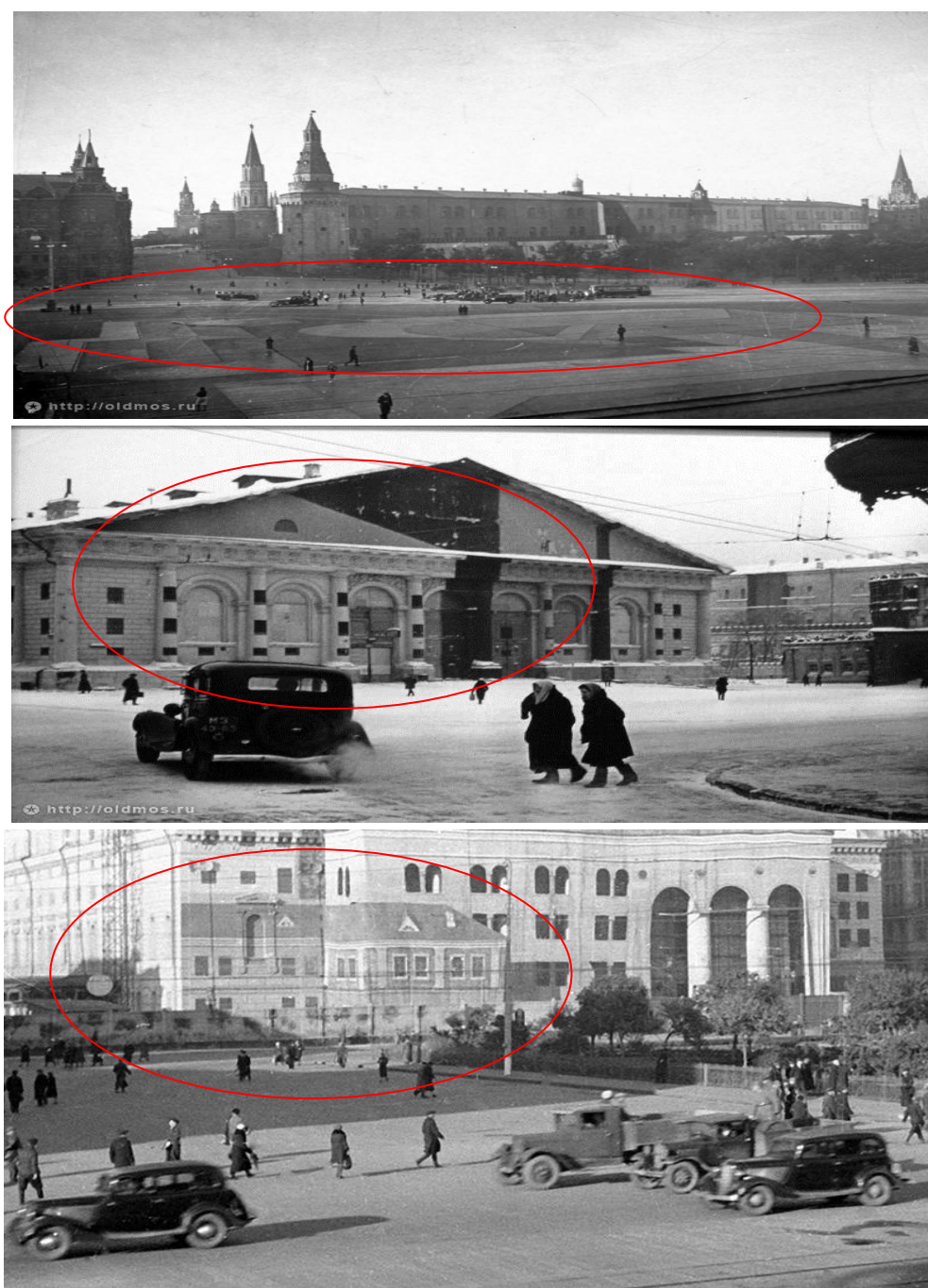

Сн. 4 и 5. Изобретението за представянето на танк като камион

Сн. 6. Изглед на пристанището на Александрия през 1941 г.³⁸

³⁸ През 1941 г. групата на Джаспър Маскилейн участва в създаването на огромен макет на Александрийското пристанище (кейове, фар, зенитни батареи, всичко останало е било маскирано от пожари) на 3 мили пред истинския град.

Сн. 7, 8 и 9. Част от мероприятията по маскировъчно оцветяване
около Кремъл³⁹

Германските бомбардировачи пускали бомбите дори без да са достигнали пристанището.

³⁹ На 9 юли 1941 г. с Постановление № 73 се създава специална служба за маскиране към Московския съвет, който се заема със задачата по скриване на

ИНОВАЦИИ В ОБЛАСТТА НА ВОЕННАТА ЗАБЛУДА

Сн. 1. Иновационният 3D камуфлаж TactiCam, разработен от фирма ArmorWorks

Сн. 2 и 3. Видеодемонстрация на възможностите на системата
BLACK FOX

един от най-важните за СССР обекти – Кремъл. С комбинация от лъжливи пътища, мостове, преоцветяване на стени, покриви, куполи и фасади и построяване на фиктивни жилищни постройки се устройва маскировка, която въпреки интензивните бомбардировки до средата на 1942 г., устоява на 95 нощни и 30 дневни налета.

Сн. 4. Демонстрация на работата на BLACK FOX с единичен панел

Сн. 5 и 6. Шестоъгълните метални плочи, основа на технологията ADAPTIV на компанията BAE Systems

Сн. 7. Технологията ADAPTIV, монтирана на танк

Сн. 8. Технологията Mobile Camouflage System (MCS) по време на изпитания

Сн. 9 и 10. Практически резултати от изпитанията на покривната боя CHAMELEON

Сн. 11. Сравнение на възможностите за намаляване на отражаемата повърхност между Interimat и Chemical Agent Resistant Coating в инфрачервения спектър

КАЛИН ГРАДЕВ

**ВОЕННАТА ЗАБЛУДА КАТО ЧАСТ ОТ ВОЕННАТА НАУКА
И ИЗКУСТВО**

Българска
Първо издание

Редактор Зоя Крачунова
Предпечатна подготовка Росица Йорданова

ISBN 978-954-9348-65-1